

GENEROLO JONO ŽEMAIČIO LIETUVOS KARO AKADEMIJA

ALGIRDAS AŽUBALIS

*Didaktikos
baruose*

BIBLIOGRAFIJA

Vilnius 2014

UDK 378.1(474.5)(092)(01)
Di63

Bibliografijoje „Didaktikos baruose“ pateikiama Generolo Jono Žemaičio Lietuvos karo akademijos Humanitarinių mokslų katedros profesoriaus habil. dr. Algirdo Povilo Ažubalio autobiografija, visų jo darbų sąrašas: pristatyti ginti ir apginti darbai, monografijos, mokybos knygos ir vadovėliai, moksliniai, metodiniai ir mokslo populiarinamieji straipsniai, tarptautinėse ir šalies mokslinėse konferencijose skaityti ir spausdinti pranešimai ir jų tezės. Joje atsispindi prof. habil. dr. A. P. Ažubalio, kaip mokslinių ir mokslo populiarinamųjų leidinių recenzento, bakalauro ir magistro darbų vadovo, veikla, darbas su doktorantais. Taip pat pateikta prof. habil. dr. A. P. Ažubalio biobibliografija.

Atsakingoji redaktorė – Generolo Jono Žemaičio Lietuvos karo akademijos Humanitarinių mokslų katedros vedėja doc. dr. Rolanda Kazlauskaitė-Markelienė

Bibliografija apsvastyta ir pritarta sprendimui ją leisti Generolo Jono Žemaičio Lietuvos karo akademijos Humanitarinių mokslų katedros posėdyje 2014 m. vasario 13 d. (protokolo Nr. VL-31).

© Generolo Jono Žemaičio Lietuvos karo akademija, 2014
© Algirdas Ažubalis, 2014
© Rolanda Kazlauskaitė-Markelienė, 2014

ISBN 978-609-8074-27-7

TURINYS

Doc. dr. Rolanda Kazlauskaitė-Markelienė

PRATARMĖ.....5

Prof. habil. dr. Algirdas Ažubalis

AUTOBIOGRAFIJA.....6

BIBLIOGRAFIJA.....107

BIOBIBLIOGRAFIJA.....143

Pratarmė

Generolo Jono Žemaičio Lietuvos karo akademijos Humanitarinių mokslų katedros profesoriaus habilituoto daktaro (socialiniai mokslai, edukologija) Algirdo Povilo Ažubalio bendrosios ir matematikos didaktikos, logikos, karinės pedagogikos ir jų raidą Lietuvoje nušviečiančių darbų bibliografinė rodyklė apima 1968–2014 m. laikotarpį. Ji leidžiama minint prof. habil. dr. A. P. Ažubalio 75-ąsias gimimo, 57-ąsias pedagoginio darbo ir 45-ąsias mokslinės veiklos metines. Leidinio pradžioje pateikiama išsami prof. habil. dr. Algirdo Ažubalio autobiografija.

Bibliografinėje rodyklėje nurodyti profesoriaus pateikti ginti ir apginti darbai, jo parašytos monografijos, mokomosios knygos ir vadovėliai, moksliniai, metodiniai ir mokslo populiarinamieji straipsniai, spausdinti tarptautinėse ir šalies mokslinėse konferencijose skaityti pranešimai ar jų tezės. Atsispindi jo, kaip mokslinių ir mokslo populiarinamųjų leidinių recenzento, bakalauro ir magistro darbų vadovo, veikla, darbas su doktorantais. Rodyklę parengė pats autorius. Medžiaga skyriuose išdėstyta chronologine tvarka. Darbai aprašyti originalo kalba.

Leidinio pabaigoje pateikta apytikslė paties prof. habil. dr. Algirdo Ažubalio sudaryta biobibliografija.

Generolo Jono Žemaičio Lietuvos karo akademijos
Humanitarinių mokslų katedros vedėja
doc. dr. Rolanda Kazlauskaitė-Markelienė

Autobiografija

Kilmė ir gyvenimo pradžia

Mano senelė (bobutė) – tėvo mama Zofija Petrošiūtė – Ažubalienė – Juočepienė, gimusi 1879 m. (tais pačiais metais kaip ir J. Stalinas; ypač didžiavosi, kad „pergyveno“ Staliną, – mirė 1956 m., po šv. Kalėdų) Molėtų rajone, Buržilų kaime, kur jos tėvai nuomojo žemę (ten gal buvo ir jų tėviškė, nes giminių – Petrošių – buvo likę). Proseneliai Petrošiai su mūsų bobute, jos broliais Juliumi ir dar vienu, kurio vardo nebeatsimenu, persikėlė į Voversis (taip pat nuomojo kažkieno žemę). Iš čia bobutės broliai, atėjus laikui tarnauti caro kariuomenėje, išvyko į JAV. Julius dirbo šachtose, o kitas brolis užsiverbavo į kažkokią kariuomenę (gal Būrų karo metu?) ir, pasakęs, kad, jei žus, daug pinigų gausiantys giminės, o jei liks gyvas, tapsiąs turtingas, išvyko. Nuo to laiko niekas iš giminių nieko apie jį negirdėjo ir jokių pinigų negavo...

Apie 1905 m. bobutė ištekėjo už Liucijaus Ažubalio, kuris netrukus, palikęs dar negimusį sūnų ir žmoną, išvyko pas svainį Julijų į JAV užsidirbti pinigų. Jo sūnus Boleslovas, mano tėvas, gimė 1907 m. Greitai atėjo žinia, kad L. Ažubalis miręs: ardęs senus pastatus ir persidūręs vinimi koją, ją senu lietuvišku kaimišku įpratimu aprišęs skuduru ir dirbęs toliau. Tačiau į koją įsimetusi gangrena. Pjauti kojos nesutikęs ir miręs. Bobutė gavo jo palikimą – 300 aukso rublių. Kadangi gyveno vyro tėvų šeimoje, tai slapsčiusi, slapsčiusi tuos 30

dešimtrublinių auksinukų, kol, kažkieno patarta, padėjusi į banką Utenoje. 1914 m., kilus I pasauliniam karui, atgavusi indėlių popieriniais rubliais, kurie greitai liko beverčiai... Karo metu ji atsidalijo vyro žemę – 11 ha. Mano tėvą leido mokytis į pradinę mokyklą Skiemonyse, progimnaziją – Anykščiuose.

Po I pasaulinio karo bobutė ištekėjo už iš Paberėžių kaimo kilusio Jono Juočepio, grįžusio iš Rusijos. XIX a. pab. jis buvo paimtas į caro kariuomenę. Kadangi buvo dvimetrinio ūgio ir gražios išvaizdos, tarnavęs „karalienės gvardijoje“, kaip pats mėgdavo sakyti, kurios gvardiečių pagrindinis uždavinys buvęs raitiems lydėti carienės karietą kur nors važiuojant. Turėjo ir carienės padėkos raštą. Po tarnybos kariuomenėje Jonas Juočepis ilgai dirbo Putilovo gamykloje, išmoko kalvio amato. Beje, niekada nepasakojo apie revoliucijos įvykius, revoliucionierių būrelius, kurie SSRS ir SSKP istorijoje itin akcentuojami. Tikriausiai šioje veikloje nedalyvavo, nepritarė jai, o gal ir nieko apie tai nežinojo. Turėjo fotografijų – gražiai apsirengęs, nusifotografavęs Peterburge. Iš ten parsivežė nemažai gerų drabužių, apavo, kalvės įrangą. Beje, senelis buvo kiek įnikęs į rusų taip mėgstamą „*vodka*“ (degtinę). Girtuoklis nebuvo, bet vaišes ir kitus vaišinti mėgo. Buvo principingas: kaimyną, Gurapolio dvaro senąjį dvarininką Kurminą, kuris, nesuderinęs su juo, per mūsų žemę norėjo tiesti kelią, užpuolė su basliu. Apskūstas valsčiaus teismui, senelis buvo nubaustas 30 Lt bauda arba 10 parų arešto (pasirinktinai). Pasišovė atsėdėti. Bet kantrybės užteko tik 2 paroms. Sumokėjo baudą. O kelias buvo nutiestas ant mūsų ir P. Šiaučiuo ūkių žemių ribos. Mūsų žemę tada sudarė 20 ha plotas: senelis nuo brolio atsidalijo savo 9 ha ir sujungė, keliantis į vienkiemius, su mano tėvo 11 ha.

Mano tėvas, baigęs kelias progimnazijos klases, „gerų kaimynų“ prikalbintas, metė mokslus – atseit J. Juočepis „užgyvensiąs“ jo žemę. Bobutė pasakojo, kad tėvas mokslams buvęs labai gabus ir jį toliau

būtų leidę, jei pats tik būtų norėjęs... Metęs mokslus, tėvas kurį laiką mokytojavo privačioje mokykloje – savo ūkio svirne mokė per I pasaulinį karą nelankiusius jokios mokyklos bendraamžius ir kiek jaunesnius Voversių paauglius. Apie 1929 m. susituokė su Eleonora Karvelyte, labai balsinga dainininke, šokėja, gabia audėja. 1931 02 14 gimė mano vyriausias brolis Valentinas. Jam gimus, greitai Eleonora susirgo iš savo giminės paveldėta džiova. Dėta daug pastangų ją išgydyti, net specialiai nupenėtas šuo ir jai girdyti jo taukai. Liga lyg ir atsitraukė, tačiau, pagimdžiusi antrąjį sūnų, Jonuką, beveik kartu su juo 1936 m. pirmoji mano tėvo žmona mirė...

Mano mama Anelė Šulskutė – Ažubalienė – gimė 1908 08 26 Anykščių rajono Skiemonių seniūnijos Ožionių kaime Jono ir Grasildos Šulskų šeimoje. Senelis Jonas Šulskus (deja, jo nepažinojau – mirė dar mano kūdikystėje) buvo batsiuovys. Jis anksti liko našlaitis, tačiau, išmokęs šio amato, užsidirbo pinigų ir nusipirko Ožionyse 17 ha žemės. Senelė – Grasilda Šulskuvienė – Pečiulytė – buvo kilusi iš Pečiulių kaimo (apie 9 km nuo Anykščių, kairėje Anykščių–Skiemonių vieškelio pusėje). Jos brolio sūnų palikuonys ten tebegyvena. Kito brolio palikuonys gyveno Šunakojų kaime (Alantos parapijoje, netoli Klabinių, Paąžuolių).

Mano seneliai Šulskai augino 6 vaikus: Povilą (1906–1966), mano krikšto tėvą, mano mamą Anelę (1908–1994), Emiliją (1913–1970), Joną (1919–1945), Oną (1921–1960) ir Justiną (1924–1939). Buvo ir mažų mirusių vaikų. Kadangi šeima buvo gausi, o žemės ne labai daug, tėvai dar buvo stiprūs, senelis Jonas vertėsi ir batsiuovyste, tai ūkyje dirbo ir jo paveldėtoju buvo numatytas Povilas – aukštas, gražus vyras. Ilgokai nevedė, tad jį, jau gerokai subrendusį kavalierių, įsižiūrėjo Skiemonyse su nevedusiu pusbroliu dvarininku Vladu Malecku gyvenusi gerokai už Povilą vyresnė bajoraitė Karolina Maleckaitė. Tai žinodami, tėvai paprašė jos būti mano krikšto mama, o

krikšto tėvu – dėdės Povilo. Moteris su džiaugsmu sutiko, bet dėdė Povilas pareikalavo, kad ji nupirktų jam kostiumą. Gaudavęs jis iš Karolinos vertingų dovanėlių ir kitomis progomis. V. Maleckas, buvęs caro armijos majoras, pardavęs Liaužiadiškio dvarą, Skiemonyse nusipirko namą ir gyveno iš procentų, gaunamų iš kapitalo, įgyto pardavus dvarą. V. Maleckas labai mėgo šunis ir kates. Išlikusioje vaikystės nuotraukoje vienas šuniukas tupi jam tarp kojų, kitas – užantyje. Atvažiavęs kur į svečius, jis pirmiausia pasirūpindavo kartu atsivežtais šuniukais.

Vežėju pas Maleckus tarnavo jauniausias mamos brolis Justinas. Penkiolikmetis Justinas, nuvežęs poną V. Malecką į kažkokį dvarą prie Vadoklių (Panevėžio r.), maudėsi ežere nežinodamas, koks klastingas jo dugnas, netoli kranto įsmuko į duobę ir nebeiškilo... Tai įvyko 1939 m. vasarą. Dėdė Povilas su mano tėvu, pasiėmę Ožionyse sukaltą karslą, nuvyko į Vadoklius jo parsivežti. Justinas palaidotas Skiemonyse, bendrame giminės kape.

Pasakojama, kad V. Maleckas jaunystėje buvo labai stiprus. Vilniuje kartą gatvėje išsižiūrėjęs dailią panelę, kuri jam vylingai nusišypsojusi ir liepusi sekti paskui. Įėjusį į kažkokį kiemą V. Malecką iš abiejų pusių bandę „užspausti“ ir apiplėšti du žaliūkai. V. Maleckas riktelėjęs: „*Co, panowie?*“ („Ką, ponai?“), čiupęs juos už sprandų ir trenkęs kaktą į kaktą. Jie ir išvirtę... O panelė kažkur dingusi...

V. Maleckas mirė karo metais. Tuoj po karo, susirgusi kažkokia peršalimo liga, staiga užduso mano krikšto mama panelė Karolina. Kažkodėl jos kapo man niekas neparodė. Sakė, kad ji palaidota Skiemonyse, bažnyčios šventoriuje. Jų namą pasisavino stribų Matuškevičių šeimyna. Daugiau apie Maleckus rašoma knygoje apie Skiemonis (Guobis, 2000).

Dėdė Povilas vedė jau būdamas maždaug 37 metų kaimynę Valeriją Skujaitę (apie 1912–2002), siuvėją, turėjusią „Singer“ firmos siuvamąją

mašina. Tai ir amatas atstojo kraitį, kurio jaunoji neturėjo, nes buvo kilusi iš gausios ir neturtingos šeimos. Senelė šios marčios labai nenorėjo, bet teko susitaikyti su sūnaus pasirinkimu. Dėdei gyvam esant teta V. Šulskuvienė stengėsi laikytis „poniškai“, mažai dirbti ūkyje, pokariu mėgdavo „paieškoti ligų“ net pas sostinės daktarus – Vilniuje gyveno jos brolio dukra V. Strazdienė. Ilgokai ūkio „moteriškus“ darbus dirbo teta Emilija (ištekėjo 1947 m.) ir senelė (mirė 1958 m. rugpjūtį).

Dėdė Povilas, šiek tiek „prasitrynęs“, baigęs pradinę mokyklą, tarnavęs Lietuvos kariuomenėje Kaune, savo metu buvo vienas šviesiausių Ožionių žmonių. Per karą ir po jo dirbo Ožionių miško eiguliu (kadangi niekas tada labai nesiskaitė su miškininkais, nors iš mandagumo eiguliui ši tą atveždavo, miškas po karo labai išretėjo...). Po to dėdė buvo „išrinktas“ Ožionių apylinkės pirmininku. Šias ir antrąsias – „Kibirškities“ kolūkio fermos vedėjo – pareigas ėjo gana ilgai – iki 1955–1956 m. Kaip jis pats man pasakojo, apylinkės pirmininko algą dažnai turėdavęs atiduoti partizanams Liūtui – Henrikui Ruškuliui (1924–1953), vėliau – iš netolimo Molėtų rajono Kaniūkų kaimo kilusiam Antanui Kraujeliui (1928–1965), kurie dažnokai pas jį ar vasarą miške jo maitinami ir nakvodavę. Aišku, eidamas dvigubas atsakingas pareigas, buvo ir Komunistų partijos narys. Dėdės komunistinė karjera baigėsi nekaip. Tais laikais per kūlimą kolūkiuose (kombainų dar nebuvo) kolūkiečiai labai vogdavo grūdus. Dėdė Povilas, kaip partinės organizacijos įgaliotinis, buvo pasiūstas į kažkurį brigadą stebėti kūlimo ir neleisti vogti derliaus. Atvažiavę iš rajono kontrolieriai dėdę rado besivaišinantį ir jau gerokai „apšilusį“ kolūkiečio, kurio klojime vyko kūlimas, troboje. Dėdė buvo nušalintas nuo abejų pareigų ir po kurio laiko iškviestas į Anykščių rajono komunistų partijos komitetą. Svarstant šį jo poelgį, rajono valstybės saugumo komiteto įgaliotinis Toliatas pasakė: „Draugas Šulskus susitikdavo su Liūtu, o po to – su Kraujeliu.“ Dėdė, matydamas, kad jo partinei karjerai atėjo galas, at-

rėžė: „Jei tamsta, drauge Toliatai, susitiktum Kraujelį, tai ir kelnes pridėtum“, ir, metęs partinį bilietą ant stalo, išėjo.

Buvo chruščiovinis „atšilimas“, nuvainikuotas Stalino kultas, tad dėdė prarado tik pareigas. Dirbo fermose eiliniu darbininku, nesulaukęs pensijos, 1966 m. mirė nuo vėžio. Kai ligoninėje jį aplankė mano brolis Vladas, dėdė pasakė, kad naktį jų čia nelaiko, išveža ir stato prie sienos, šaudo, bet nepataiko... Taigi pokario išgyvenimai bei liga paveikė ir jo protą...

Beje, dėdė Povilas nebuvo labai kruopštus šeimnininkas: neužveisė sodo, laikini liko skubotai pastatyti kraustantis į vienkiemį klojimas ir svirnas, nebuvo iki galo įrengtas ir gyvenamasis namas...

Dėdė Jonas Šulskus (1919–1945), labai gražus, kultūringas vaikinukas, domėjosi mokslais, mokėsi neakivaizdiniuose kursuose (gimnazijos lygio) Kaune, iš kur atsiųsdavo pamokas paštu. Godžiai skaitė knygas. Mama pasakojo, kad jis atnešė mano tėvui paskaityti, atrodo, A. Šapokos „Lietuvos istoriją“. Aš, kokių 4 metų pipiras, vartydamas ją, vis klausinėjau, kas parašyta po paveiksluokais. Visi šeimoje mokėjo skaityti, tad man perskaitydavo. Broliui Valentinui susirgus tymais (kaip per dūmus prisimenu, ant mūsų namų sienos kabojo raštas, kad šioje sodyboje skelbiamas karantinas, – tai buvo vokiečių okupacijos metais, o vokiečiai mėgo tvarką), iš Skiemonių parvežtas gydytojas užtiko mane besėdintį prie stalo ir bevartantį tą knygą. Norėdamas pasišaipyti iš „skaitytojo“, parodė paveikslėlį ir paprašė perskaityti, kas po juo parašyta. Ir buvo apstulbintas, kai aš „šoviau“: „Lietuvos Taryba, pasirašiusi Nepriklausomybės Aktą...“ Gydytojas pamanė, kad tai – atsitiktinumas: atvertė keletą kitų paveikslėlių ir vėl sulaukė teisingų atsakymų: „Vyskupas Juozas Kasakauskas“, „Caras Aleksandras II“ ir kt. Tačiau, liepęs perskaityti kitus teksto žodžius, suprato, kad skaityti nemoku, bet vis tiek labai gyrė ir visame valsčiuje pasakojo apie puikią vaiko atmintį...

1944 m., kai sovietiniai rekrūtų gaudytojai sužeidė nuo jų bėgusį kaimyną Siminkevičių (išgijo, nors buvo peršauti plaučiai), o Vover-syse nušovė Vladą Atkočių, dėdė Jonas, vežant rugius, buvo „nuimtas“ nuo šalinės ir išgabentas į Raudonąją armiją. Tapo snaiperiu. Žuvo paskutinę karo dieną (1945 05 08) kažkur Vokietijoje.

Teta Ona (1920–1958) – Anciūtė – nutekėjo į Kaniūkų kaimą, išė-jusi už Stepono Jurevičiaus (apie 1915–1989). Jo motina buvo lenkė – ją Stepono tėvas, tarnavęs caro kariuomenėje Varšuvoje, parsigabeno į Kaniūkus. Todėl dėdei Steponui buvo būdingas lenkiškas „honoras“. Mėgo būti dėmesio centre. Ypač ilgai trukdavo Jurevičių atsiveikini-mas su giminaičiais po vaišių. Jau apsirengęs sermėga ir pasikinkęs arklį, S. Jurevičius grįždavo ir tęsdavo atsiveikinimo ceremoniją: net neragindamas dar ir prie stalo atsisėdavo, su buteliuku mėgo būti ly-dimas iki durų, vežimo ar rogių. Kadangi jam 1944 m. irgi grėsė mo-bilizacija, slapstėsi mūsų klojime, o paskui, kai kilo kažkoks pavojus, tėvas „korose“ (vežime aukštais šonais šienui ir javams vežti) dvigubu dugnu po šiaudais jį nuvežė kažkur pas kitus gimines. Į partizanus S. Jurevičius nėjo, bet vis tiek partizanu buvo laikomas. Kai sovietų generolas J. Bartašiūnas paskelbė pirmąją amnestiją, S. Jurevičius nu-ėjo į Uteną užsiregistruoti, bet grįžęs neberado šeimos: žmona, dukra Bronė (gim. 1940 m.), sūnūs Albinas (1942–1964) ir tik ką gimęs Al-gis, paauglys Stepono brolis Vacys (apie 1931–apie 1991) ir jo motina buvo ištremti. Grįžo jie tik 1956 m.

Mano mama jaunystėje eidavo tarnauti pas ūkininkus. Tarnavo pas Remeikių–Smaltiškio dvarų savininkus Čečergius ir kitur. Išliku-siose nuotraukose ji dar jauna, gražiai apsirengusi. Pati pasakojo, kad turėjo, kuo pasipuošti, net daugiau už turtingas ūkininkaites: gauna-ma alga daugiausia tam ir buvo išleidžiama, nes į namus jos parnešti, maitinti tėvų, brolių ir seserų nereikėjo – užteko savo ūkio produktų. O ūkininkai, sumokėję samdiniams algas, mokesčius, įdėję reikiamas

investicijas į ūkį, turintys aukštesnių mokslų siekiančių šeimos narių nemažai lėšų išleidę jiems remti, savo vaikų, dirbančių ūkyje, geresniems drabužiams skirti kažkiek negalėjo. Todėl dažnai ūkininkaitės ir ūkininkaičiai buvo apsiėmę ir apsiavę kukliau už samdinius.

Viena ožionietė, tarnavusi Kaune pas ponus *gaspadine*, suviliojo ir mamą vykti tarnauti į šį miestą. Ji ten tarnavo keletą metų, daug pasakojo apie Kauną, jo bažnyčias, gatves, centre, Vytauto prospekte, buvusias kapines, į kurias, gražiai tvarkomas, apaugusias gerai prižiūrimais medžiais, kaip į parką, su savo augintiniais ir vaikų vežimėliais susirinkdavusios Kauno centre gyvenančios jaunos mamos ir auklės, taip pat ir apie tai, kaip Kaunas laukė Dariaus ir Girėno, kaip laidojo šiuos tautos didvyrius. Deja, naiviai kaimo mergaitei išlikti mieste nenukentėjusiai buvo sunku. Susipažino su gražiu kavalieriumi, kuris gyrėsi esąs gen. Vlado Nagevičiaus sūnėnas, pasidavė jo globai ir vilionėms ir buvo pamesta, kai pasijuto nėščia. 1933 m. jai gimė sūnus Vladas. Su tokiu „kraičiu“ bijojo grįžti į Ožionis. Pavargusi Kaune viena ir kiek paauginusi sūnų, išvyko tarnauti pas ūkininkus į Suvalkiją, kartu pasiėmė ir Vladuką. Sužinoję tai ir atleidę „nuodėmę“, tėvai pasiuntė į Suvalkiją mano dėdę Povilą, kad parvežtų jiems vaiką. Mama tarnavo Suvalkijoje (apie Alksnėnus, Vilkaviškio apskrityje) dar keletą metų, o Vladas augo Ožionyse pas senelius. Grįžusi pradėjo tarnauti pas mano tėvą. 1937 m. jie susituokė. Pirmasis jų sūnus Jonukas dar visai mažytis mirė. 1939 05 25 gimiau aš (o mama tvirtino, jog 1939 06 01, bet, matyt, dėl kažkokių sumetimų – kad galėčiau anksčiau eiti į mokyklą ar kariuomenę pagal tuomečius įstatymus – krikšto tėvai, susitarę su tėvu, užrašė ankstesnę gimimo datą). Oficialią gimimo datą ir tai, kad turiu antrą oficialų vardą – Povilas (krikšto tėvo), mat klebonas Anicetas Meškauskas (1885–1979), prieš krikštydamas, pareikalavo šventojo vardo, kurį galima būtų pridėti prie pagoniškojo Algirdo, – sužinojau tik 1953 m., kai, baigiant septintąją klasę, teko „išsiimti“ metrikus.

Beje, 1948 m. trečiąjį, tik jau neoficialų, vardą – Petras – gavau per Sutvirtinimo Sakramentą, kurį suteikė Panevėžio vyskupas Kazimieras Paltarokas (1875–1958) per Šv. Onos atlaidus Anykščiuose.

1942 03 28 gimė sesuo Birutė (antrasis vardas – Ona), 1944 m. žiemą – broliukas Fabijonas (bet greitai mirė nuo skarlatinės, kuri, praėjus frontui ir negaunant medikų pagalbos, „šienavo“ kūdikius), 1945 02 23 – brolis Balys.

Po ketvirtojo apiplėšimo, priverstas pavėžėti šeimą apiplėšusius „partizanus“ (1946 03 11), negrižo ir po 3 savaičių gretimo Zapijovkos kaimelio pievose Virsnėse, netoli Motiejūnų šilelio, buvo rastas nušautas tėvas. Prisimenu, kaip vakarais laukėme jo sugrižtančio... Ir vieną vakarą kažkas pabeldė į duris. „Grižo“, – vienu balsu sušuko mama ir bobutė. Deja, tai buvo mokytojas Bronius Atkočius (1922–2003), kurio brolio ūkio pievose ir buvo rastas tėvo lavonas, ir tėvo svainis pagal pirmąją santuoką, Zapijovkos Atkočių kaimynas Vincas Lasys... Apie tėvo mirties priešistorę – vėliau.

Dar po metų, 1947-aisiais, apie Velykas mirė ir tėvo patėvis, „diedukas“ J. Juočėpis.

Pirmosios tėvo žmonos sūnus Valentinas, sužinojęs apie tėvo mirtį, Skiemonių progimnazijos 4-ą klasę baigė tik kitais metais, vėliau, 1951 m., – ir Utenos gimnaziją. Dirbo paprastu valdininku Molėtų rajono Žemės ūkio skyriuje. Deja, įjunko į stikliuką, niekur toliau nesimokė. Panaikinus žemės ūkio skyrius ir perdavus jų funkcijas MTS, darbą rado Alantos MTS. Dėl girtavimo „išlėkė“ ir iš ten. Keletą metų dirbo Voversių apylinkės sekretoriumi. Su pirmininku Danieliumi Karveliu, pakeitusiu pašalintą iš tų pareigų dėdę Povilą Šulskų, prisigėrę pametė kvitų knygutę. Per reviziją buvo rasta ir kitų trūkumų – nereikšmingų išaikvojimo atvejų, tad Valentinas buvo nuteistas metams kalėjimo. Areštuotas 1956 m. rudenį, apverktas jį labai mylėjusios bobutės (gal tai ir pagreitino jos mirtį), atsidūrė Lukiškių kalėjime. Išbuvo ten iki

1957 04 28, Gegužės 1-osios proga buvo amnestuotas. Grįžo namo, dirbo kolūkio statybose traktorininku, po to – kontoroje buhalteriu. Susidraugavo su iš tremties grįžusia Apolonija Karvelyte. 1960 m. rudenį su ja susituokė ir apsigyveno jos namuose. Abu mėgo taurelę. Po tragiškos jos žūties (neblaivi įkrito į netvarkingą šulinį) vedė dar kartą – Genovaitę Sriubaitę iš Katlėrių kaimo, dirbo laiškininku. Už sodybą melioratoriams sumokėjus, persikraustė į žmonos namus Katlėriuose, čia dirbo kolūkio lauko darbininku, iki išėjo į pensiją. Apie 1997 m. Valentina išstiko nestiprus insultas, po gydymo kiek paralyžiuota dešine ranka gyveno iki mirties (2005 05 15), palaidotas Skiemonyse. Žmona Genovaitė, nors ir labai ligota, surengė gražias laidotuves. Iki mirties metinių pastatė gražų paminklą. Tiek per laidotuves, tiek per metines buvo daug žmonių, taip pat ir voversiečių. Valentinas, deja, pats susinaikino. Paveldėjęs džiova iš motinos, maždaug 1962 m. 6 mėnesius gydėsi Kavarsko tuberkuliozės ligoninėje ir pasveiko. Bet nesiliovė rūkyti ir gerti. Užsirūkė ir paskutinį vakarą ir staiga neteko sąmonės. Ligota žmona iškvietė felčerę, o ši – iš Anykščių greitosios pagalbos brigadą. Ligoninėje buvo paguldytas į reanimacijos palatą. Atgavo sąmonę, bet neilgam – porai dienų. Tyrimai ir plaučių rentgeno nuotrauka rodė, kad gyvi tik plaučių pakraščėliai, o visas vidurys – išretėjęs. Po pietų prasidėjo koma. Netrukus Valentinas mirė.

Vladas Šulskus, mamos sūnus, nenorėdamas būti našta nei dėdės Povilo Šulskaus, nei mūsų šeimai, praėjus porai metų po pradinės mokyklos baigimo, patraukė į Ukmergės amatų mokyklą. Po dvejų mokslo metų, maždaug 1950 m., ją baigė, pasirinko paskyrimą į Vilkaviškio „pramonės kombinatą“ dirbti šaltkalviu. O ten buvo betvarė, todėl beveik nieko neuždirbdavo, tekdavo ir pabadauti, bet iš darbo vadovybė nenorėjo atleisti. Su ukmergiškiu draugu, palikę visus dokumentus, pabėgo iš Vilkaviškio. Įsidarbino Anykščių MTS. Būtų išėjęs į kariuomenę (jau buvo atsisveikinęs su draugais), bet vienai

MTS darbuotojai nešdamas į rūsį bulves paslydo ir susilaužė koją. Pagijęs dirbo Kurklių MTS, iš ten buvo paimtas į sovietinę kariuomenę. Tarnavo Archangelske, vėliau – Saljanuose, Azerbaidžane, t. y. matė ir šalto, ir šilto... Po kariuomenės įsidarbino Alantos MTS, ją likvidavus, buvo perkeltas į Molėtų MSV, čia iki pensijos dirbo suvirintoju. Džiaugėsi, kad į pensiją išėjo anksčiau – 55 metų, nes tokia privilegija buvo taikoma suvirintojams. Vedė 8 metais jaunesnę Genovaitę Guobytę, susilaukė dviejų sūnų: Arvydo ir Artūro. Pasistatė Molėtuose namą, įsigijo automobilį. Dėl to teko sunkiai dirbti net šeštadieniais ir sekmadieniais, per atostogas uždarbiaudavo papildomai, rengdamas privačiuose namuose centrinio šildymo sistemas, vis virindamas, virindamas... Dirbant vyriškame kolektyve dažnokai tekdavo pakilnoti taurelę, pavaišindavo ir papildomų darbų užsakovai. Besaikis virinimas, nuovargis, taurelė (ne visada kokybiško gėrimo) padarė savo. 1995 m. sausį, nesulaukęs nė 62 metų, Vladas mirė nuo vėžio.

Sesuo Birutė, baigusi Skiemonyse septynias klases, nebesimokė, dirbo, kaip ir mama, kolūkyje melžėja. Įstojo į Alantos žemės ūkio technikumą ir baigė jo I laidą. Dirbo Molėtų rajono „Aušros“ kolūkyje zootechnike. Ištekėjo už vairuotojo Petro Narsevičiaus. Pagimdė sūnų Sauliuką. Petras buvo paimtas į kariuomenę. Tarnavo Rygoje. Jam baigiant tarnybą, sesuo maždaug 2,5 metų Sauliuką buvo kuriam laikui atvežusi į Voversis pas mamą. Deja, vaikas nuskendo kūdroje. Po tarnybos kariuomenėje Petras susirado kitą žmoną. Birutė nebenorėjo dirbti „Aušroje“, įsidarbino Debeikiuose (Anykščių rajone, po kurio laiko – Telšių rajono Ubiškės („Raudonojo spalio“) kolūkyje (tuo metu buvau Ubiškės vidurinės mokyklos direktorius), Kiršių kaime, fermos vedėja. Mirus mūsų jauniausiajam broliui Baliui, pas Birutę apsigyveno mama. Voversyse tėviškės sodybą pardavė. Kiršiuose jos gyveno iš svirno perdirbtame kolūkio bute. Už gerą darbą Birutė buvo apdovanojama, vėliau pasiūsta mokytis į Vilniaus aukštąją partinę mokyklą. Ją

baigusi, buvo paskirta gretimo Eigirdžių kolūkio pirmininko pavaduotoja. Ten dirbo apie 10 metų. Gavo „Alytaus namelį“. Mirus mamai, liko viena. Žlugo kolūkinė sistema. Birutė iš pradžių bandė verstis prekyba, bet jai nepavyko. Iki pensijos dirbo *zootechnike-kontrolasistente* Telšių veislininkystės stotyje. Pardavusi jai per didelį namą, persikėlė į Anykščius, įsigijo dviejų kambarių butą.

Brolis Balys, baigęs septynias klases Skiemonyse, labai norėjo stoti į miškininkystės technikumą Kaune, bet visi atkalbėjome – toli, čia pat, Alantoje, mokosi Birutė, tad ten pradėjo mokytis ir jis. Deja, mokslas nepatiko, ėmė praleidinėti paskaitas ir iš technikumų buvo pašalintas. Vėliau baigė Troškūnų kaimo profesinę technikos mokyklą, tapo kolūkio elektriku. Prieš išeidamas į kariuomenę elektrą įvedė ir į mūsų namus. Tarnavo pasieniečiu Ukrainoje, Černovcų srityje, Seliatino kaime (Karpatų kalnuose). Grįžęs iš kariuomenės, rado mamos nupirktą motociklą „Jawa“. Mama stengėsi taupyti šnekėdama: „Bijau, kad Baliukas, grįžęs iš armijos, nepasiliks namie. Vis sakydavo, kad, dirbdamas *kolchoze*, nenusipirks *matuociklo*“. Deja, tas „matuociklas“ tapo didelės tragedijos priežastimi... Balys vedė mūsų name tuo metu buvusios Voverių bibliotekos vedėją Angelę Gabytę, kilusią iš Burbiškio miestelio, baigusią Utenos rajono Leliūnų vidurinę mokyklą. 1968 m. jiems gimė sūnus Egidijus. Vieną kartą, važiuodamas motociklu iš namų į kolūkio kontorą, Balys susidūrė su Molėtų rajone, Motiejūnuose, paežerėje gyvenusiu Gaidžiu, kuris vairavo techniškai netvarkingą, su sugedusiais stabdžiais motociklą. Balys smarkiai susitrenkė. Per beveik metus jo organizme išsivystė vėžys, ir Balys, vos pradėjęs 28-uosius gyvenimo metus, mirė (1972 05 28). Beje, jo gimimo ir mirties dienos lemtingai sutapo su sovietinėje armijoje minėtomis dienomis – gimė Armijos dieną (02 23), mirė Pasieniečio dieną (05 28). Po Balio mirties ir buvo parduota mūsų sodyba. Balio žmona Angelė persikėlė į Skiemonis, kur gavo darbą pašte ir išsinuomojo butą.

Mano mama, gyvenusi su dukra Birute, kurią 1977–1981 m. leido į mokslus Vilniaus aukštojoje partinėje mokykloje, išlaikė pasodybinį kolūkiečio ūkį. Birutė irgi dažnai parvažiuodavo, per atostogas padėdavo nudirbti vasaros darbus. Padėdavau rudenį ir aš nukasti bulves, nuimti kolūkio burokų „normas“. Vėliau, joms gyvenant Eigirdžiuose, apie 1989 m. mama susirgo skleroze. Liga sparčiai progresavo. Ėmė daug ką pamiršti, labai dažnai šerdavo pašertus gyvulius. Birutė, išeidama į darbą, buvo priversta ją užrakinti. Paskui mama ėmė nebepažinti net Birutės. Likus gal 3 savaitėms iki mirties, kai kartu su žmona buvome jos aplankyti, žmonai paaiškinus, kad esu jos sūnus Algis, tik nusijuokė: „Argi gali būti toks senas mano sūnus?“ 1993 m. spalio pabaigoje mamą ištiko stiprus insultas ir po kelių dienų ji mirė. Palaidota Skiemonyse, šalia mūsų tėvo ir savo sūnaus Balio.

Mano atmintis siekia ir 1943 m. Pamenu belaisvį ukrainietį Piotrą („Petrą“), vėlusį mūsų troboje veltinius, o laisvalaikiu mėgusį nešioti mane ir Birutę: gal tada galvojo apie savo vaikus, paliktus Ukrainoje? Tėvas Petrą parsivežė iš Utenos, kur turguje ūkininkams buvo „dali-jami“ išsekę belaisviai. Petras mūsų šeimoje greitai atkuto, tapo pravarčiu pagalbininku ūkyje ir, svarbiausia, pasisakė mokąs gerai velti rankomis veltinius – pagrindinę tuo metu žieminę avalynę kaime. Ap-rūpino jis savo gamybos produkcija mūsų šeimą, o paskui vilnas ir už-mokestį ėmė nešti ir voversiečiai bei aplinkinių kaimų gyventojai, nes tokių meistrų apylinkėje buvo mažai (artimiausias – Jonas Satkūnas, bet jis turėjo savo ūkį, o veltinių vėlimu galėjo užsiimti tik priešokiais, todėl daug užsakymų stengėsi neimti). Su seneliu Jonu Juočeptiu Petras puikiai susišnekėdavo rusiškai. Pasidavė jis, kaip dauguma ukrainiečių, nemažai rusų ir kitų tautų Raudonosios armijos kareivių, patikėjęs hitlerininkų iš lėktuvų barstomais atsišaukimais, siūliusiais gyvybę, o po karo – ir laisvę, jei mes ginklus ir nebekovos už tironą Staliną. O

Stalino nuskriaustų kareivių buvo daugybė. Deja, pasirodė, kad belaisvių gyvybių išsaugojimu nesirūpino ir kitas tironas – Hitleris: daug belaisvių mirė badu, nuo sužeidimų, kurių niekas negydė, kiti buvo nužudyti stovyklų prižiūrėtojų, tardytojų. Po kurio laiko buvo gautas įsakymas grąžinti Petrą į Uteną. Už darbą jam buvo įdėtas sotus paviržis, pinigų, geri apynaujai čerkasiniai viršutiniai drabužiai, vatinis, kepurė, veltiniai, batai, drobiniai apatiniai ir jų pamaina. Visų nuostabai, visus drabužius ir avalynę Petras matomose vietose sukarpė, padarydamas juose nemažas skyles, ir paprašė gerų, bet kitokios spalvos lopų. Seneliui paaiškino – kad apynaujų daiktų iš jo neatimtų... Žadėjo po karo parašyti. Deja, neparasė. Gal žuvo hitleriniuose, o gal stalininiuose lageriuose, į kuriuos, kaip dabar jau žinome, buvo sukimšti „išvaduoti“ belaisviai... Vėliau tėvai buvo priversti paimti ir nuo Pskovo perkeltas rusės – motiną ir dukterį. Jos irgi padėdavo ūkyje ir, visų nuostabai, kas šeštadienį iki baltumo išplaudavo nedažytas kambario grindis („padlagą“), nes šiaip jau kaime jas buvo įprasta plauti 3–4 kartus per metus – prieš didžiąsias šventes.

Ryškiausi prisiminimai išliko iš 1944 m. vasaros: kelias naktis kaimyno Stasio Kučmos žemėje buvusios kalvos papėdėje įrengtame primityviame, tik nuo kulškų galėjusiame apsaugoti, bunkeryje praleido visos trijų kaimynų šeimos: mūsų, S. Kučmos ir Jono Satkūno. Dieną suaugusieji pakaitomis eidavo apžiūrėti gyvulių, mes, vaikai, suaugusiųjų prižiūrimi, kapstėmės smėliuke prie bunkerio. Ant kalvos, kuri iš tiesų buvo apylinkėje aukščiausia, buvo vokiečių postas. Nusileisdavo pas mus ir vokietukai (jauni, gal 16–17 m., berniokėliai). Su broliu Valentinu, baigusiu dvi progimnazijos klases, susikalbėdavo vokiškai. Vaikams ir moterims jie duodavo saldinių, šokolado, vyrams – cigarečių, kurias šie paimdavo tik iš mandagumo, bet beveik nerūkydavo – „šiaudai“, anot jų, geriau stiprus naminis tabakėlis... O vokietukai gaudavo iš mūsų lašinių, pieno, kiaušinių. Vieną pavakarę vokietukas

pasakė, ką pro žiūronus matęs, – netolimuose Ančėnuose (dab. Molėtų rajonas) jau rusai. Ryte prie mūsų bunkerio nuo kalno nusileido kitas sargybinis – stebėtojas, jau nebejaunas rusas su automatu ant krūtinės. Vaikai ir moterys prtilo. Bet rusas, pamatęs, kokia čia „publika“, nusišypsojo ir pasakė: *„Доброе утро! Есть говорящие по-русски?“* („Labas rytas! Ar yra kalbančių rusiškai?“) Šypsena visus nuramino. Tuoj atsiliepė senelis Jonas Juočėpis, pas mus gyvenusios rusės nuo Pskovo, J. Satkūnas, caro laikais lankęs *„народное училище“* („liaudies mokyklą“). Atsirado naminukės, užkandos. Rusas liepė eiti namo, nes frontas jau esąs prie Anykščių. Grįžom ir maždaug tris dienas stebėjome vieškeliu į vakarus vykstančias gurguoles, arklių traukiamas patrankas, net matėme kareivį, jojantį ant neregėto gyvulio – asilo. Tačiau greitai teko kraustyti į kieme stovinčią trobelę – kamarą, svirną, nes porai savaičių trobą užėmė laikina karinė ambulatorija. Į ją gabeno fronte sužeistus karininkus (ties Anykščiais ilgokai vyko permainingi mūšiai), juos čia tvarkingiau perrišdavo ir veždavo į ligoninę, kuri buvo kažkur prie Skudutiškio. Prisimenu ruses, karo gydytojas ar seseles, kurias laisvalaikiu nešiodavo mane ir Birutę ant rankų, – matyt, galvojo apie kažkur likusius savo vaikus, broliukus ir sesutes.

Vieškeliu vyko ir judėjimas iš fronto. Kažkas iš kaimynų pasakė, kad matė sustojusį automobilį ir iš jo iššokusius kareivius, kurie pačiupo mūsų avį ir nusivežė link Skudutiškio. Atsiveikino ir pas mus gyvenusios rusės: susikrovusios savo ryšulėlius, gavusios iš mūsų maisto, jos susistabdė į rytus – Skudutiškio kryptimi – važiuvusį sunkvežimį. Žadėjo parašyti, bet neparasė. O užėinantys kariškiai tapo įtaresni. Duodamo pieno ar naminukės pirmiausia liepdavo išgerti šeimninkei ar šeimnininkui. Vieną kartą sustojo arklių traukiama patranka. Išokęs į tvartą kareivis paėmė mūsų arklį, įkinkė, o mums, pagrasinęs automatu su juo besiginčijančiam seneliui, paliko apšlubusią, nuvarytą kumelę. Senelis, patyręs kalvis, nuėmė nudilusias pasa-

gas, palaikė kumelę be jų, kol užgijo sužeistos kojos, tada perkaustė. Ir kumelė atsigavo, tarnavo mūsų šeimai gana ištvermingai, iki buvo sukurti kolūkiai, vadinamieji *kolchozai*. Antrąją „kolchozinę“ žiemą jos nebeliko mūsų tvarte – išvesta į didelį į Sibirą išvežto Baltušavos kaimo ūkininko Sližio tvartą, išbadėjusi kumelė nugaišo.

Mūsų tėvas vienintelis kaime turėjo radijo imtuvą „Philips“ su baterijomis, įsigytą maždaug 1936 m. Todėl beveik visi kaimo vyrai, ypač savaitgalių vakarais, vis rinkdavosi pas mus. Nepriklausomybės metais visus itin domino Pupų Dėdės – Petro Biržio (1896–1970), kilusio iš ne tokio tolimo Anykščių rajono Storių kaimo, koncertai, o vėliau, kai pakvipo karu, – politika. Pokariu jaudino klausimas: „Kada ateis amerikoniai?“ Žmonės stengėsi klausytis lietuviškų ir rusiškų balsų iš Vakarų, brolis Valentinas šiek tiek suprasdavo ir vokiečių kalba transliuojamas žinias. Beje, tuo metu niekur negalėdamas gauti baterijų, tėvas, žibale išmirkytu siūlu apjuosęs stiklinį butelį, palaukdavo, kol siūlas sudegs, o po to kišdavo jį į šaltą vandenį ir „nupjaudavo“ iki aprištos vietos. Taip pasigamintų 12 stiklinių indų jis sudėjo į medinę dėžę, pripylė, atrodo, sieros rūgšties, įkišo elektrodus ir, sujungęs juos laidais, pasigamino primityvų akumuliatorių (ko gero, ekologiškai pavojingą – rūgštis, be abejo, garavo, bet juk niekas tais laikais į ekologiją nekreipė dėmesio). Prisimenu ir politikuojančių vyrų tiek prirūkytą kambarį, kad mes, vaikai, sėkmingiausiai per jį persigaudavome tik ropomis – prie grindų būdavo mažiau dūmų, geresnis matomumas ir grynesnis oras. Aktualiausi žodžiai tuo metu buvo: „Nuo penkioliktos, nuo pirmos, nuo Velykų ateis amerikoniai...“

O gyventi reikėjo. Reikėjo „pilti“ prievoles naujajai valdžiai. (Beje, vokiečių okupacijos metais, matyt, ne visada prievolių reikalavimai buvo sąžiningai vykdomi. Prisimenu, kartą Jonas Valančiūnas, atvažiavęs dviračiu, pranešė, kad atvyksta iš Skiemonių policija, kuri sura-

šinės karves. Senelė ir aš išsivedėme dvi karves (vieną – „užrašymui“ – palikome namie) ir sėdėjome Gurapolio dvaro laukų pakraštyje, krūmuose. Po kurio laiko brolis Valentinas liepė eiti namo – policija jau grįžusi į Skiemonis).

O tėvo nužudymo priešistorė tokia. 1945 m. rudenį jis išsinuomojo motorinę kuliąją mašiną. Kūlės metu reikėjo nemažai talkininkų. Sukvietė Voversių kaimo jaunimo talką, pažadėjęs bene po pūdą grūdų už darbo dieną kiekvienam (matyt, tais metais buvo labai geras derlius). Dauguma darbavosi stropiai, bet „Petrienės Jonas“, tada gal kokių 16 metų vaikėzas, praktiškai nedirbo, išdykavo, net trukdė kitiems. Tėvas perspėjo, kad už darbą nemokės, bet jis į pastabas nekrepė dėmesio. Ir iš tikrųjų nemokėjo. Po kelių dienų į kiemą rogėmis įvažiavo jo svainis M. A., gerokai išgėręs, ir ėmė reikalauti iš tėvo užmokesčio. O šis atsisakė jį duoti ir išgrūdo begrasinantį M. A. iš trobos. Įsiutęs M. A., įšokęs į roges, iki pat Voversių senojo kaimo pradžios važiuodamas vis atsigrėždavo ir, grūmodamas kumščiu, šaukė: „*Помните, сволочи!*“ („Atsiminsite, niekšai!“)

Atsimenu, vieną vasarą kaip partizanai apsirengę vyrai apiplėšė mūsų šeimą: išsinešė senelio iš Peterburgo parsivežtus kostiumus, palтус ir panašius tėvo išveiginio garderobo drabužius bei batus, įsigytus Nepriklausomybės metais. Vienas aukštaūgis „partizanas“ buvo basas. O tą rugpjūčio naktį lijo. Ryte keliuke, einančiame iš mūsų kiemo į vieškelį, o toliau ir vieškelyje buvo aiškiai matyti baso „partizano“ palikti pėdsakai. Senelis parsivedė mūsų jaunąjį arklį, išsaugotą nuo rusų, vadintą „kumeliuku“, pasibalnojo ir nutarė pasekti šiais pėdsakais. Senelė nenorėjo leisti, bet senelis, pasitikėdamas „karalienės gvardijos“ kavaleristo įgūdžiais, jos nepaklausė. Pėdsakai vieškeliu vedė iki A. Cicėno sodybos, toliau keliu – link Motiejūnų, Motiejūnuose įsiliejo į didįjį vieškelį ir baigėsi ties Alantos miestelio grindiniu ir šaligatviu. Dar toliau joti senelis nebedrįso... Vėliau buvusį basąjį

„partizaną“ Alantoje daug kas matė besivalkiojantį su rusišku šautuvu ir *stribokiška* pilote...

Po M. A. grasinimų šeima buvo apiplėšta dar du kartus: „partizanai“ prisistatydavo tada, kai papjaudavome kiaulę ir susūdydavome mėsa, – ji būdavo konfiskuojama. Iš tėvo imta reikalauti ir ginklo, prisipažinimo esant KGB agentu. Per antrąjį apiplėšimą jis buvo sumuštas vadžiomis. Gaudavo grasinamų laišku paštu. Mama prašė, kad keltumės į miestą, mestume namus, nes tėvas buvo baigęs progimnaziją ir nesunkiai būtų gavęs kokią nors valdininkėlio vietą. Bet tėvas kietai laikėsi savo: „Aš niekuo nenusikaltau ir savo žemės bei namų nepaliksiu!“ 1946 03 10 vakare, kaip visada, moterys verpė, senelis vijo pančius, o tėvas (taip buvo įprasta mūsų šeimoje), atsisėdęs arčiausiai lempos, garsiai skaitė knygą. Jam skaudėjo dantį, tad darė pertrauką, bet, kiek nurimus skausmui, vėl skaitė, lyg skubėdamas baigti... Naktį, vos sumigus, į kiemą privažiavo pastočių su ginkluotais vyrais. Į pastotes buvo sukrauti mūsų šeimos vyrų darbo drabužiai, batai, visa rasta mėsa ir grūdai (jų nepaliko net sėklai), radijo su baterijomis aparatas. Tėvui buvo liepta pakinkyti arklį, parengti roges ir pavėžėti „partizanus“. Kaip jau rašiau anksčiau, jis po trijų savaičių buvo rastas negyvas, arklys su rogėmis negrižo. Tas pastotes, stovėjusias šalia A. Cicėno namų Motiejūnų kelyje (mūsų namų kryptimi), aplenkė vėlai vakare iš Molėtų grįžtantis tėvo pusbrolis Jonas Ažubalis. Jis suskaičiavo 12 pastočių ir kažkodėl nesustojo. Tėvo lavonas buvo rastas nuo namų einant Alantos kryptimi. Čia jokių didesnių miškų nėra... Tačiau ar partizanams kenkė vienintelis Voversyse ir plačioje apylinkėje radijo aparatas, per kurį voversiečiai tikėjosi išgirsti viltingų žinių apie ateinančius iš Vakarų išvaduotojus? Ar tikrieji partizanai taip plėsdavo žmones? Į šiuos klausimus kol kas galima atsakyti tik neigiamai. Beje, M. A. buvo kilęs iš šalia Alantos buvusio kaimo – Maišiakulės. Tarp jo draugų galėjo būti ir Alantos sribų. Priešais „Petrienės“

(M. A. uošvės – ten jis su žmona ir gyveno) namus, kitoje vieškelio pusėje, stovėjo „Baliuko“ Karvelio namai. Visiems netikėtai 1946 m. vasarą B. Karvelis išardė savo sodybos pastatus ir perkėlė juos toliau nuo vieškelio, į kitą sklypo kampą. Vėliau, kai nurimo pokario kovos, jo žmona kažkam prasarė, kad nenorėję būti liudininkai to, kas vykdavo naktimis: dažnai prie „Petrienės“ namų sustodavusios pastotės, ir visa šeima kažką iš jų kraustydavusi į trobą ir klėtį. Ko gero, mano tėvą nužudė pradėję savo veiklą „sokolovininkai“ – taip jie nutildė vienintelį išvadavimo vilties tašką plačioje apylinkėje, o kaltę suvertė tikriesiems partizanams ir pridengė KGB agentą, veikusį Voversy-se. Dabar išaiškinama vis daugiau tokių nusikaltimų. (Beje, pokariu „partizanų“ buvo nužudyta nemažai mokytojų. Nesinori tikėti, kad dar Nepriklausomybės metais dirbę mokytojai tapo tokiais „sovietiniais patriotais“, kad juos būtų ėmę naikinti partizanai. Manychiau, kad jie buvo nužudyti tariamųjų partizanų būtent dėl to, kad liko ištikimi Lietuvai: nesutiko tapti slaptais KGB agentais, nestojo į VKP(b) ir pan. Taip buvo patogu: šmeižiant partizanus, jų ir kitų žmonių akyse apšmeižiamas ir nužudytasis. Tokia buvo velniška KGB taktika, kurios ir po pusšimčio metų kai kas dar neperpranta.)

Po tėvo laidotuvių pavasarį teko pasitikti tuščiais aruodais. Net sėklos nebebuvo laukams apsėti. Bobutė, pasikinkiusi kumelę, važinėjo po kaimą ir apylinkes ieškodama vasarinių javų sėklos. Niekas neatsisakė sušelpiti. Ypač daug, pasak jos, vasarinių kviečių davė gretimo Vastapų kaimo (dab. Molėtų rajonas) ūkininkas Sližys. Ačiū voversiečiams ir kitų kaimų žmonėms, deja, jau gulintiems, kapuose... Mama pasisamdė pagalbininką ir ėmė ūkininkauti. Niekas neatleido jos nuo didelių pokario prievolių, atvirkščiai – vis bandydavo sugauti, ar neturime samdinių. O jų buvo. Pirmasis – rusas Afanasijus („Afanasiokas“) iš Levoniškio (dab. II Žibėčiai), buvęs frontininkas (vėliau – Skudutiškio stribas), iš Švobiškio kilęs Serapinas, Bronius Sidikevi-

čius nuo Alantos, Jonas Vildžiūnas nuo Kurklių, Romas nuo Molėtų, paskutinis prieš „sukolchozinimą“, 16-metis berniokas, geras mano draugas. Kai mama jį po tarnystės metų išvežė namo, visą savaitę ilgėjausi – taip pirmą kartą pajutau draugo netektį. Ačiū Voversių vyrams, kurie nė karto neišdavė, o kartais, kilus įtarimui, susirinkimuose net gynė mamą, kad samdinio neturim, nes galėjome būti išbuožinti ir išvežti į Sibirą. (1941 m., atėjus vokiečiams, Skiemonių valsčiuje rastuose liepos mėn. deportacijos projektuose buvo įrašyta ir mūsų šeima.) Beje, kai kurios moterėlės mėgdavo paplakti liežuviais, kad „Balienė“ (mūsų mama) „laukiasi“ nuo berno (tuo buvo įtariami Serapinas, Bronius Sidikevičius).

Laikas slinko. 1949 m. prasidėjo raginimai „rašytis į kolchozą“. Nepavykus to pasiekti per susirinkimus, Skiemonių valsčiaus partorgas Jonas Kavolis – „Bepirštis“ (buvęs frontininkas, vienos rankos pirštų netekęs po sužeidimo, kilęs nuo Antalieptės, dar prieš karą komunistų simpatikas, 1940–1941 m. „tarybinis aktyvistas“) – su *stribokų* palyda ėmė eiti per kiemus, prievartaudamas „rašytis į kolchozą“. Prisimenu, aš, ketvirto skyriaus mokinys, viename stalo gale ruošiau pamokas, kitame – buvo spaudžiama mama pasirašyti ant jau gatavo pareiškimo (jį parašė kartu su „aktyvu“ vaikščiojusi kažkokia valsčiaus tarnautoja). Ir mamai po poros valandų gąsdinimo didžiulėmis prievolėmis (jos ir taip buvo didelės), mokesčiais jau imant plunksnakotį ir drebančia ranka ieškant, kur pasirašyti, visai prievartautojų šutvei nesitikint, staiga pašokau, griebiau ir suplėšiau pareiškimą klykdamas: „Mama, nesirašyk, mes mirsime kolchoze badu!“ (buvome prisiziūrėję iš Rytų, nuo Skudutiškio, traukiančių vyžotų baltarusių su vaikais, o po kurio laiko su pilnais krepšiais grįžtančias atgal: daug jų priimdavome nakvoti, o kol buvo gyvas senelis J. Juočėpis, galėjęs susikalbėti rusiškai, prisiklausydavome jų aimanų ir praieksmų Stalinui ir kolūkiams). Tada partorgas įsiutęs puolė mane:

„Koks tu tarybinis mokinys, kas tave moko, mes dar pažiūrėsime!“ O aš šaukiau: „Žiūrėkit! Aš nieko nebijau! O mirti badu nenoriu!“ Iš tiesų mokykloje man bijoti nebuvo ko: buvau pirmūnas, o ir mokytojas Jonas Dzinkus buvo iš 1944 m. mobilizuotųjų, fronte sužeista akimi (ja blogai matė). Jokių pasekmių ir nesulaukėme. Po kelių mėnesių mokytojas J. Dzinkus man atnešė pirmąjį gyvenime pagyrimo raštą su Lenino ir Stalino atvaizdais, liudijantį, kad Voversių pradinę mokyklą baigiau vien penketais (egzaminus Skiemonyse laikė Algis Mišinys, Prima Karvelytė, Laima Tylaitė ir aš).

Tačiau kolūkis tų metų rudenį buvo sukurtas. Po Antano Šinkūno neilgai trukusio ir nelaimingai pasibaigusio pirmininkavimo (partizanai jį norėjo „pamokyti“ – tai per šalčius nuo jų pusnuogis pabėgo, peršalo ir vėliau susirgęs vėžiu mirė) kolūkio „Naujas kaimas“ pirmininku tapo Antanas Mišinys, sąskaitininku – S. Kučma, brigadininku – Bronius Atkočius („Stepo Branys“). Tą žiemą dar niekas nebuvo subendrinta. Viskas prasidėjo pavasarį. Mama su Valentinu dar suspėjo parduoti „kumelioką“, vietoj jo atidavė pigiai nupirktą seną, panašaus plauko arklį ir gerąją „frontinę“ kumelę. Artimesni kaimynai (Antanas Puodžius, S. Kučma, J. Satkūnas ir kiti), žinoma, pastebėjo, kad pasikeitė „kumeliokas“, bet tylėjo. Prisimenu, kaip brigadininkui B. Atkočiui atmatavus 60 a „sklypelius“, mama ir senelė susėdo trobos pašalyje ir apsisverkė, kad tiek nedaug žemės beliko.

Derlius 1950 m. buvo neblogas, ir iš kolūkio gavome nemažai grūdų už mamos ir per vasarą dirbusio Valentino darbdienius. Daržovių ir bulvių iš savo sklypelių pakako. Tačiau, vis dar spaudžiant prievolėms, „laisvanoriškoms paskoloms“, ėmė labai trukti pinigų. Todėl, kol Valentinus baigs paskutinę vidurinės mokyklos klasę Utenoje, nutarta vienus metus manęs neleisti į Skiemonių septynmetę (buvau jau baigęs penktą klasę). Įdomu, kad jau tada buvo privalomas septynmetis mokslas, tačiau mokykloje niekas manęs nepasigedo.

Tad vienus metus buvau namie. Kartu su A. Puodžiumi, kuris dirbo arklių (kurie stovėjo mūsų tvarte) šeriku, girdydavome juos Šinkūno Kumšoje, su mama naktį prisipešdavome šieno iš „sukolchozinto“ mūsų klojimo, kuriame buvo laikomas jų pašaras, ir juo šerdavome savo karves. Tą žiemą prasidėjo baisusis kolūkių stambinimas. Prisi-menu, lemiamas susirinkimas vyko Stepo Atkočiaus troboje, apsuptoje stribų. „Naujam kaimui“ reikėjo prisijungti dar nekoklektivizuotus Baltušavos ir Smaltiškio žmones, sužlugdytus Remeikių ir Ožionių „kolchozus“. Nors labai ginčijosi buvę frontininkai Jonas Atkočius, J. Valančiūnas, D. Karvelis ir mama, teko su viskuo sutikti (pats irgi buvau šiame susirinkime). Mamai ginčas „atsirūgo“ – matyt, kažkieno buvo įskūsta, kad laiko viena karve daugiau ir neduoda už ją prievolės... Iš susirinkimo ją palydėjo Skiemonių valsčiaus paruošų agentas ir du stribai: tvarte rado „lišną“ karvę (nustatė patikrinę pristatytų prievolių kvitus). Tačiau, greitai ją pardavus ir davus kyšį paruošų agentui, kuris šiaip jau gyrėsi „žiauriu“ principingumu („Mano širdis akmeninė“, – mėgdavo sakyti), nuo nepristatytos prievolės pavyko išsisukti. Gal „akmeninė širdis“, gavusi kyšį, vis dėlto pagailėjo našlės su keliais mažais vaikais...

1951 m. pavasarį susikūrė sustambintas kolūkis „Kibirkštis“. Pirmininku buvo „išrinktas“ buvęs Skiemonių stribas Jonas Adomonis, užkietėjęs girtuoklis ir beraštis, Nepriklausomybės laikais – „zimagoras“, turintis daug vaikų ir užguitą žmoną. Iš pradžių J. Adomonis buvo vadinamas pravarde – „Dabok“ (pagal mėgstamą parazitinių žodelį), tačiau paaiškėjus, kad yra visiškai neraštingas, bičiuliai stribai jį išmokė bent pasirašyti rusiškai. Naująjį parašą sudarė trys pirmosios pavardės raidės „Ago“ ir vingiuotas brūkšnys. Liežuvingi voversiečiai šį parašą iššifravo kaip „Agota“ – taip imtas vadinti ir pirmininkas.

Voversiečių sėkla teko apsėti nustekentų Ožionių ir Remeikių kolūkių laukus. Prasidėjo grobstymai. Arkliai iš mūsų tvartų buvo paim-

ti ir perkelti į Sližio tvartus Baltušavoje. Ten buvo kraunamas ir šienas. Mūsų klojimą nuvertė ir išardę kažkur išvežė. Tad su mama rudenį ir žiemą kas vakarą eidavome į P. Šiaučiulio klojimą vogti „kolchozo“ šiaudų. Pro pamate esančią skylę galėjau pralįsti tik aš, pro ją pripešdavau šiaudų į išorę. Mama likdavo nuošaliau. Jei kiltų pavojus, turėjo garsiai užsikosėti ir eiti tolyn nuo klojimo, o aš – nustoti pešti ir slėptis klojime šiauduose. Pripešę greitai prisidėdavome marškas ir keliaudavome, vis apsidairydami, ar nėra pavojaus, namo. Aš kokius 100 m eidavau priekyje – jei būtų bėda, pakliūčiau pirmas ir sukelčiau triukšmą, o mama spėtų numesti naštą ir tyliai pasišalinti. Vaiko gal į kalėjimą nesodintų...

Ačiū Dievui, nė karto nieko nesutikome. Dar tebeveikė partizanas Antanas Kraujelis, naktimis kolūkio pirmininkas ir „aktyvas“ iš valsčiaus ar rajono centro tame pakraštyje vengė bastytis. Buvo manyti, kad ir darbadienis bus liesas. Todėl jau vasarą ėmėme rūpintis grūdais. Vakare parsinešdavome iš savo lauke nupjautų ir sustatytų rugių ir kviečių pėdų (taip pat miežių ir avižų „čiupkę“), sumesdavome į avietes pasvirnėje, paskui, ryte mamai išėjus į darbą, su bobute sukišdavome į duonkepę pradžiūti, pavakare lovyje nukuldavome, o likusius šiaudus pakreikdavome kiaulėms, kurios mitriai „išlukšten-davo“ likusius grūdus. Beje, jei būtume pakliuvę, kaltę turėjo prisimti bobutė (kaip aš – šiaudų vagystės), nes, pasodinus į kalėjimą mamą, visiems būtų grėsęs badas. Bobutė sakydavo: „Aš sena, vis tiek reikės greitai mirti, ką gi, numirsiu kalėjime, tai laidotuvės nieko nekainuos!“ O pavyzdys buvo: Remeikių Sabaliauskaitė, šėrusi kolūkio kiaules Kudoriškyje pastatytoje fermoje, buvo sugauta benešanti pus-kibirį miltų ir nuteista 8 metams kalėjimo išvažiuojamajame teismo posėdyje, kuris įvyko Igno Atkočiaus sodybos kieme, stebint suvary-tiems kolūkiečiams.

Darbadienis iš tiesų pasidarė liesas, matuojamas šimtais gramų

grūdų (ir kasmet vis liesėjo). Per susirinkimus, kuriuose sėdėdavo suvaryti kolūkiečiai, kalbėtojų, piešiančių šviesią ateitį ir raginančių kovoti su laikiniais sunkumais, kalbų pauzes vis dažniau pasigirdavo buvusio Smaltiškio dvaro kumečio, įpratusio tvarkingai gauti iš pono Čečergio „ordinariją“, Lietuvos ruso (todėl ir nebijojusio naujosios valdžios) Lebedevo – „Lebedos“ – šūksniai: „Donos (= duonos), dokit (= duokit), gyvatės!“

J. Adomonis pirmininkavo, rodos, trejus metus. O „kolchozas“ vis smuko. Smuko ir jis pats – vis dažniau kelioms dienoms dingdavo – girtaudavo. Kartais jo nerasdavo ir iš rajono centro atvykęs „aktyvas“. Girtą pirmininką slėpdavo „geradariai“, kurie jį, aišku, vaišindavo ne veltui... Pagaliau iš pirmininko pareigų atleistas, susimylėjęs su našle N. ir dėl jos pametęs šeimą, J. Adomonis išdūmė į Kaliningradą. Po kelerių metų, per kuriuos vis labiau girtavo, ten pasikorė.

Kiti, jaunesni, labiau išsilavinę pirmininkai, atvykę žemės ūkio specialistai įvedė geresnę tvarką. 1957–1960 metais kolūkis kiek atsigaavo – gal padėjo ir savi traktoriai, panaikinus MTS, kuriais irgi išsiveždavo už darbus (matyt, dar ir gerokai prirašytus) daug grūdų. Tačiau geru „kolchozu“ „Kibirštis“ taip ir netapo. Vėliau buvo sujungta su kiek geresniu Skiemonių kolūkiu, tačiau ir naujasis junginys neklostėjo. Egzistavo, ir tiek. Antai Skiemonyse taip ir nebuvo pastatyti kultūros namai, o juk tokius namus turėjo dauguma to meto kolūkių.

Pamažu kolūkiečiai prisitaikė prie naujos padėties, išmoko „kombinuoti“. Buvo panaikintos prievolės, 1965 m. nustatytas tvirtas piniginis atlyginimas, imta mokėti šiek tiek pensijas. Pradėta nebe taip griežtai matuoti arus, žmonės „prisiardavo“ prie jų daugiau žemės. Plečiant kultūrinės ganyklas, kolūkių pievutės liko nebešienaujamos, tad pakako pašaro ir savoms karvutėms. Nustatyta jų norma – viena karvė šeimai – irgi buvo panaikinta: kas įstengė iššerti, galėjo laikyti ir daugiau. Maždaug 1970 m. kai kurie kolūkiečiai jau turėjo ir arklių.

Atsistoję ant kojų ne tik tos šeimos, kuriose buvo vyrų, bet ir varganos našlės, kaip mūsų mama.

Beje, negaliu nepasakyti, kokį vaidmenį mūsų šeimos gyvenime, o vėliau ir keliant materialinę gerovę suvaidino veislinė kiaulė. Ją įsigijome 1950 m. ir laikėme apie 8 metus. Kasmet kiaulė atsivesdavo po dvi vadas paršelių (iki 10-ies). Sau pasilikdavome porą, kitus – parduodavome. Paršeliai buvo nepigūs. Kolūkio kūrimo pradžioje už gautus pinigus pirkdavome grūdų duonai, kažkiek ir tų pačių kiaulių pašarui. Vėliau pinigai ėjo buičiai gerinti. Tad mamos ekonominis mąstymas išganinga mintis – laikyti veislinę kiaulę – buvo sėkmingai įgyvendinta.

Mano mokslų pradžia

Mano mokslai prasidėjo broliui Valentinui 1945 m. rudenį iš mokytojo Broniaus Atkočiaus parnešus Stepo Zobarsko (1911–1984) „Aušrelę“. Per žiemą verpdama mama išmokė skaityti. Išmokau taip, kad galėjau skaityti bet kokią knygą ar laikraštį. Beje, savotiška „vaizdinė priemonė“ buvo kambario, kuriame miegojau, galinė siena, išklijuota laikraščiais: kiek pasiekiau, tiek perskaičiau.

Voversių pradinės mokyklos mokytojas B. Atkočius dirbo vienas su 4 skyriais. Mane ir Algį Mišinį, gerai mokėjusius skaityti, jis ėmė spausti prie rašymo bei aritmetikos ir po Kalėdų atostogų perkėlė į II skyrių. Tada II skyriuje po atostogų pradėdavo dėstyti ir rusų kalbą. Gavęs rusų kalbos vadovėlį, brolio Valentino pamokytas, per atostogas susipažinau su rusiškomis raidėmis (jų lietuviškus atitikmenis jis man užrašė vadovėlyje esančioje abėcėlėje pieštuku) ir pramokau skaityti. Kiek pasimokius, mokytojas padiktavo diktantą – vieną straipsnelį iš skaitytųjų vadovėlyje. Prisimenu, kad visur sudėjau

kirčius virš „o“ (nes vadovėlyje taip buvo sukirčiuota). Gražintame diktante pamačiau parašytą „kuolą“ (vienetą) ir pastabą: „Nusirašyta.“ Ėmiau įrodinėti, kad nenusirašiau. Mokytojas suvokė, kad gal ir iš tiesų yra neteisis: liepė stoti prie lentos ir padiktavo tuos pačius sakinelius. Aš juos ir lentoje parašiau be klaidų, kruopščiai sukirčia- vęs visas „o“ ten, kur ir reikėjo (padėjo gera regimoji atmintis, kuria išsiskyriau dar vaikystėje – prisiminkime pasakojimą apie užrašų po Lietuvos istorijos paveikslėliais įsiminimą). Tada paklausė, kodėl tuos kirčius dedu. Pasakiau, kad taip parašyta knygoje. Mokytojas man ir kitiems paaiškino kirčio ženkle prasmę, o „kuolą“ ištaisė į penketą (geriausią tuo metu pažymį).

Visi skyriai mokėmės kartu, bet kartą, kai mokytojas klausinėjo ketvirtokų gamtos pažinimo dalykų, dirbome savarankiškai. Su ketvirtokais vyko pokalbis apie asmens higieną: kodėl po pirties lengviau, žvaliau žmogus jaučiasi, buvo aiškinama, kad pirtyje išsiplauna odo- je esančios akimis nematomos skylutės. „O kam tos skylutės reikalingos?“ – paklausė mokytojas ketvirtokų. Niekas į šį klausimą neatsakė. Įsivyravo nemaloni tyla. Staiga aš, antroka, pakėliau ranką. Kiek nu- stebęs mokytojas B. Atkočius paklausė, ką noriu pasakyti. Aš „šoviau“: „Tos skylutės reikalingos kvėpavimui.“ Mokykla pratrūko griausmin- gu juoku. Bet mokytojas greitai nutildė besijuokiančiuosius ir pasakė: „O Ažubalis teisus.“ Mat viena ausimi dirbdamas kažką savarankiškai prieš kelias dienas buvau girdėjęs, kaip jis visa tai aiškino ketvirtokams per gamtos pažinimo pamoką. (Po aštuonerių metų Ukmergės peda- goginėje mokykloje aritmetikos mokymo metodikos vadovėlio skyriuje apie darbą su keliomis klasėmis „mažakomplektėje“ mokykloje, radau teiginį, kad vienas šio darbo privalumų yra tai, kad žemesniųjų klasių mokiniai nusiklauso kai ką iš vyresniųjų ir taip darosi labiau išprusę...)

Šiaip mokymo metodika Voversių vieno komplekto pradinėje mo- kykloje buvo gana paprasta: po labai trumpų mokytojo nurodymų sa-

varankiškai mokėmės skaityti ir atpasakoti perskaitytą tekstą, gramatikos, sprendėme aritmetikos uždavinius, ypač daug dėmesio klasėje ir namie buvo skiriama rašymui iš knygų, mokytojas labai kruopščiai tikrindavo sąsiuvinius, blogai ką nors atlikus, nevengdavo palikti po pamokų, užduoti dvigubai. Per žiemos ir pavasario atostogas irgi reikėdavo nurašyti iš knygų tiek puslapių, kiek dienų jos trukdavo, išspręsti tiek pat uždavinių. Prisimenu, labai sunkios būdavo 2–3 paskutinės atostogų dienos, nes apie neatliktus darbus griežtai primindavo ir liepdavo sėsti prie stalo mama... Nebuvo nei vienos darbų ar dainavimo pamokos, labai retai – pavasarį, gražią dieną, būdavo bent viena per metus kūno kultūros pamoka. Piešimo pamoka, ko gero, būdavo taip pat viena – trimestro pabaigoje, piešinio tema – „laisva kūryba“. Mergaitės piešdavo gėles, darželius, lėles, o berniukai – šaudančius *stribokus* ir partizanus, į Sibirą vežamus žmones. Toks buvo laikas, tokia „romantika“... Kartą, žiūrėdamas į vieną mano piešinį, mokytojas B. Atkočius slapta nubraukė ašarą...

Drausmei ir tvarkai mokykloje buvo skiriama labai daug dėmesio. Mokytojas tikrindavo kaklų ir ausų švarą, nagus, liepdavo laiku plikiai (berniukams) apsikirpti. Už didesnę nusižengimą reikėjo kampe klūpoti per pertraukas, kartais – ir po pamokų, už menkesnę – stovėti. Atliekančius bausmę griežtai prižiūrėdavo tvarkdariai. Jei klūpančiais išdrįsdavo atsistoti, kalbėti, tvarkdariai apie tai informuodavo mokytoją ir tas pridėdavo papildomą bausmės „porciją“. Tvarkdariai užrašydavo (ant nedidelių lapelių, tam tikslui jų būdavo padėta ant mokytojo staliuko) neišėinančius iš klasės ar kieme besikeikiančius („durnius“, „gyvatė“, „rupūžė“). Už tai tekdavo kitą pertrauką atstovėti ar atklūpėti – tai priklausė nuo mokytojo nuotaikos, nusikaltėlių skaičiaus ir jų asmenybių. Tvarkdariai buvo visagaliai, jų pranešimų tikrumu mokytojas neabejojo. Jie savo galia nepiktinaudžiaudavo, nors šiek tiek pasinaudodavo – keršydami juos anksčiau „užrašiusius“

kruopščiau per pertraukas sekė. Mokytojas griežtai baudavo, jei kas nors iš suaugusiųjų pasiskųsdavo, mokinius, kurie nesisveikindavo (berniukai sveikindamiesi privalėjo nusiimti kepures) ar lindo į sveitimą sodą. Vagiliavimo vienam iš kito, rusiškų keiksmoždzių, knygų ar duonos spardymo – tokių dalykų tada nepasitaikydavo, o jei būtų pasitaikę, tai klūpėti būtų tekę savaitėmis...

Ketvirtojo skyriaus pradžioje 1948 m. rudenį savo mokytojo nesulaukėme – B. Atkočius jau direktoriavo Debeikiuose. Po poros savaitių atvyko mokytojas Jonas Dzinkus, gal kiek metodiškai ir dalykiškai silpnėnis (buvo baigęs tik gimnaziją). Jis greitai pamatė, kad B. Atkočius mus, ypač stipresnius, gerai išmokęs, tad ir pats dirbo pagal jo metodiką, gal tik dar mažiau aiškino, o daugiau skyrė savarankiškų darbų klasėje ir namie.

Vieną kartą namie gal kokias dvi valandas laužiau galvą, kol sugalvojau, kaip išspręsti uždavinį, sprendžiamą dviejų skirtumų panaudojimo metodu: „*Kieme vaikšto vištos ir paršiukai. Jie visi drauge turi 9 galvas ir 30 kojų. Kiek vištų ir kiek paršiukų vaikšto kieme?*“ Išsprędęs pasitikrinau atsakymą (teisingi atsakymai buvo pateikti uždavinyno gale). Beje, J. Dzinkus turėjo slides, tai kokius porą kartų per žiemą buvo kūno kultūros pamokos – kolektyviai leidomės nuo kalno slidėmis. Daugelis turėjome slides – atšliuoždavome į mokyklą, slidinėdavome per pertraukas. Vieną kartą su mokytoju J. Dzinkumi vyresnieji berniukai dalyvavo slidžių žygyje aplink Voversis. Pavargome, nes Voversių perimetras – apie 12–14 km.

Su J. Dzinkumi mes, keturi ketvirtokai, pavasarįėjome į Skiemonis, kur kartu su skiemoniečiais, juškoniškiais ir pašiliečiais ketvirtokais turėjome laikyti egzaminus.

1949 m. rudenį pradėjome mokytis Skiemonių progimnazijoje, pervardytoje į septynmetę mokyklą. Iš Voversių buvome tik dviese – aš ir Algis Mišinis, P. Karvelytė ir L. Tylaitė toliau nebesimokė, nors

nuo tų metų jau buvo įvestas privalomas septynmetis mokymas. Beje, po metų, kaip jau minėjau, niekas neieškojo ir manęs... Taigi 1949 m. rudenį vakarykščiai ketvirtojo skyriaus mokiniai tapome V klasės mokiniais. Mokėmės „nacionalizuotoje“ Skiemonių klebonijoje. Direktorė Eleonora Dubovikaitė (kilusi nuo Pakalnių (Utenos r.), anot dėdės P. Šulskaus, „smetoninė mokytoja“) dėstė lietuvių kalbą, rusų kalbą ir botaniką – jos žemietė Eleonora Viburytė (ji buvo ir mūsų klasės auklėtoja), prancūzų kalbą ir aritmetiką – Vytautas Vitkus, geografiją, istoriją, piešimą ir muziką – Danutė Valiulytė, kūno kultūrą – Janina Mamėnaitė. Ypatingų sunkumų nepatyrčiau, nebent fizinės kultūros pamokose – pradinėje mokykloje jų beveik neturėjome. Iš pradžių sunkiai sekėsi rikiuotės pratimai, be kita ko, buvau fiziškai silpnas, rudenį ir pavasarį 6 km eidavau į mokyklą pėsčiomis, tad gavau pakankamą fizinį krūvį.

Po metų pertraukos mokykloje pamačiau daug pasikeitimų. Direktorius Balys Dilys (1921 m. Anykščių r., Storių kaime – 2001 m. Ukmergėje, palaidotas Skiemonyse, šalia anksčiau už jį mirusios žmonos mokytojos A. Stripeikaitės – Dilienės, skiemonietės; vaikų jie neturėjo; B. Dilys mirė globos namuose) mums dėstė algebrą, geografiją ir fiziką – Bronius Kapčius, kilęs iš netolimų Želtiškių kaimo, geometriją – jo žmona (abu vėliau dirbo Panevėžyje; jau mirę), lietuvių kalbą – mokytoja Jogaitė (mūsų auklėtoja), rusų kalbą – mokytojas Andriukonis, kilęs iš lietuviško kaimo Baltarusijoje, biologiją – mokytoja Gervinskaitė (vėliau ji ištekėjo iš Remeikių kaimo kilusio Šniro, Skiemonių *striboko*, tapusio po Adomonio antruoju „Kibirkšties“ kolūkio pirmininku ir kiek kilstelėjusio kolūkį iš duobės), istoriją ir Konstituciją – vyr. pionierių vadovė Ona Šutavičiūtė (vėliau – Atkočienė, minėto buvusio brigadininko B. Atkočiaus iš Voversių kaimo žmona; mirė 2006-ųjų balandžio pabaigoje; miręs yra ir jos vyras), prancūzų kalbą – L. Bakuraitė (vėliau ištekėjusi už iš sovietinės armijos grįžusio

V. Vitkaus), aritmetiką – Skiemonių kolūkio pirmininko žmona Bartkienė, kūno kultūrą – ta pati J. Mamėnaitė (VII klasėje ir chemiją). Beje, dėstė gana prastai, matyt, ir pačiai ji buvo nelabai suprantama. Šiaip jau dauguma mokytojų buvo neblogi. Ypač metodiškos, įdomios buvo mokytojų Jogaitės ir L. Bakuraitės pamokos, neblogai mokė B. Dilys, B. Kapčius ir Kapčienė, Gervinskaitė, O. Šutavičiūtė. Keistoka buvo mokytojo Andriukonio metodika: ištiesai duodavo rašyti iš knygų per pamokas ir namie, per pamoką kruopščiai patikrindavo 1–2 mokinių sąsiuvinius (visiškai nieko neaiškino) ir pagal rastas klaidas parašydavo pažymį. Vadindavome jį „dieduku“, nelabai klausydavome jo drausminimų. Panašiai mums buvo „dėstoma“ ir aritmetika. Tačiau egzaminus (keliamuosius VI klasėje, baigiamuosius VII klasėje ir stojamuosius Ukmergės pedagoginėje mokykloje (toliau – PM) išlaikiau penketais ir ketvertais).

Nemaloniausias dalykas mokykloje man buvo rytinė mankšta – rudenį ir pavasarį V–VII klases būdavo išrikiuojamos lauke, apibėgdavo kelis ratus stadione, po to darydavo mankštos pratimus. Sukorusiam 6 km nuo namų ir dar ne itin kokybiškai besimaitinančiam nepakakdavo jėgų mankštai, per ją pavargdavau. Vėliau su draugais įsigudrinom „pavėluoti“ ir ateiti į klasę kartu su parbėgančiais iš mankštos draugais.

Beje, V klasėje žiemą Skiemonyse man buvo išnuomota lovelė. Pas šeimininkę gyvenome 4 berniokai: Gintautas Deveikis iš Bijeikių kaimo, VI klasės mokinys (vėliau – jūreivis, žuvo per muštynes Toli muosiuose Rytuose), mano bendraklasiai juškoniškiai Algis Kisielius (vėliau dirbo traktorininku) ir Rimantas Krivičius (tapo agronomu). Šeimininkė, senutė Kazlienė, labai skaniai ruošė valgį iš neįmantrių mūsų pristatytų produktų, nes buvo tarnavusi virėja pas ponus Sankt Peterburge, labai pamaldi, tretininkė, daug pasakodavo apie kanauninką P. Dogelį. Ji turėjo daug prieškarinio „Lurdo“ žurnalų komplektų,

juos laisvalaikiu mėgau skaityti. Neilgai pas tą pačią šeimninę gyvenau ir VI klasėje, ten vėl gyveno A. Kisielius ir dvi penktokės – Vanda Deveikytė, Gintauto sesuo (vėliau tapusi agronome) ir Aldona Bobelytė (vėliau – buhalterė). Bet nuo gruodžio mes, voversiečiai, mūsų brigados brigadininko Aniceto Atkočiaus ir arklių šeriko Rapolo Karvelio dėka gavome arklių į mokyklą žiemos metu kasdien važinėti. Susirinkdavome ryte pas R. Karvelį, jis pakinkydavo arklių, įdėdavo šieno „maišę“ (tinklinis maišas iš tvirtų virvelių, arklys iš jo gali pamažu pešti ir ėsti šieną) ir Alberto Karvelio vadelijamam vežimui važiuodavome į Skiemonis. Be Alberto ir manęs, važiuodavo Aldona Rinkevičiūtė, Angelė Kučmaitė, iš kaimo centro – kitos brigados – Jonas Kučma, mano bendraklasis. Arklių laikėme buvusios klebonijos klojime, apdengdavome gūnia, padėdavome po snukiu „maišę“ su šienu. Po pamokų juo grįždavome namo. Toks tat buvo mūsų „geltonasis autobusiukas“..

Jau buvau septintokas, kai mes pirmieji parvežėme į kaimą (niekas jame neturėjo radijo) žinią, kad serga Josifas Stalinas (1879–1953). Ją mums pasakė panelė Meškauskaitė, nuteisto ir pasodinto į kalėjimą klebono A. Meškausko sesuo ir *gaspadinė*, šeimnininkavusi ir naujajam klebonui Aleksandrui Papučkai (1914–1977), rakindama klebonijos rūšį (jis nebuvo „nacionalizuotas“). Po keleto dienų atvažiavę į Skiemonis pamatėme, kad iškeltos raudonos vėliavos, perrištos juodais kaspinais. A. Kučmaitė pratarė: „Mirė Stalinas! Kaip dabar givinsma?“ Ir visi nutilome. Pasidarė kažkaip keista – juk jo portretų buvo pilni laikraščiai ir mūsų vadovėliai... Tačiau pamažu visus apėmė permainingų laukimo jausmas... Keistai skambėjo iš radijo ruporo, kabėjusio centrinėje miestelio aikštėje, diktoriaus Levitano žodžiai: „Скончался товарищ Сталин“ („Mirė draugas Stalinas“), kuriuos mes, ne itin suvokdami rusų kalbos subtilybes, vertėmės pažodžiui – „nusibaigė...“, juk lietuviai taip sako tik apie nugaišusį gyvulį...

Mokykla neišvengiamai susieja su knyga. Voversių mokykloje

buvo bibliotekėlė, joje gaudavome knygų. Parsinešdavome jų ir iš išplėsto Gurapolio dvaro, išvežtų į Sibirą Vastapų Sližio, Voversių Povilo Šiaučiulio namų, jomis keisdavomės su draugais. Beje, Nepriklausomybės laikais nupirktų knygų bibliotekėlė buvo ir mūsų namuose: anksti perskaičiau vyskupo Petro Būčio (1872–1951) knygą apie Lurdo stebuklą, Reinio ir Matyso Kaudzyčių (*Reinis Kaudzėte*, 1839–1920; *Matiss Kaudzėte*, 1848–1926) „Matininkų laikus“. Labai didelį įspūdį padarė mokytojo J. Dzinkaus duota Žiulio Verno (*Verne*, 1828–1905) „Kelionė aplink pasaulį per 80 dienų“. Ją perskaičiau namiškiams garsiai. Skiemonyse besimokydamas ėmiau knygas iš miestelio bibliotekos (ilgametė jos vedėja buvo nevykėlio kolūkio pirmininko dukterė Adomonytė, du jos vyresni broliai buvo sribai, ji pati neilgai buvo ištekėjusi už sribo Satkūno). Pirmoji knyga, kurią iš ten pasiėmiau, buvo Danieliaus Defo (*Defoe*, 1660 (1661)–1731) „Robinzonas Kruzas“. Ją irgi perskaičiau namiškiams garsiai. Imdavau knygas ir iš Voversių klubo-skaityklos, Remeikių (vėliau – Voversių) bibliotekos. Skaičiau daug. Taip išmokau sklandžiai rašyti, gerai sekėsi atpasakojimai, vėliau – „temos“.

Būdami šeštokai ir septintokai, mes, „b“ klasės mokiniai, mokėmės valsčiaus name, nuo kurio iki centrinio mokyklos pastato, buvusios klebonijos, buvo apie 300 m. Kartu mokėsi jau minėtas J. Kučma, Valentinus Kadūnas (g. 1941, gamtos m. dr., geologas), Kęstutis Žygas, Stasys Patalauskas, Kęstutis Sukarevičius (1938–2004). Pastarasis su motina, prieškarinio Skiemonių mokytoja, ir tėvu, valsčiaus raštininku, 1941 m. buvo ištremtas. Tėvas žuvo lageryje, o Kęstutis ir jo mama po karo parbėgo į Lietuvą. Kęstutis gyveno pas dėdę Telksnį, motina kažkur buvo pasitraukusi. Vaikinas sidabro medaliu baigė 1-ąją Skiemonių vidurinės mokyklos laidą, po tarnybos sovietinėje armijoje Vilniaus universitete (toliau – VU) – mediciną, Odesos Filatovo klinikose – aspirantūrą, apgynė medicinos mokslų kandidato (dab. daktaro) disertaciją (oftal-

mologijos srities), dirbo VU docentu. Dar klasėje mokėsi Jonas Kavolis (partorgo sūnus, vėliau, tėvui netekus posto ir dirbant Anykščių turgaus kontrolieriumi, gyveno Anykščiuose), Vytautas Stankevičius (po tarnybos sovietinėje armijoje liko Rusijoje), Juozas Gutauskas (ilgai dirbo Juškonių – Klevėnų – Žiogų zonos laiškinku, žuvo su mopedu patekęs į avariją), Povilas Satkūnas (jau mokykloje degęs meile jūrai, atrodė, plaukiojo, gyveno Klaipėdoje, mirė nuo infarkto), Vitalija ir Birutė Kuodytės, Ona Juočepytė, Genė Svetlikauskaitė, rusaitė iš Pašilių kaimo Siniakovaitė, Danutė Karvelytė (vėliau – ilgametė agronomė, Pašilių kaimo brigadininkė), Dailidaitė, Gražina Titenytė, Ona Kriaučiūnaitė.

Skiemonyse pamačiau ir pirmuosius kino filmus. Pirmąjį – V klasėje – „Tanklaivį „Derbentą“. Vėliau didesnę įspūdį padarė trofėjinis „Tarzanas“. Šiaip jau jokioje užklasinėje veikloje nedalyvavau. Nebuvau ir pionierius. Direktorius Balio Dilio paragintas stoti pasakiau, kad bijau partizanų. To ir užteko. Nebuvo jokių ekskursijų. Nesu gavęs jokios pašalpos, net ir naujametės dovanėlės...

Rudenį ir pavasarį į mokyklą keliaudavome pėsti. VII klasėje man nupirko seną dviratį, bet jį tekdavo dažnai taisyti.

Ukmergės pedagoginėje mokykloje

1953 m. rudenį įstojau į Ukmergės Vlado Žvirblio pedagoginę mokyklą (toliau – PM). Kadangi septynmetės mokyklos pažymėjime greita penketų buvo ir pora ketvertų, teko laikyti stojamuosius egzaminus, pereiti mandatinę komisiją. Buvo konkursas – apie 2,5 stojančiojo į vieną vietą. Viskas baigėsi laimingai. Įstojome kartu su kaimynais Jonu Niaura (1940–2006) iš Molėtų r. Kaniūkų k., Eufrosinija Maliuginaitė (iš Molėtų r. Levoniškio – II Žibėčių k.), bendrklase Vitalija Kuodyte ir Baniūnaite iš „a“ klasės. Pastarosios skiemonietės mokyklos nebaigė

(pirmoji dėl ligos, antroji „iškrito“ iš I kurso dėl nepažangumo, baigė Skiemonių vidurinės mokyklos I laidą). Mūsų pirmoji keturmetės PM laida buvo ir paskutinė. 1954 m. dar buvo priimti į dvi metų skyrių vidurinių mokyklų abiturientai, tačiau šis skyrius išleido tik šią laidą. Vienus metus mus mokė liuanistė Liuda Kadžytė-Kuzavinienė (g. 1925), nuo 1954 m. pakviesta dirbti į Vilniaus pedagoginį institutą (toliau – VPI), ten tapo filologijos daktare, docente, žymia lietuvių kalbos daktikos specialiste, beje, išėjusi į pensiją, ji grįžo gyventi į jaunystės miestą – Ukmergę. 1953 m. kaip jauna specialistė ėmė dirbti matematikos dėstytoja Anelė Dudavičiūtė-Vilčinskienė. Ji dirbo iki mokyklos uždarymo 1957 m., vėliau iki pensijos Ukmergės vidurinėse mokyklose garsėjo gebėjimu gerai parengti mokinius. Fiziką dėstė matematikė Genovaitė Dambrauskienė, vėliau irgi dirbusi Ukmergės vidurinėse mokyklose, taip pat garsėjusi kaip gera matematikos mokytoja. Psichologiją dėščiusi Ona Matakanskienė mokyklą uždarius dirbo Ukmergės vidurinėse mokyklose – puiki liuanistė (tai buvo jos antroji specialybė). Buvo gabių muzikos mokytojų būrys. Valentinas Norkus (1923 08 31 Jurbarko r. Kavolių k., 1987 m. – Ariogaloje), baigęs Kauno jėzuitų gimnaziją, 1 metus mokėsis Kauno kunigų seminarijoje, 1952 m. baigęs Vilniaus konservatoriją, buvo paskirtas dėstytojauti Ukmergės mokytojų seminarijoje. Išdirbo iki mokyklos uždarymo. Persikėlė į Raseinių r. Ariogalos vidurinę mokyklą, kuri garsėjo puikiu muzikiniu mokinių parengimu. Daug jo parengtų ariogališkių tapo „Dainų dainelės“ laureatais. Vievyje ilgus metus puikiai dirbo liuanistė Vitalija Laurinavičiūtė, buvusi mūsų pedagoginės mokyklos dėstytoja, Molėtuose – istorikė Liuda Šulcaitė – Kazlauskienė ir rusų kalbos mokytojas Juozas Kazlauskas, dėstę ir mums. Chemiją dėstė pilsudskininkų okupuotame Vilniuje universitetą baigusi Marija Grybaitienė. Fizinės kultūros dėstytoja Aldona Kalvaitytė iki pensijos mokytojavo Ukmergės vidurinėse mokyklose. Anglų ir vokiečių kalbas dėstė Alfonsas Meš-

kauskas (1929–2001), jo žmona Albina – naujųjų laikų istoriją. Visi pedagogai dirbo nuoširdžiai ir davė mums tikrai daug. Reikli, bet teisinga buvo paskutinė mokyklos direktorė Viktorija Rudminienė, vėliau dirbusi Ignalinoje, Vilniuje.

Ir mūsų laikais pedagoginėje mokykloje vyko gyvas kultūrinis gyvenimas. Pro jos langus popiečio valandomis nuolat sklido muzikos garsai: visi moksleiviai privalėjo lankyti praktines instrumentinės muzikos pamokas. Turintys labai gerą klausą išmokdavo smuikuoti, kiti – skambinti pianinu. Kiekviename kabinete buvo pianinas ar fisharmonija, salėje – fortepijonas. Per pusvalandžius, kurių tvarkaraščiai buvo iškabinti prie kiekvieno instrumento, nuo 6 val. ryto iki 10 val. vakaro mokėsi skambinti užduotus dalykėlius (nuo 16 iki 20 val. vykdavo instrumentinės muzikos pamokos, dažnai per jas būdavo smuiku atliekami kūriniai). Tik tiems, kuriems „meška ant ausies buvo užmynusi“, teko tenkintis mandolina. Tarp jų – ir šių eilučių autoriui... Veikė choras, merginų, skudučių ansambliai, vyko dramos spektakliukai.

1955 m. Ukmergės miesto visuomenę muzikos dėstytojų V. Norkaus, Antano Šarkausko (1897–1974), Albino Kolmačiaus, Ipolito Dailidėno (1920–2008), Zigmo Leškevičiaus (1908–1990), Liudo Andrulio (1922–1989) iniciatyva pradžiugino pedagogų ir moksleivių pastatytas spektaklis – Žako Ofenbacho (*Offenbach*, 1819–1880) operetė „Perikola“. Beje, baigdami mokyklą, kai buvo likęs vos vienas kursas, su Ukmerge ir mokykla atsisveikinome taip pat spektakliu – suvaidinome pasaką „Pelenė“ (Pelenė ir režisierė – dėstytoja Adelė Bieliūnaitė – Kiubarienė, deja, jau a. a., Princas – mūsų kurso draugas Juozas Petronis, grįžęs į mokyklą po tarnybos sovietinėje kariuomenėje, buvo ilgametis Šalčininkų r. Baltosios Vokės vidurinės mokyklos matematikos mokytojas, neakivaizdiniu būdu baigė matematikos studijas Vilniaus universitete, dailininkas – irgi jau a. a. – dėstytojas J.

Verbickas). Man teko kuklus bežodis puotos dalyvio vaidmuo. Šokau poroje su „dama“ iš „b“ grupės Gerute Miselyte.

Aukštos kvalifikacijos dėstytojų bendruomenė gerai parengdavo moksleivius. Pedagoginės mokyklos absolventė Stasė Keliotytė–Valatkienė (g. 1935 m. Širvintų r., Ulyčelių k.) tapo pedagogikos mokslų daktare, docente, ilgamete Vilniaus universiteto pedagogikos istorijos dėstytoja. Mums baigiant I kursą, mokyklą baigė Aldona Džiugaitė – Aleškevičienė – Statulevičienė (g. 1936 m. Anykščių r., Džiugų k.) – pirmoji Lietuvoje moteris matematikos mokslų daktarė, habilituota mokslų daktarė. Dvejais metais anksčiau už mus mokyklą baigė Antanas Drilinga (g. 1935 m. Anykščių r., Plikiškių k.), vėliau tapęs žinomu poetu ir prozininku, ir Juozas Rygertas (g. 1936 m. Ukmergėje), garsus Lietuvos dramos aktorius. Metais anksčiau už mus mokyklą baigė žinomais filologijos specialistais tapę anglų kalbos prof. habil. dr. Laimutis Valeika (g. 1937 m. Ukmergėje) ir germanistė doc. dr. Zita Bružaitė (1939–1980), fizikas ir poetas doc. dr. Vidmantas Ambrašas, daugelio respublikinių ir tarptautinių varžybų nugalėtoja ir prizininė Felicija Karaliūnaitė-Karoblienė.

Nenusileido ir mūsų laida. Turime žinomą filologę – lituanistę, vertėją iš latvių ir hindi kalbų – doc. dr. Žanetą Urbanavičiūtę-Markevičienę (g. 1939 m. Vidiškiuose), geologą dr. Algį Uginčių (g. 1938 m. Ukmergėje). Nemaža dalis mūsų kurso, kaip ir ankstesnių laidų seminarijos (pedagoginės mokyklos) absolventų, nesitenkino įgytu kukliu pradinių klasių mokytojo diplomu, siekė aukštojo išsilavinimo, profesinių darbo švietimo srityje aukštumų. Vien iš mūsų, paskutinės laidos, „išėjo“ keletas mokyklų ir kt. švietimo įstaigų vadovų: Gražina Laurinaitytė – Sadauskienė, po neakivaizdinių studijų tapusi filologe, ilgai dirbo vadovaujama darbą Kauno m. švietimo skyriuje, o po to vadovavo M. Montessori mokyklai-vaikų darželiui Kaune; Albinas Dzimidavičius, baigęs neakivaizdines defektologijos studijas Šiaulių

pedagoginiame institute, ilgametis Ukmergės ypatingojo ugdymo mokyklos (įsteigtos buvusiose mūsų mokyklos patalpose) direktoriaus pavaduotojas; vidiškietis Rimantas Lapkus, baigęs neakivaizdines matematikos studijas VPI, ilgai dirbo vidurinės mokyklos direktoriumi Kaune. Po matematikos studijų VPI Molėtuose daug metų mokytojavo ir vadovaujama švietimo darbą dirbo Gerutė Miselytė – Petrauskienė. Ukmergėje ir rajone po neakivaizdinių studijų įgiję aukštąjį išsilavinimą sėkmingai mokyklose darbavosi Irena Petronytė – Jovaišienė, Apolonija Grigonytė, išleidusi kelias poezijos knygas, Vilniuje – Leonarda Petraškaitė – Vinskienė, Utenoje – Lidija Šimulionytė – Žvirblienė ir nemažai kitų kurso draugių. Kai kurie mūsų draugai aukštai užkopė karjeros laiptais kitose srityse. Ilgai Kauno m. nepilnamečių reikalų inspekcijoje dirbo po neakivaizdinių studijų tapusi teisininke, aukšto laipsnio policijos karininke Kazimiera Džiugaitė – Skaudienė, akcinėje bendrovėje „Lietuvos geležinkeliai“ kalbos tvarkytoja buvo Birutė Sriogytė-Vaitkienė (stacionariu būdu baigusi lituanistikos studijas VPI, ilgai ir sėkmingai dėsciusi Vilniaus buhalterinės apskaitos technikume, poetė, publicistė), toje pačioje bendrovėje darbavosi po vakarinių studijų inžinieriaus diplomą įgijęs Mykolas Sargelis.

Daug buvo seminarijos (pedagoginės mokyklos) absolventų, kurie, ypač karo ir pokario metais, toliau mokytis sąlygų neturėjo ir visą gyvenimą dirbo kuklų, visais laikais nelabai gerai apmokamą, bet nepaprastai reikalingą pradinių klasių mokytojo darbą. Buvo tokių ir tarp mūsų, paskutinėje laidoje. Pateiksiu tik vieną pavyzdį. Iš Šešuolių kilusi Genovaitė Tūbaitė – Gimbickienė, baigusi mokyklą, buvo paskirta Švenčionių r. Davaisių septynmetės mokyklos mokytoja. Čia ėmė mokyti pradinukus. Po kurio laiko ši mokykla buvo sujungta su už poros kilometrų veikusia Svirkų aštuonmete. Genovaitė šiame suslavėjusiame Švenčionių r. kampe išdirbo iki pensijos, kelis šimtus pradinukų išmokė lietuviškai skaityti ir rašyti. Pati ištekėjo už kitataučio,

tačiau nenutautėjo, lietuviais išaugino 2 savo sūnus ir dukrą. Ji nuėjo mamos pėdomis (beje, buvo ir mano studentė) – moko pradinukus pačiame Lietuvos pakraštyje – Adutiškyje. O sūnūs, baigę sovietmečio pabaigoje Alantos žemės ūkio technikumą, nuo pat pirmųjų Nepriklausomybės metų įstojo į Lietuvos pasienio tarnybą ir jau antrą dešimtmetį saugo Lietuvos sieną su Baltarusija. Ar ne puikus mūsų kukliosios Genutės įnašas į lietuviybės atgaivinimą Švenčionių krašte? O iš viso seminarija (nuo 1952 m. – pedagoginė mokykla) per 19 m., apytiksliais skaičiavimais, išleido apie 1,5 tūkst. mokytojų. Jų indėlis į Lietuvos švietimą tikrai yra itin ženklus.

Turinčius nemažų vadybinių gebėjimų pastebėjo sovietinė valdžia. Partiniais ir administraciniais darbuotojais tapo keliolika pokario laidų absolventų. Beje, bent du pasiūlymus pasukti šiuo keliu buvo gavęs ir šių atsiminimų autorius.

Kaip jau minėjau, PM I kurse mums lietuvių kalbą ir literatūrą dėstė L. Kadžytė-Kuzavinienė. Prisimenu, per pamoką laukiau gražinamo sąsiuvinio su pirmąja „laisva tema“. Visų sąsiuvinius gražino, mano – pasiliko. „Na, – maniau, – bus kažkas negerai. Juk aš toks „žalias“ kaimo berniokas.“ Buvo priešingai: dėstytoja L. Kadžytė atsivertė sąsiuvinį ir, kaip labai gražius, pacitavo mano ilguosius sakinius. Beje, ši savybė būdinga ir dabartiniams mano rašiniams. Kai kurie redaktoriai neapsikentę juos trumpina... O man labai nesisekė L. Kadžytės dėstytas kirčiavimas, bet ji tai „atleisdavo“ – kaip uteniškiui, – buvo įsitikinusi, kad uteniškiai negali greitai išmokti taisyklingai kirčiuoti. Garbioji dėstytoja teisi – iki šiol kai ką imu ir sukirčiuoju blogai.

Rusų kalbą dėstė lietuviškai beveik nemokanti jauna specialistė baltarusė iš Pastovių Efosinija Kašteljan (per išleistuves kaip dirbsiantį netoliese, Švenčionių rajone, pakvietė per atostogas apsilankyti pas save, Pastovyse: „Улиця Тихая 64“ („Tylioji g. 64“), bet taip ir nepasinaudojau šiuo adresu).

Prisimenu porą įdomesnių atsitikimų per jos pamokas. Kartą I kurse pamiršau atlikti namų darbus, pakėlęs ranką, paklaustas, ko noriu, pareiškiau: „Я запомнил выполнить домашние задания“ (nors norėjau pasakyti: „Aš pamiršau atlikti namų darbus.“), bet reikėjo sakyti ne „запомнил“ („įsiminiau“, „nepamiršau“), o „забыл“ („pamiršau“). Netaisyklingai pagal analogiją su lietuvių kalba pavartoju priešdėlį „за-“. Klasė ir dėstytoja iš mano „vertimo“ skaniai pasijuokė.

Dar daugiau juoko sukėlė III kurse Jonas Niaura, iškviestas papasakoti apie I. Turgenovo herojus Chorę ir Kaliničių. Gana ilgokai tylėjęs, Jonas atsipūtė ir pareiškė: „Хорь женился на Калиниче.“ („Chorė vedė Kaliničių.“) Klasė „virto“ iš juoko. Nusišyrsojo ir dėstytoja. Tada Jonas „pasitaisė“: „Калинич женился на Хоре.“ („Kaliničius vedė Chorę.“) „Išvirto“ ir dėstytoja... Beje, Jonas I kurso I semestrą, kaip priimtas be egzaminų, gaudavo papildintą stipendiją, po to dar du semestrus – paprastą, o paskui 2,5 metų jokios nebe-gaudavo. Silpnokai parengtas Skudutiškio mokykloje, jis pasižymėjo tik muzikoje (netgi pranoko reikalavimus) ir sporte, bet visiškai nerodė polinkio ką nors skaityti. Neretai „nusisportavęs“, „nusimuzikavęs“ net vadovėlio neatversdavo. O man Jono mėgstami dalykai buvo „peilis“, bet skaičiais godžiai, žinoma, ne tai, kas užduota (tam perskaityti dažnai užtekdavo pertraukos prieš atitinkamą pamoką), – „rijau“ knygas net iš 2–3 bibliotekų, kas savaitę perskaitydavau jų pilną portfelį. Dėl to geriau atsakinėjau ir per pamokas, ir per egzaminus – labai plėtėsi akiratis, gerėjo kalba, turtėjo žodynas, tobulėjo stilius. Visą laiką gaudavau stipendiją.

Geografiją dėstė geraširdė mokytoja Paulina Šimonytė. Per vieną jos pamoką, apklausos metu, taip užsiplepėjau su draugais, kad negirdėjau, ką pasakojo iškviesta „grupiokė“. Tai per ekonominės geografijos pamoką buvo užduota papasakoti apie Bulgariją ir Rumuniją. Staiga išgirstu, kad kviečiamas atsakinėti aš. Negi prisipažinsi, kad

nežinai, apie kurią šalį reikia kalbėti. Ryžausi „suktis“ kitaip. Kadangi minėtos šalys kaimynės, abi „liaudies demokratinės“, jų gamtinės, ekonominės ir geografinės sąlygos taip pat turėjo būti panašios, tad, neminėdamas valstybės pavadinimo, taip papasakojau apie ūkį, auginamas kultūras, naudingąsias iškasenas (visa tai abiejose – vienoda), Dunojaus, Transilvanijos lygumos, Karpatų, Alpių, panašaus klimato įtaką ūkiui, kad gavau „5“. Tada galutinai suvokiau, kad beveik viską gali „pasufleruoti“ ekonominės geografijos žemėlapis. Tad pavasarį, rengdamasis šio dalyko egzaminui, iš vadovėlio nieko nesimokiau, išskyrus gyventojų skaičių, o pasirengimo atsakinėti metu gerai išstudijavau biliete įrašytų šalių žemėlapius ir gavau „5“.

Sekėsi ir matematika. Iš pradžių – aritmetika (jos mes mokėmės visus 4 metus), dėstoma auklėtojo Alfonso Ašakos (jis dėstė ir kūno kultūrą; buvo nebaigęs aukštojo mokslo – keletą kursų Kauno universiteto Technikos fakultete, uždarius PM, dirbo Ukmergės PTM, dar vėliau – pagalbiniėje mokykloje, ėmė girtauti, atleistas iš pedagoginio darbo tapo kūriku, dar nesenas mirė). Aritmetiką ir jos mokymo metodiką studijavome iki mokslo pabaigos, laikėme ir šių disciplinų valstybinį egzaminą, truputį (3 semestrus) mokėmės algebros, geometrijos ir trigonometrijos (gerokai mažiau negu vidurinėje mokykloje). Dėstė Anelė Dudavičiūtė-Vilčinskienė. Labai sekėsi aritmetikos mokytis ir pas ją. Atsimenu, per dvigubas pamokas kartais rašydavome kontrolinį darbą. Aš jį atlikdavau per 1 pamoką, kitą – vaikščiodavau, bet mažiau negu „4“ niekada nesu gavęs. Valstybinį egzaminą irgi išlaikiau ketvertu.

Lietuvių kalbos ir literatūros dėstymo estafetę nuo II kurso iš L. Kadžytės perėmė A. Bakūnaitė. Rašydavome sunkius, ypač skyrybos požiūriu, diktantus. Į III kursą po tarnybos kariuomenėje atėjo Balys Amankavičius (1931–2010). Jis tarnavo Vilniuje, 16-ojoje lietuviškojoje divizijoje, artilerijos koreguotoju (šaudant stovėdavo po pabūklo

vamzdžiu). Vyruko klausia buvo pažeista, dėl to „tragiškai“ painio-davo skyrybos ženklų vietas. Jo sintaksės teorijos žinios visada buvo vertinamos „5“, o diktantai – „2“. Per semestrą išeidavo bendras „3“, bet valstybinio egzamino labai bijojo (ir dėstytoja pasakė leidžianti jį laikyti tik iš pasigailėjimo, bet sėkme netikinti). Kadangi už diktantus niekada negaudavau mažiau negu „4“ (turiu „sintaksinę“ klausą, nors neturiu muzikinės), egzaminui visai nesiruošiau ir išvažiavau namo. Grįžęs į Ukmergę, egzamino išvakarėse radau net pajuodusį, paskutinę viltį baigti PM praradusį Amankavičių (vyriui jau buvo 26 m., tėvai mirę, jei negaus diplomo – kur dingti?). Tada man, aštuoniolikmečiui, kilo geniali idėja. Davęs pirmą po ranka pakliuvusį tekstą diktuoti kitam „kursiokui“, irgi buvusiam kareiviui, Juozui Petroniui, liečiau Baliui atsisėsti už manęs, ištiesti koją pastalėje taip, kad po atitinkamo padiktuoto žodžio į padą galėčiau: a) trinktelėti kulnu 1 kartą – jei po to žodžio reikia dėti kablelį; b) 2 kartus – jei reikalingas dvitaškis; c) brūkštelti skersai padą – jei reikia brūkšnio; d) ilgai neatitraukti kulno nuo pado – jei būtinas kabliataškis; e) braukti kulnu nuo pado apačios į viršų – jei reikėtų skliaustų. Parašėme reikiamo ilgio diktantą, ištaisėme klaidas, aš gavau „4“, o Balys (o, stebukle!) – tvirtą „3“ (vertinimo normas mes jau mokėjome gerai). Dar po poros treniruočių „synchronizavome“ savo klaidas ir abu gavome po „4“. Liečiau jam ramiai išsimiegoti, o prieš egzaminą – užimti du vidurinius suolus vidurinėje eilėje, kad komisijai nekiltų kokių nors įtarimų, jei „maskatuosime“ kojomis sėdėdami gale ar priekyje. Balys, numindęs merginoms kojas ir gavęs nuo jų į kuprą, užduotį įvykdė, prasiskverbęs į salę vienas pirmųjų. Aš, kaip „specialistas“, įėjau pagal visas mandagumo taisykles paskutinis. Egzamino metu rašėme diktantą pagal Lazdynų Pelėdos apsakymą „Motulė paviliojo“. Abu gavome po „4“. Dėstytoja buvo apstulbusi. Trys merginos, kurioms buvo leista laikyti egzaminą su ta pačia išlyga, gavo po „2“...

Fiziką iš pradžių dėstė geraširdė senutė Juzė Vilienė. Nieko neišmokome, nes ir kursas buvo siauresnis už to meto vidurinės mokyklos programą (mokėmės tik tris semestrus). Paskutinį semestrą fiziką dėstė G. Dambrauskienė – ji buvo šiek tiek reiklesnė.

Bėdos turėjau dėl chemijos, nes Skiemonyse viską išmokdavau mintinai ir gaudavau gerą pažymį, o prasmės nesupratau. Atrodo, ne ką geriau suprato ir ją mums dėščiusi mokytoja... PM šią discipliną, kurios irgi mokėmės labai nedaug – vos vieną semestrą I kurse, dėstė rimta specialistė, pilsudskininkų okupuotame Vilniuje baigusi merginų licėjų ir Stepono Batoro universitetą, iš bajorų kilusi Marija Grybaitienė. Ji man parašė įvairių pažymių: „5“ (už Michailo Lomonosovo (1711–1765) biografiją), „4“, „3“, „2“ ir „1“ (už nusirašytą nuo J. Niauros kontrolinį, kurio sąlygos ir sprendimo visiškai nesupratau). Bet semestro gale buvo išvestas bendras „3“. Paskui per mineralogiją, kurią M. Grybaitienė dėstė kitą semestrą, „atsigriebiau“.

Biologiją ir gamtos pažinimo mokymo metodiką dėstė reikli, bet teisinga, principinga dėstytoja Juzė Aldonytė – Kalniūnienė, Vilniaus Vytauto Didžiojo gimnazijos auklėtinė.

Rusų kalbą ir jos mokymo metodiką III kurse dėstė ir auklėtojas buvo Juozas Kazlauskas, Sedos gimnazijos auklėtinis, baigęs Maskvos Lenino PI. Po metų, vedęs istorikę Liudmilą Šulcaitę, jis išvyko į Molėtų vidurinę mokyklą direktoriauti, nes PM buvo rengiamasi uždaryti, nebevyko priėmimas, nebebuvo dėstytojams krūvio – likome IV kurse tik trys grupės. IV kurse rusų kalbą ir literatūrą bei rusų kalbos mokymo metodiką dėstė paskutinė mūsų auklėtoja E. Kašteljan (I semestrą mus „auklėjo“ psichologijos dėstytoja Ona Matakanskienė, gydytojo ginekologo žmona, kol semestro pabaigoje išėjo gimdymo atostogų).

Pedagogikos, jos istorijos ir logikos dėstytoja buvo jau minėta labai puiki pedagogė A. Bieliūnaitė (vėliau – Kiubarienė; gana jauna mirė nuo vėžio). Ji man, penkiolikmečiui, į galvą įkalė dvi svarbias

tiesas, kurios padėjo taip ilgai išsilaikyti pedagoginiame darbe. Štai šios tiesos:

1. Mokytojas (dėstytojas) į klasę (auditoriją) turi eiti kaip aktorius į sceną, visus kitus su pamoka (paskaita) nesusijusius dalykus palikęs už durų.

2. Ant mokinių (studentų) per pamokas (pratybas) negalima pykti, kai jie ko nors nemoka – juk dėl to ir mokosi (studijuoja). Mokytojas (dėstytojas) yra tam, kad juos išmokytų, už tai gauna algą. O jei išmokyti nepavyksta, galima ir šypsantis parašyti blogesnę pažymį.

Vaikų literatūrą ir lietuvių kalbos mokymo metodiką dėstė Vitalija Laurinavičiūtė – Kuodienė (2008 m. mirusi, kilusi iš Antakščių kaimo, buvusio tarp Alantos ir Skiemonių, vėliau – garsi Lietuvos mokytoja lituanistė, nusipelnusi mokytoja; dirbo iki pensijos Vievyje, gyvenimo pabaigoje gyveno gimtinėje). Ji pati 1939–1943 m. mokėsi Ukmergės MS. 1949–1953 m. buvo Trakų PM direktoriaus pavaduotoja. Buvusi jos mokinė Ona Bražiūnienė rašo: „V. Laurinavičiūtė buvo ir liko moksleivių dvasios taurintoja, iki gyvenimo pabaigos bendravusi su savo buvusiais mokiniais.“ („Girdžiu mūsų žingsnių aidą...“, 2009, p. 86).

Dailyraštį, braižybą, piešimą ir jo mokymo metodiką dėstė dailininkas, prieš karą baigęs Kauno meno mokyklą, Jurgis Verbickas (1903–1989). Per jo pamokas berniokai gerokai išdykaudavo. Su pirmaisiais 2 dalykais turėjau problemų, o piešti sekėsi.

Darbinį mokymą mums, berniokams, dėstė prieškarinę Ukmergės dailiųjų amatų mokyklą baigęs mokyklos ūkvedys Kazys Jasionis. Prisimenu, kaip pavasariop (buvome II kurse) jis mums davė senų, pajuodusių, gal išardžius kokią tvorą likusių lentų, liepė jas nuobliuoti ir, suskirstęs po du, kiekvienai porai skyrė užduotį – pagaminti po inkilą. Ką gi, obliuojame... Dėstytojas kažkur išėjo, liepęs mums darbuotis savarankiškai. Tada J. Niaura ir A. Dzimidavičius nutarė pa-

sirodyti už kitus gudresni. Gautąją lentą pastatė į kampą tarp kitų ir, jame pasirausę, pasiėmė gražiai nuobliuotą... Pamažų tą lentą pjaustydami, šaipėsi iš mūsų, kantriai obliuojančių (nuobliuoti teko storoką sluoksnį, kad mediena nors kiek pabaltų), ir į taktą mums šūkavo: „Oriop, artilerija, oriop, kavalerija!“ Bet tas jų „mandravojimas“ tęsėsi neilgai. Į dirbtuvę įėjo dėstytojas K. Jasionis ir, pamatęs jų pjaustomą lentą, net pamėlo. Drebėdamas iš pykčio ėmė šaukti: „Ką jūs, niekšai, darote!?“ Pasirodo, kažkas buvo jam užsakęs padaryti spintą ir atvežęs gerų uosinių lentų (tais laikais baldų parduotuvėse jų nebuvo). Manėme, kad tai baigsis mūsų draugams labai liūdnai. Tačiau pasitenkinta tik dvejetainis – skūstis direktoriui pats dėstytojas negalėjo, nes, matyt, uždarbiaudavo dirbtuvėje nelegaliai...

Istorijos mokė itin principinga dėstytoja Liuda Šulcaitė – Kazlauskienė. Prisimenu, kad III kurso pabaigoje „baubas“ buvo SSRS istorijos egzaminas. Per jį L. Šulcaitei ir jos asistentei reikėjo atsiskaityti už tris kursus – 3 vadovėlius. Sakydavo, kad šį egzaminą išlaikęs garantuotai esi baigęs PM. Porą metų prieš mus baigusieji, „elitiniai“ Ukmergės PM auklėtiniai, Antanas Drilinga (vėliau – poetas, „Nemuno“ žurnalo redaktorius, eilėraščius rašęs jau ir mokymosi PM metais), Juozas Rygertas (vėliau – garsus aktorius), Anatolijus Kovalenka (vėliau – Ukmergės prokuroras) ir kiti, net pajuodę buvo nuo istorijos „zubrinimo“. Su siaubu laukėme šio egzamino ir mes. Bet (o, džiaugsme!) 1956 m. žiemą po SSKP CK plenumo „nuvainikuojamas“ Stalinas, prabylama apie jo asmenybės kultą. Apie kovo pabaigą istorija iš „stalininių“ vadovėlių jau nebedėstoma, per pamokas imama nagrinėti šio plenumo medžiaga. Gegužės mėnesį iš ministerijos atskriejo žinia, kad nebebus ir to siaubingojo egzamino...

Sėkmingai „pralindau“ ir pro kitą savo „baubą“ – muziką. Paprastai, priimant į PM, būdavo tikrinama muzikinė klausia. Laimei, tąkart jos netikrino, kitaip manęs į PM tikrai nebūtų priėmę. O tikrinimo

nebuvo dėl to, kad visi muzikos dėstytojai tą vasarą buvo užsiėmę – rengėsi respublikinei (moksleivių?) dainų šventei Vilniuje ir joje dalyvavo. Klausą tikrino jau mokslo metų pradžioje. Pirmą kartą PM istorijoje instrumentinės muzikos mokyti teko beklausių mandolinininkų grupes. Į vieną jų pakliuvome ir mes trys – J. Niaura, M. Sargelis ir aš. Blogiausiai instrumentinės muzikos studijos sekėsi man. Dėstytojas Liudas Andrulis (1922–1987) užduodavo per savaitę išmolti paskambinti kokią dainelę. Pats ją pagrodavo fisharmonija, po to – mandolina. Po savaitės – tikrindavo (3 moksleiviams buvo skiriama viena akademinė valanda per savaitę). Pats grodavo tą dainelę fisharmonija, o mums paeiliui kartu su juo tekdavo skambinti mandolina. Aš visada keliais taktais nuo dėstytojo atsilikdavau, o paragintas paskubėti – jį pralenkdavau... Trejetą gaudavau... Kiek geriau sekėsi Mykolui, o Jonui – ir visai gerai: vėliau jis savarankiškai išmoko skambinti pianinu (to buvo mokomi geresnę klausą turintieji, o labai gerą ir absoliučią – per instrumentinės muzikos pamokas smuikuoti – neretai jie pasiekdavo gana aukštą meistriškumo lygį), groti akordeonu (grodavo ir per šokius), neblogai dainuoti bosu.

IV kurse instrumentinę muziką ėmė dėstyti dar liberalesnis dėstytojas – V. Norkus. Beje, kaip tikras menininkas, jis turėjo labai „placią širdį“. Vieną kartą, kai dar buvome „pirmokai“, keletą mūsų paprašė padėti persikraustyti į kitą butą. Bekraustydami baldus pamatėme, kad dalį jų dėstytojas palieka kartu su nuliūdusia gražia žmona. Baigęs darbą Ukmergėje, į naują darbovietę Ariogaloje jis išsivežė ir naują žmoną, metais anksčiau už mus baigusią PM jauną pedagogę, rodos, Sinicaite, kurią rengė kaip solistę PM vykusiuose vakaruose. Jos gyvenimas Ariogaloje irgi nebuvo lengvas – V. Norkus vis įsimylėdavo savo rengtas ariogališkes „Dainų dainelės“ laureates. Apie 1980 m. lankydamasis Ariogaloje radau senstelėjusį, bet dar gražiai atrodantį mokytoją V. Norkų ir neatpažįstamai pasikeitusią jo žmoną – buvusią bendra-

moksle. Beje, V. Norkus bandė „užverbuoti“ ir vieną mūsų „kursioke“ – juodakasę gražuolę iš „b“ grupės. V. Norkus tik kantriai išklausydavo manąjį skambinimą neakompanuodamas...

Muzikos teoriją ir jos mokymo metodiką dėstė geraširdis senukas Antanas Šarkauskas (1897–1974), uždarius Ukmergės PM, perkeltas į Klaipėdos PM. Kadangi paskutinį semestrą instrumentinės muzikos nebeliko, o buvo dėstoma tik muzikos teorija ir istorija (kas yra opera, operetė, simfonija, fuga ir t. t., taip pat žymiųjų kompozitorių biografijos), kurias man išmokti buvo vieni juokai, gaudavau penketus, tai ir semestro galutinis pažymys išėjo „5“, o per neapsižiūrėjimą buvo išvestas ir įrašytas į priedą taip pat penketas.

Dalyvavau literatų būrelyje, nors kūryba neišsiskyriau – išspausdiniau tik keletą korespondencijų apie kultūros renginius Ukmergės rajono laikraštyje (o vieną – net „Literatūroje ir mene“). Literatų būrelis pastatė „Raudonkepuraitės“ teatrinį variantą. Vilką vaidino ketvirtakursis Antanas Drilinga, motiną – trečiakursė Z. Bružaitė, Raudonkepuraitę – bendrakursė iš „c“ grupės Janina Keliotytė. Režisavo ketvirtakursis J. Rygertas kartu su būrelio vadove V. Laurinavičiūte. Man teko kukluti medkirčio vaidmuo.

Vyko ir intensyvus sportinis gyvenimas, ypač buvo „sergama“ krepšiniu, stalo tenisu. Aš šių sporto šakų nemėgau ir nesportuodavau, nors privalomose slidinėjimo ir plaukimo varžybose pasirodžiau neblogai (net buvau gavęs kažkokį slidinėjimo atskyri).

Turėjome ir rimtą pedagoginę praktiką. Jau II kurso pavasario semestrą stebėjome pamokas bazinėje pradinėje mokykloje, III kurse – pirmųjų pirmąją savaitę mokykloje, po to rudens semestrą paeiliui vedėme po kelias įvairių dalykų pamokas stebint visai grupei (pačią pirmąją gyvenime pamoką vedžiau I klasėje, tai buvo matematikos pamoka). Pavasario semestrą turėjome ištisinę vienos dienos (reikėjo vesti visas tos dienos pamokas), IV kurse rudens semestrą – jau sa-

vaitės praktiką. Aš ją atlikau tame pačiame pastate, kur buvo įsikūrusi mūsų mokykla, tik ką atidarytoje pagalbinėje mokykloje. Pavasario semestrą buvo dviejų savaitių praktika, kurios metu pusantros savaitės kartu su bendrakurse iš „b“ grupės Nijole Kulakauskaite dviese pasikeisdami padieniu vedėme pamokas Ukmergės I vidurinės mokyklos IV klasėje, o tris dienas dirbome mažoje kaimo mokykloje (su dviem klasėmis – vieną dieną reikėjo stebėti, dvi dienas – vesti pamokas; šią praktikos dalį atlikau Voversių pradinės mokyklos II–IV klasėse pas mokytoją Vandą Atkočienę).

Gyvenimo sąlygos, mokantis PM, buvo nelengvos. Mano mama sutarė su F. Niauriene, kad ji pasirūpins patalyne (gulėjome su J. Niaura visus 4 metus vienoje lovoje), nes Niauros šeimoje tuo rūpintis nebuvo kam, J. Niauros broliai – mūsų pavėžėjimu su maistu ir patalynės pamaina į Biržynę plentu Utena–Ukmergė (11 km nuo J. Niauros ir 8 km nuo mūsų namų). Ten laukdavome kokio nors pakeleivingo sunkvežimio į Ukmergę ir bet koku oru kėbule važiuodavome iki jos 40 km, sumokėję 5 rublius. Tik mokantis IV kurse pradėjo kursuoti daugiau ir už „įkandamą“ kainą (5,75 rublio) vežančių į Ukmergę autobusų. Iš Ukmergės parvykę tuščiomis, iš Biržynės pareidavome pėsti (kartais – ir labai alkani). Reikia pasakyti, kad Niauros savo žodį išlaikė, gal tik porą kartų per visą mokymosi PM laiką arklis iš *kolchozo* negavo ir jie, tad teko neštis maistą ir patalynės pamainą ant kupros. Stipendijos pakakdavo duonai, margarinui, cukrui, užmokėti už butą; deja, nuo II kurso vidurio iš jos pirkdavome ir pigiausias cigaretes „*Параутомусм*“ („Parašutininkas“). Rūkyti pradėjome mėgdžiodami suaugusiuosius. Kadangi duonos gauti mokantis II ir III kursuose būdavo sunku, nes prie parduotuvių išsirikiuodavo milžiniškos eilės, į kurias tekdavo stoti 5–6 val. ryto, o duoną atveždavo tik 8-ą, kartais iki pamokų jos nespėdavome nusipirkti ar nebugdavome. Eiles sudarydavo ne tik miestiečiai, bet

ir už darbdienius mažai ką pelnantys kolūkiečiai... Tada ir įpratome rūkyti – negavę duonos, pirkdavome cigarečių, nes nevalgius, bet užsirūkius ne taip jausdavai alkį...

Trejus metus nesisekė ir su šeiminkais. Porą metų gyvenome pas kraštietį (kilusį iš Skudutiškio) batsiuvį Joną Jurevičių, kurio rankos, anot jo žmonos Janinos, buvo „auksinės, bet gerklė – deimantinė“. Viską, ką uždirbdavo, ir ko nespėdavo paimti žmona – pragerdavo. Kartais ir šeiminkai tenkindavosi tik su mūsų atsivežta mėsa ir daržovėmis virta sriuba. Besimokant II kurse šeiminkas pragėrė mano dirbtinės odos („ceratos“) paltą. Tais laikais parduotuvėse beveik nebuvo jokios avalynės, nekalbant jau apie padoresnius batus moterims. O tuo metu, 1953–1955 m., žiemą buvo madingos „vengerkos“ – suvarstomi iki pusblauzdžių, su kailiu viduje ir priekyje išorėje aulinkai, juodi arba rudi. Tad ir ateidavo pas puikų batsiuvį J. Jurevičių moteris: gydytojos, mokytojos ir kitos Ukmergės inteligentės jų užsisakyti. Deja, jei šeiminkės nebūdavo namie, jis paimdavo rankpiničius medžiagai pirkti ir 2–3 dienoms dingdavo, kol juos pragerdavo. Tada iš kitų rankpinių šeiminkė pirkdavo odą pirmajai klientei... Kartais naujų klienčių taip greitai neatsirasdavo, todėl šeiminkams tekdavo slapstytis nuo pirmųjų. Mes su J. Niaura buvome priversti meluoti, kad šeiminkų nėra namie. Kartą šeiminkas turėjo slėptis net po lova... Odą pirkdavo iš Ukmergėje veikusios odos ir avalynės gamyklėlių, „išneštą“ – pavogtą...

Kai būdavo daug darbo, Janina Jurevičienė pasamdydavo vyrui padėjėją – jauną batsiuvį, bet irgi jau nemažą girtuoklėlį Algį Bierį. Kartais jie siūdavo batus, dažniausiai vyriškus „juchto“ odos aulinius, parduoti turguje. Atsimenu, kartą pritrūko vidpadžių. Ką gi, paėmė pluoštą laikraščių, sutepė kljais, išdžiovino ir iš jų išpjovė „vidpadžius“. Anot A. Bierio, tie, kurie sako, jog neapsimoka siūti batus pagal užsakymą, o geriau, pigiau pirkti turguje, įsitikins tokiu pigumu – greitai

nemokamai galės pasiskaityti laikraščių... A. Bierį samdydavo ir tada, kai J. Jurevičius dingdavo su sugėrovais, o užsakymai „degdavo“.

Jau direktoriavau Telšių rajone, Degaičiuose, kai vieną kartą Ukmergėje turėjau ilgai laukti autobuso į Jonavos geležinkelio stotį. Tad užėjau pas buvusius šeimnininkus. J. Jurevičius vėl buvo „gastrolėse“, o A. Bieris siuvo batus. Taigi, per ilgus metus niekas nepasikeitė... Dabar Janina ir Jonas jau anapilyje...

III kurse, nebeapsikęsdami „batsiuviško“ gyvenimo, apsigyvenome lyg ir inteligentiškoje šeimoje: šeimnininkė p. Vaičiūnienė – baigusi progimnaziją, tą žiemą iš kalėjimo (buvo 1956 m., „chruščiovinis atšilimas“) grįžo ir jos vyras, buvęs mokytojas (parvykdavo tik savaitgaliais, dirbo Pageležių durpyne). Iš Kazachstano parvyko dukra (buvo ten užsiverbavusi). Vieną kovo dieną, parėję iš pedagoginės praktikos, radome namuose miliciją ir apsiverkusią šeimnininkę. Pasirodo, dukra, susimokiusi su 14-mečiu broliu Juliumi (išdykusi su vaikėzu, prastu mokiniu), kuris tą dieną apsimetė sergantis ir nėjo į mokyklą, apvogė motiną, kai tik toji išėjo į polikliniką, už mūsų kambario sienos gyvenusias gimnazistes, bendrą kursę Kazę Džiugaitę, jos broliuką Algį Džiugą (vėliau – Kauno „Stumbro“ degtinės fabriko ilgametį direktorių) ir kartu su mumis gyvenusį vairuotoją Henriką (iš visų nu-gvelbė nemažai išeiginių drabužių, avalynės). Visų gyventojų vertingesni maisto produktai irgi buvo pavogti. Pavogė ir mano su J. Niaura susūdytos mėsos porcijas, skirtas apie 1,5 mėnesio pietums. Labiau nukentėję kėlė bylas, prisiteisė kažkiek iš motinos, o mes su Jonu tik prabadmiriavome tą pusantrą mėnesio ir tiek. Kartais tekdavo tenkintis tik bulvėmis su lupenomis ir druska...

Tik paskutiniaisiais mokslo metais įsikūrėme kiek geriau – pas našlę p. Vėjeliene, Vilniaus gatvėje, netoli tilto per Šventąją. Gyvenome dviejuose kambariuose kartu lygiai pusė kurso – penki vyrukai: be manęs ir Jono, J. Petronis, A. Dzimidavičius ir M. Sargelis. Netolie-

se įsikūrė Vytautas Korizna, Bronius Sarapinas ir B. Amankavičius, dažnai pas mus lankydavosi ir jie. Šeimininkei pristatydavome tvirtą produktų normą (kuklią, bet pakankamą), o ji ruošdavo pusryčius, pietus, vakarienę. Dar prisidurdavome kai ką iš papildomai atsivežtų produktų. Nebebuvo problemų ir dėl duonos – jos krautuvėje bet kada galėjai nusipirkti be jokių eilių.

Sunkmečiu pasitaikydavo ir stebuklų. Besimokant III kurse vieną savaitgalį negavome ilgai lauktos stipendijos (J. Niaura gaudavo butpinigius – taip būdavo palaikomi tie, kurie neišlaikydavo eilinės sesijos be trejetų), tad teko alkanokiems, be duonos, laukti pirmadienio popietės. Sekmadienį skaičiau iš bibliotekos parsineštą knygą ir (o stebukle!) radau joje suklijuotą rūkomuoju popieriumi ir suslėgtą anksčiau skaitytojo pamirštą trirublę. O tiek tada kainavo 2 kg forminės duonos – kepaliukas su priedu... Gavome baltos duonos! Sekmadienis ir pirmadienis man su Jonu nušvito visai kita spalva...

Mūsų apranga buvo daugiau negu kukli. Atrodo, kad būtent dėl to užgeso ir gražiai užsimezgusi mano ir B., Jono ir M. (jos buvo pussesės) meilė. Kai jos pamatė mūsų žieminius „paltus“: mano kailinukus, aptrauktus naminiu „čerkasu“, o Jono vatinuką su kailine apykakle, ėmė „sukti nosis“ į šalį. Tik IV kurse įsigijome šiokių tokių kostiumus, ėmėme nešioti kaklaraiščius, komiso parduotuvėje įsigijome panešiotus „bobriko“ paltus.

IV kurso paskutinį semestrą vyko skirstymas į darbo vietas. Kadangi labai prastai sekėsi muzika (per praktikas už dvi vestas pamokas gavau dvejetus), nenorėjau dirbti pradinėje mokykloje. Atvykęs ministerijos atstovas pasiūlė keletą vietų dėstyti matematiką septynmetėse mokyklose Vilniuje – Švenčionių ir Šalčininkų rajonuose. Pasiprašiau skiriamas į Švenčionių r. Vidutinės septynmetę mokyklą matematikos mokytoju. Komisijoje sėdėjusi dėstytoja A. Dudavičiūtė, paklausta direktorės Viktorijos Rudminienės, pritarė: „Vienas geriau-

sių mokyklos matematikų.“ Šie dėstytojos žodžiai, matyt, ir lėmė tolesnį mano gyvenimo kelią.

Beje, nebuvo progos parašyti apie mokyklos vadovybę. Direktorė V. Rudminienė IV kurse mums dėstė lietuvių kalbą ir SSKP istoriją. Jos dėstomieji dalykai man sekėsi gerai. I kurse direktoriaus pavaduotojas buvo lituanistas Leopoldas Jankūnas (vėliau – nusipelnęs mokytojas). Besimokant kituose kursuose pavaduotoja buvo matematikė G. Dambrauskienė, kilusi iš nelabai toli nuo Voversių esančio Ažubalių kaimo (Molėtų r.). Direktorė buvo griežtoka, bet teisinga, kiek galėdama rūpinosi, kad laiku gautume stipendijas. Vėliau ji dirbo Ignalinoje Švietimo skyriaus vedėja, vakarinės mokyklos direktore. Jau atgavus Nepriklausomybę, vienoje Vilniaus rinkimų apylinkės komisijoje dalydamas referendumo dėl sovietinės kariuomenės išvedimo iš Lietuvos biuletenius, pamačiau atėjusius balsuoti du kažkur matytus senokus. Biuletenius jie pasiėmė iš mano kaimyno. Žvilgtelėjau į sąrašą – ogi Rudminai! Išbėgęs į koridorių, prisistačiau ir šnektelėjau, gal paskutinį kartą, su buvusiu direktore, iš kurios rankų gavau pirmąjį gyvenime ir tokį lemtingai svarbų diplomą...

Rašydamas šias eilutes prisiminiau citatą: „Praėjęs ir liekantis laikas – kaip senas tango... Tada nieko nebuvo banalaus. Jis buvo nuoširdus ir šiltas. Mylim tą laiką, kai dar nebuvo išniekintas sentimentalumas... Tai praėjęs laikas, kurio jau nebesusigrąžinsi... Ir koks jis svetimas tarp dabartinių gergždžiančių gitarų... Liksiu ištikimas tam negrįžtančiam laikui ir niekada nebučiuotoms žibančioms akims.“ (Viktoras Gerulaitis, „Tautos gaida“)

Dar besimokant IV kurse mūsų mokyklos patalpose buvo įsteigta pagalbinė mokykla. Kai kurie kurso draugai čia liko dirbti. Kai susirenkame į kurso draugų susitikimus, nežinantys ukmergičiai gal ir pagalvoja, kad čia susirinko buvę pagalbinės mokyklos auklėtiniai...

Tuoj po diplomų įteikimo gavusieji paskyrimus į septynmetes

mokyklas buvo pasiūsti į kursus Kapsuke (buv. ir dab. Marijampolė). Kursai man buvo lemtingi – ten pamilau kursantę iš Telšių PM, savo būsimą žmoną Adelę... Bet reikėjo atidirbti 3 metus Švenčionių rajone...

Pirmoji darbovietė

1957 m. rugpjūčio viduryje parūpo nuvažiuoti pasižiūrėti į Švenčionis. Autobusas Utena–Vilnius per Švenčionis atvežė mane į šį miestelį apie 17 val. Pernakvojau (pirmą kartą gyvenime) viešbutyje. Ryte prisistačiau į Švietimo skyrių. Vedėją pavadavo inspektorius Liubomiras Gailiušas, lenkų tautybės, bet gerai kalbantis lietuviškai istorikas. Jis pasakė, kad būsiu įdarbintas, liepė atvykti prieš mokytojų konferenciją rugpjūčio pabaigoje, pasiruošus dirbti ir gyventi, bet kur – dar neaišku. Ką gi, atvykau. Pasirodo, buvau paskirtas Stoniūnų septynmetės mokyklos vyr. pionierių vadovu, nes Vidutinės septynmetė buvo prašiusi specialisto su aukštuoju išsilavinimu, o kai tokio negavo, liko anksčiau dėščiusi mokytoja, turinti, kaip ir aš, pradinių klasių mokytojo diplomą. Beje, tas pats nutiko ir M. Sargeliui – jis buvo paskirtas vyr. pionierių vadovu į Davaisių septynmetę mokyklą. G. Tubaitė, kaip kad ir buvo pasirinkusi, tapo tos pačios mokyklos pradinių klasių mokytoja. Mokytojų konferencijoje susipažinau su savo būsimu direktoriumi Juozu Naviku (1925–2000) ir jo žmona Zofija, taip pat mokytoja, kuriems tuo metu jau buvo sukakę 32-eji, VPI neakivaizdininkais. Direktorius studijavo geografiją, jo žmona – rusų kalbą. Vakare su lagaminais vieninteliu tuo metu šia kryptimi važiuojančiu autobusu Vilnius–Tverečius atvykau į Stoniūnus. Pernakvojau pas direktorių ir ryte sužinojau, kad pakliuvau į jau nuo seno varganumu pagarsėjusį kaimą, pilsudskininkų okupacijos metais buvusią nepaklusnių mokytojų „tremties“ vietą (čia buvo ištremtas iš Lenkijos

ir tuometis Švenčionių rajono švietimo skyriaus vedėjas Genadijus Konstantinovičius Delgiado, italų kilmės lenkas, nemokantis lietuviškai, kalbantis tik lenkiškai ir rusiškai).

Su ryte pas direktorių užėjusiu kolega Vytautu Juknevičiumi (apie 1927–apie 2002) buvo svarstoma, kur mane apgyvendinti. Purvėnų kaime, tėvų namuose, gyvenęs Vytautas (baigęs Švenčionių mokytojų seminariją, toliau nesimokė) nutarė pabandyti nuvesti mane pas Bronių Busilą, tik ką pasistačiusį naują trobą ant Kančiogino ežero kranto. Susitarėme. Vaizdas, žiūrint į šiaurę nuo šios sodybos, buvo nuostabus: kalvos papėdėje tyvuliavo gražuolis Kančioginas su dviem medžiais apaugusiomis salomis, šiaurinis krantas – aukštos kalvos. Beje, matyt, iš to paties kiemo fotografuota ir padaryta nuotrauka, įdėta į po daug metų pasirodžiusią knygą „Švenčionių krašto gamta“ (2004, p. 54–55). Per mėnesį mokėjau 300 rublių už maistą, šildymą, kambarį, šviesą (žibalinę lempą) ir apskalbimą. Algos gaudavau 610 rublių, po pusmečio ir visus likusius 2,5 metų – 620 (1947 m. laidos rubliais). Nuo mokyklos gyvenau tolokai, apie 3 km atstumu. Nusileisdavau nuo didelės kalvos, ant kurios stovėjo Stoniūnai, kirsdavau Švenčionių–Tverėčiaus plentą (grįstą dideliais akmenimis – „bruku“ – iki Mielagėnų), kuris ėjo jau kitu kalvagūbriu, nusileisdavau nuo jo iki Purvėnų slėnio, kuriuo tekėjo Sirvėta (vietiniai žmonės šio vardo nevartojo, vadindavo upe, ir tiek), vėl pakildavau į kalvą – štai ir mano prieglobstis. Maitino šeiminkai gerai, laikydavo ir pjaudavo daug žąsų, pavasarį ir rudenį ant pusryčių, pietų ir vakarienės stalo būdavo daug žuvies. Po metų kartu apsigyveno ir kitas kolega – lituanistas Leonas Bimba (g. 1929 m. Pažemio k. Labanoro vlsč., 1949 m. baigęs Utenos gimnaziją ir VPI lietuvių k. specialybės 3 kursus; vėliau, dirbdamas Trakų r. Paluknio vidurinėje mokykloje, studijas baigė).

Žiūrint iš šių, o ir iš tų dienų pozicijų, Stoniūnų septynmetės mokytojų kolektyvas buvo „supervyriškas“. Be minėtų kolegų ir manęs,

dar dirbo pradinių klasių mokytojos Zofija Juknevičienė (dabar jau mirusi) ir Janina Klevienė (abi buvo baigusios Švenčionių mokytojų seminariją, maždaug 30-metės), matematikas Jonas Miлдаžys (apie 1927–2000), kuris buvo baigęs Švenčionių suaugusiųjų gimnaziją, pasitraukęs iš Prienų r. į Vilniją po karo kaip, sovietinės valdžios požiūriu, nepatikimas asmuo, kilęs iš tvarkingos ir turtingos Suvalkijos ūkininko šeimos; vienas jo brolis buvo kunigas, Sibiro tremtinys („Trys Sibiro švyturiai“, 2004). Sąjūdžio metais J. Miлдаžys buvo aktyvus Švenčionių sąjūdielis. Direktorius dėstė geografiją, jo žmona – rusų kalbą, V. Juknevičius – istoriją, biologiją, darbus, L. Bimba – lietuvių kalbą, muziką, piešimą. Man teko Švenčionių rajono partijos komiteto instruktore paskirtos Elenos Miлдаžienės (jau mirusi) krūvis – vyr. pionierių vadovo pareigos ir kūno kultūros pamokos, taip pat vadovavimas mokyklos bibliotekai. Pastarąsias pareigas atlikdavau geriausiai. Kūno kultūrai dėstyti nebuvo jokių priemonių, išskyrus vieną tinklinio kamuolį ir tinklinio-kvadrato aikštelę bei keletą porų slidžių. Rudenį vis žaisdavome kvadratą, tačiau, pabjurus orams, teko klasėje rodyti vaikams mankštos pratimus ir paskui juos po vieną kviesti prieš klasę ir komanduoti, kitiems, kad netrukdytų, padavus šaškes. Dar kebliau buvo su vyr. pionierių vadovo darbu, apie kurį ne labai turėjau supratimo... Ačiū Dievui, visa tai teko dirbti neilgai – tik 4 mėnesius. 1958 m. sausio pradžioje E. Miлдаžienė tapo švenčioniškių komjaunuolių vadove – pirmąją *rajkomo* sekretore, gavo butą, ir J. Miлдаžys išsikėlė į Švenčionis – ėmė dirbti Švenčionių muziejaus darbuotoju („moksliniu bendradarbiu“), tad man liko matematikos, fizikos ir braižybos pamokos (22 sav. valandos). Per pusmetį šį krūvį įgudau pakelti visai neblogai. Kūno kultūros pamokas ir vyr. pionierių vadovo pareigas perdaviau atvykusiai iš Švenčionių jaunai panelei Zuzanai (pavardės neatsimenu). Ji greitai ištekėjo ir grįžo į Švenčionis, o nuo rudens vėl gavome naują kolegę – Švenčionių vidurinę baigusią

Ireną Mameniškytę. Jai pavasarį irgi ištekėjus ir ėmus dirbti Švenčionyse konduktore, nuo 1959 m. rudens vyr. pionierių vadovo pareigas papildomai pasiėmė (jos buvo sumažintos iki 0,5 etato) Z. Juknevičienė, o kūno kultūrą ėmė dėstyti L. Bimba.

Reikia pabrėžti, kad direktorius J. Navikas „judino“ kolektyvą dirbti kūrybiškai, nors mokykla ir buvo labai vargana. Trys klasės ir mokytojų kambarys tilpo išvežto į Sibirą turtingesnio Stoniūnų ūkininko gana prastoje troboje. Mokyklos archyvas buvo laikomas ant aukšto, apipilto spaliais. Užlipti ant jo galėjai pasistatęs palei lauko sieną gulinčias kopėčias. Pradinės klasės (I–III ir II–IV buvo sujungtos dėl nedidelio mokinių skaičiaus) įsikūrė nuo mokyklos link Tverėčiaus–Švenčionių plento buvusiose Gudelaičio ir Kaukėno soduose, maždaug 0,5 ir 1 km atstumu nuo pagrindinio pastato. Pats direktorius parveždavo iš Švietimo skyriaus violetinio rašalo miltelių ir po pakelį išdalydavo klasių vadovams. Juos ištirpinę, pagaminto rašalo butelį laikydavome mokytojų kambaryje. Rašalu papildydavome savo klasių mokinių neišsipilančias rašalines (parkerį turėjo retas mokinys, atrodo, ir rašyti juo tuo metu mokiniams dar buvo draudžiama, kad raštas, rašant paprasta plunksna, būtų gražesnis). Parveždavo ir plono plakatinio popieriaus vaizdinėms priemonėms gaminti. Piešėme jame tušu, braižybos įrankiais ir „Redis“ plunksnomis (išmokau tai daryti, pasižiūrėjęs į L. Bimbą), kai ką nupiešdavau ir direktoriaus žmonai. Kas mėnesį vykdavo gamybiniai pasitarimai. Juose būdavo aptariamose stebėtos pamokos, vestų kontrolinių darbų rezultatai. Tikrindavome ir šefuojamas pradines mokyklas – Adomiškės ir Kirkučių. Adomiškėje dirbusi mokytoja Smagurauskaitė ištekėjo už mokyklos buto savininko Kairio sūnaus ir išvyko gyventi į Vilnių. Tad nuo 1958–1959 m. m. ten pradėjo dirbti J. Klevienė (ji ten mokytojavo ir 1989 m.). Jos vietoje Stoniūnuose ėmė dirbti Stasė Bernatavičienė (gim. 1922 m., jau mirusi). Kirkučiuose mokytojavo

pilsudskininkų okupacijos metais mokytojo cenzą įgijęs mokytojas Jonas Krūminis. Jis išmokydavo vaikus labai gražiai rašyti (ir paties braižas buvo kaligrafiškas), bet prastai gramatikos – šie darydavo daugybę klaidų, aritmetikos, rusų kalbos. Kiek jį svarstė, nieko nepasiekė – per senas buvo ką nors keisti...

Išleidau tris septintokų laidas, su trečiaja išėjau iš Stoniūnų ir pats. Neteko sutikti nė vieno savo auklėtinio, tik porą kartų Janiną Šipkauskaitę Vilniuje mačiau pro troleibuso langą. Dirbant VGTU vienas doktorantas pasisakė esąs Mikulėnaitės (vardo nebeprisimenu), tapusios rusų kalbos mokytoja, sūnus.

Be darbo mokykloje, dalyvaudavome meno saviveikloje: buvo labai veikli klubo-skaityklos vedėja Irena Adomėnaitė, aktyvi bibliotekos vedėja Aldona Papinigitė (jau mirusi). Per metus pastatydavome du dramos veikaliukus, gastroliuodavome ir aplinkiniuose klubuose. Netgi buvo susikūręs tautinių šokių ratelis (vadovė – Z. Juknevičienė, muzika – akordeonisto direktoriaus J. Naviko), dalyvaudavome rajoninėse meno saviveiklos apžiūrose.

Klube prieš kino filmus mes, mokytojai, skaitydavome paskaitas kolūkiečiams (pagal gautus iš „Žinijos“ draugijos konspektus). Leidome kolūkio sienlaikraštį „Liaudies draugystė“ (kiekvienas mokytojas iš eilės). Kolūkio kontora buvo Stanislavavo dvare, už 4 km nuo Stoniūnų, einant link Švenčionių. Beje, kai kartą pirmininkas Barauskas (kilęs iš Baltarusijos, nekalbantis lietuviškai, gal ir visai nemokantis) nedavė saviveiklininkams vykti į gastroles sunkvežimio, o skelbimai kažkuriame kolūkyje apie jas jau buvo iškabinti, sienlaikraštyje nupiešiau vieno iš pasipiktinusių saviveiklininkų karikatūrą. Sako, kad tas sienlaikraštis kabojo neilgai... Direktorius buvo susirūpinęs galima pirmininko reakcija, bet nebuvo jokios – ką čia su piemeniu prasidėsi. Beje, Barauskas kolūkiui vadovavo prastai ir stalinietiškai. Kai koks kolūkietis per susirinkimą pasakydavo ką nors kritiško, pirmininkas

liepdavo sekretorei: „*Зануууу ego в Сибирь.*“ („Užrašyk jį į Sibirą.“) Kolūkietis nutildavo, nes į Sibirą ne taip seniai buvo vežama.

Bet laikai jau buvo kiti. Kartą Klemensas Juknevičius, mano šeimininkų Busilų kaimynas, atėjo ir paprašė suredaguoti skundą, kuriame buvo aprašytas būtent toksai diktatoriškas vadovavimas, „būrio draugų“ išlaikymas, vis liesėjantis darbadienis ir t. t. Po to K. Juknevičius apėjo visą kolūkį, surinko kolūkiečių parašus ir išvežė skundą į Vilnių, kur gyveno jo sesers vyras, kilęs iš netolimų Mielagėnų, pilsudskininkų laikais buvęs komunistas pagrindininkas, karo metais tapęs KGB karininku, tuo metu – papulkininkis Leonas Mačėnas (1906–1980) (TLE. T. 2, p. 671). Šis raštas buvo adresuotas Justui Paleckiui (1899–1980), LSSR Aukščiausiosios Tarybos pirmininkui. Jį su savo komentarais jam ir perdavė L. Mačėnas, kuris vasaromis atvažiuodavo pas svainį į Purvėnus ir viską gerai žinojo, gal ir tą skundą inspiravo. Po savaitės atvyko komisija iš Vilniaus, o po jos patikrinimo Barauskas išsikraustė į Baltarusiją. Taip KGB papulkininkis L. Mačėnas savo gimtajam kraštui padarė gerą darbą...

Žmonės Švenčionių krašte buvo tamsesni, maždaug 20 metų (tiek, kiek truko pilsudskininkų–želigovskininkų okupacija) atsilikę „nuo Lietuvos“. Apie mane sakydavo: „Tas makytajas iš Lietuvos“. Beje, „iš Lietuvos“ dar buvo J. Miėdažys ir L. Bimba. Jo lietuviškumas nebuvo taip akcentuojamas – Labanoras nelabai toli nuo Švenčionių. Per šokius („kuokines“ – matyt, vaikinai į juos anksčiau eidavo su kuokomis, kad galėtų tinkamai pasipešti, peštynių pasitaikydavo ir mano laikais) dalis vyrų šokdavo vilkėdami kariškomis milinėmis, su kepurėmis, cigaretėmis dantyse. Milinės, mundurai, kariškos galifė kelnės buvo labai madingos, mat jaunuoliai, legaliai negalėdami pabėgti iš kolūkio, vykdavo į „verbovkes“ – į Kaliningradą, Rygą geležinkelio darbų dirbti (valyti sniego, remontuoti bėgių) – ir iš ten grįždavo kariškai apsirengę, matyt, pigiau gautomis karių uniformomis be

antpečių. Ypač šaunu buvo vilkėti jūreivio uniformą, užsidėjus kepurę su „krabu“, nors tas „jūreivis“ į jūrą tebuvo įbridęs.

Atidirbęs pagal paskyrimą 3 metus, išvykau pas būsimą žmoną į Telšių rajoną.

Telšių rajone

1960–1962 m. dirbau Lauksodos (dab. Lauko Soda) septynmetės mokyklos matematikos ir fizikos mokytoju, 1962–1965 m. – Mitkaičių, 1965–1969 m. – Degaičių aštuonmečių, 1969–1975 m. – Ubiškės vidurinės mokyklų direktoriumi ir matematikos mokytoju. Atvažiavau į Telšių rajoną su tuo pačiu Ukmergės PM baigimo diplomu kišenėje, 1962–1968 m. studijavau VPI Fizikos ir matematikos fakultete (toliau – FMF) neakivaizdiniu būdu (apie tai – vėliau, atskirame skyrelyje) ir gavau aukštojo mokslo diplomą, o 1973 m. buvau priimtas į SSRS pedagogikos mokslų akademijos Mokymo turinio ir metodų mokslinio tyrimo instituto (toliau – PMA MTM MTI) Matematikos mokymo metodikos sektoriaus neakivaizdinę aspirantūrą.

Darbas Lauksodoje

1960 m. rugpjūčio pabaigoje su dviem lagaminais atvažiavau į Telšius. Juos palikęs pas Adelės tetas Telšiuose, išvykau į Tverus, šalia kurių, sename Sungailų dvarelyje, gyveno Adelės mama. Ten praleidau savaitę, po to atvažiavome į Lauksodą. Apsigyvenau pas Bronių ir Zofiją Fabijonavičius Sodalės kaime. Z. Fabijonavičienė dirbo bendrabučio virėja (jų dideliame name buvo mokinių bendrabutis), o aš, be matematikos dėstymo, gavau ir 0,5 bendrabučio auklėtojo etato.

Tuo metu labai buvo madinga rengti klasėse įvairius standus, tad visai mokyklai juos gaminau, piešiau. Vadovavau turistų būreliui, ėmiau domėtis fotografija, dalyvavau kultūros namų saviveikloje – vaidinau, šokau. Beje, aktyvūs saviveiklininkai, kultūros namų ir bažnyčios chorų dalyviai buvo ir mano šeimininkai B. ir Z. Fabijonavičiai.

Laisvus vakarus dažniausiai leisdavau pas Adelę. Per 1960 m. Spalio šventes į brolio Valentino vestuves nusivežiau savo sužadėtinę mamai ir giminėms parodyti. Adelė buvo atvažiavusi į Voversis ir po neakivaizdininkų sesijos 1961 m. vasarą (studijavo VPI geografiją). Kartu su ja grįžome į Lauksodą.

Ėmė gerai sektis turizmo veikloje: Plateliuose vykusiame tarprajoniniame sąskrydyje užėmėme prizinę vietą. Tuo metu turizmas buvo siejamas su kraštotyra, tad mūsų mokyklai Telšių kraštotyros muziejus patikėjo prikalti memorialinę lentą prie Šėmų dvarelio pastato (3,5 km į rytus nuo Lauksodos), kuriame praėjo Žemaitės ankstyvoji jaunystė ir mokymosi metai (pas „dėdiną“). Kiek žinau, tas pastatas neišliko. Su jaunaisiais turistais pėsti keliavome (su nakvyne Biržuvėnuose) į Šatrijos kalną, kitais metais – dviračiais į Medvėgalį (nakvojome prie Lūksto ežero ir Tveruose), pėsti – į Medingėnus, Lieplaukę.

Pirmaisiais darbo Lauksodoje metais mokyklą tikrino Švietimo skyriaus inspektoriai. Mano matematikos (geometrijos) pamoką stebėjo ir gerai įvertino inspektorius Stanislovas Dambrauskas, o fizikos – inspektorius Adolfas Grajauskas (abu, deja, jau mirę). Gerai buvo įvertinta ir mano turizmo ir kraštotyros veikla, deja, prastai – direktoriaus Z. K. darbas. Kitais metais, atvažiavus naujojo kolūkio pirmininko žmonai lituanistei Jadvygai Žutautienei, jis buvo atleistas ir perkeltas dirbti į Muitaičių pradinę mokyklą (buvo baigęs tik Telšių PM), o direktore tapo atvykusi pedagogė. Ji labai entuziastingai organizavo vakarines klases, bet darbas jose tebuvo parodija – prastas lankomumas, dar prastesnis mokymasis...

1961 m. rudenį su Adele padavėme pareiškimus tuoktis. Direktoriė J. Žutautienė užsispyrė organizuoti komjaunuoliškas vestuves, juolab kad kartu tuokėsi ir mano kambario draugas zootechnikas Danielius Kiršis su agronome Maryte. Kiek parėmė ir kolūkis. Adelės mama iškėlė vestuves per Spalio šventes ir Sungailuose. Buvo atvažiavusi ir mano mama. Labai gudriai pavyko apgauti muzikantus: kamaroje buvo paklota medinė lova, ant jos aukštų galų uždėtos lentos ir visas užklota staltiese, o ant jos sudėti pyragai, indai. Mes šmurkštelėjome po staltiese ir ramiai „pūtėme“ iki ryto, o muzikantai ir kiti kėlėjai, nuvargę beiškodami, jau buvo susėdę prie stalo, kai lyg niekur nieko pasirodėme. Adelės dėdė Vincentas Šapalas pareiškė, kad bebaigiąs gyvenimą, bet tokių „mundrių“ jaunųjų dar neteko matyti...

1962 m. rugpjūčio pabaigoje pasiūlė keltis direktoriauti į Mitkaičių aštuonmetę, nes vizitacijos rezultatai man ir Adelei buvo palankūs – įvertinti kaip geri pedagogai. Ji jau buvo geografijos specialybės III kurso studentė neakivaizdininkė, aš – irgi pradėjęs studijuoti matematiką neakivaizdiniu būdu. Tai buvo paaukštinimas, be to, J. Žutautienės vadovavimo stilius mums nepatiko, tad sutikome išvykti.

Gaila buvo Lauksodos dėl jos geografinės padėties: netoli Telšiai, už poros kilometrų – Telšių–Žarėnų vieškelis, kuriuo kursavo keletas autobusų, autobusas ėmė važiuoti ir į Lauksodą. Patogu buvo pasiekti Tverus – Adelės tėviškę. Prie Lauksodos tyvuliavo ežeriukas – puiki vieta pasimaudyti. Mitkaičių geografinė ir gamtinė aplinka buvo prastesnė.

Iš Lauksodos laikų, kalbant apie kolegų pažintis, ilgiausiai palaiškėme ryšius su lituaniste, poete Terese Bikinaite-Puriuškiene (1938–2012), kuri vėliau tapo filologijos mokslų daktare, docente. Beje, į Lauksodą ji buvo atkelta iš Kaunatavo septynmetės mokyklos „perauklėti“ – buvo parašiusi antisovietinių eilėraščių, kuriuos mergiškai atvirai perskaitė kolegei vyr. pionierių vadovei D., o ta pranešė KGB.

Bet jau buvo 1960 m., „chruščiovinis atšilimas“, tad užteko ją perkelti į kitą mokyklą, prieš tai surengus „auklėjimo“ spektaklį Kaunatave, dalyvaujant KGB, partijos, komjaunimo atstovams ir net keliems garsiems poetams.

Treji metai Mitkaičiuose

Mitkaičiuose apsigyvenome į Sibiro išvežto ūkininko name, kuriame tilpo 3 šeimos. Kieme augo didžiulis ąžuolas.

Su mokyklos darbų mokytoju savamoksliu nagingu visų galų meistru Boleslovu Azlausku padarėme nemažai stendų, neblogai išsprendėme mokyklos apipavidalinimo klausimus. Kai kuriuos stendus piešdavau net sekmadieniais. Kitų metų vasarą perstatėme visas krosnis, dėl kurių vis aliarmuodavo Telšių gaisrininkai. Tačiau vieną antrųjų darbo metų žiemos atostogų rytą (rodos, paskutinę atostogų dieną) kažkas ėmė belsti į mūsų buto langus šaukdamas: „Kelkis, direktoriau, mokykla dega!“ Atbėgęs kartu su pas mus nakvojusiu žmonos pusbroliu Steponu Šapalu, beveik visą pastatą radau apimtą ugnies. Atvažiavusi gaisrinė liepsnų neužgesino – supleškėjo viskas. Taip sudegė buvusio Nevarėnų valsčiaus viršaičio Opulskio, stambaus Mitkaičių ūkininko, išvežto į Sibirą, namai. Iškėlus toliau į vienkiemius kaimo biblioteką, medicinos punktą, sušėlpus patalpomis pieninei, kino salei, „susiubagavę“ kitose mokyklose nurašytų suolų, lentų, stalų, kėdžių, žemėlapių, po savaitės pradėjome mokytis. To meto rajono valdžios ir ypač Švietimo skyriaus vedėjo Vinco Kryževičiaus (1931–1998, vėliau – VPI docento, istorijos mokslų daktaro) garbei reikia pažymėti, kad per rekordinį laiką buvo pastatyta nauja mūrinė mokykla, į kurią persikraustėme lygiai metams po gaisro praėjus.

Ten buvo įrengtas ir kambario su virtuve butukas mums. Jau

buvo gimusi dukra Virginija (1963 06 06). Tačiau to meto statybos kokybė ir visa tvarka pasirodė mokyklai nepalanki. Mokykloje buvo įrengtas vandentiekis, kanalizacija, centrinis šildymas. Tačiau greitai ėmė trūkti vandens, nes šulinys buvo iškastas ten, kur turėjo būti pagal tipinį projektą. O ten vandens buvo mažai, lakusis smėlis užnešė ir patį šulinį. Tekdavo prašyti, kad vandens centrinio šildymo sistemai papildyti atvežtų kolūkis. O dėl didžiulės betvarkės (per trejus mano direktoriavimo ten metus pasikeitė 4 pirmininkai; įpykę kolūkiečiai per vieną tokį „importuoto“ vadovo reklaminį susirinkimą buvo vienbalsiai išrinkę pirmininku Telšių partijos rajono komiteto pirmąjį sekretorių Petrą Naglį, ir, jei būtų išsiuntę telegramą apie tokį savo sprendimą Lietuvos komunistų partijos CK, jam būtų tekę pirmininkauti) prisiprašyti buvo ne visada lengva. Sunkiai susitempė ir naująjį mokyklos inventorių, nes kolūkis ne visada galėjo duoti sunkvežimį. Mitkaičiai – Telšių rajono šiaurinis pakraštys.

Ta žiema, kai buvo pastatyta mokykla, buvo labai snieginga, dažnai siausdavo pūgos. Kol visame rajone nuvalydavo kelius (Eigirdžių–Mitkaičių vieškelis būdavo paskutinis), praeidavo kokia savaitė, vėl kildavo pūga, ir kelią užpustydavo. Mokyklai kūrėti reikėjo anglių, kurių, užpusčius kelius, ne visada laiku pavykdavo parsivežti. Tekdavo vėl maldauti kolūkio, kad į Nevarėnų–Mažeikių vieškelį (4 km) vikšriniais traktoriais ištemptų sunkvežimį, kuris turėjo važiuoti į Telšius anglies, o po to vėl nuo to vieškelio atgal partemptų. Kadangi direktoriui dažnai tekdavo vykti į rajoną: pasitarimus, algų mokytojams parvežti, o man su žmona, kaip studentams neakivaizdininkams, dar ir vykti į konsultacinius punktus laikyti egzaminų, tekdavo klampoti per pusnis iki Nevarėnų (7 km). Be to, ir Adelės mamą pasidarė sunku pasiekti – toli, nepatogūs persėdimai. Todėl, susiklosčius palankiai situacijai, 1965 m. vasarą susikeitėme vietomis su prie pat Telšių buvusios Degaičių aštuonmetės mokyklos direktore V. N.

Iš Mitkaičių mokyklos laikų prisimenu kūrybingą rusų kalbos mokytoją (nors studijų taip iki galo ir nebaigusią: augino ir leido į mokslus du vaikus, o vyras buvo girtuoklis) Michaliną Šopienę, neakivaizdiniu būdu studijavusią ir vėliau studijas ŠPI baigusią pradinio ugdymo specialistę Eleną Kontrimienę (vėliau dirbo Kaune, Palemono vidurinėje mokykloje), pradinių klasių mokytojas Vaitkevičienę ir Geidukienę. Kurį laiką mokytoja dirbo Nevarėnų vidurinės mokyklos abiturientė Rūta Kuržinskaitė-Sidabrienė, kuri ištekėjusi išvyko į Telšius ir daug metų dirbo pardavėja universalinėje parduotuvėje. Kita abiturientė, R. T. – B., man ėmus griežtai tikrinti jos vedamas pamokas bei mokinių žinias ir pareiškus daug pastabų, įsidarbino Mitkaičių pieninėje, o vyrui grįžus iš tarnybos sovietinėje armijoje, apsigyveno Klaipėdoje. Neištverė mano reiklumo ir dėsčiusi lietuvių kalbą, taip pat 0,5 etato vyr. pionierių vadove dirbusi Telšių PM baigusi V. K. – po metų išvyko į Plungės rajoną.

Pirmųjų mano darbo metų Mitkaičiuose vasarą, jau būdamas VPI I kurso studentas neakivaizdininkas, vadinamojo Gorkio bendrabučio (buv. vienuolyno pastate prie Aušros Vartų, buv. Gorkio, gatvėje) kieme sutikau labai nusiminusią savo mokinę, absoliučią Stoniūnų pirmūnę Almą Šriubėnaitę, dėl to, kad neįveikė stojančiųjų į lituanistikos studijas VPI konkurso. Pasiūliau jai atvažiuoti dirbti į Mitkaičius vyr. pionierių vadove ir lietuvių kalbos mokytoja ir kartu pereiti į VPI neakivaizdinį skyrių. Ji su džiaugsmu sutiko, nes buvo labai neturtiniga vienišos motinos, auginusi dar ir jaunesnį Almos brolių, dukra. O šią mintį jai pakišau žinodamas, kad Alma yra labai gabi ir darbšti. Neapsirikau: mergina sėkmingai studijavo ir dirbo, po kurio laiko grįžo į savo Švenčionių Zigmo Žemaičio vidurinę, baigė studijas, ištekėjo už buvusio klasės draugo Asinausko ir daug metų mokytojavo savo mokykloje, išaugino du sūnus. Žinau, kad pirmojo nacionalinio diktanto laimėtoja – Almos mokinė.

Paskutiniais mano darbo metais į Mitkaičius buvo paskirta Klai-pėdos PM absolventė J. – juodaplaukė, raudonskruostė, tvirta mergina. Po kurio laiko ji ištekėjo už kolūkio agronomo. Po kokių 25 m. sutikau ją Šilutėje: buvo išauginusi 6 vaikus, palaidojusi vyrą. Vėliau atsitiktinai sužinojau, kad verčiasi žmonių gydymu biosrovėmis, ištekėjo antrą kartą ir gyvena Marijampolėje.

Ketveri metai Degaičiuose

Apsigyvenome pačioje mokykloje, keistokai suprojektuotoje ir tarybinio ūkio statybininkų pastatytoje apie 1956 m. – visų klasių ir direktoriaus buto durys išėjo į bendrą salę – koridorių. Butą sudarė nemaža virtuvė, vienas erdvesnis kambarys ir 4 mažyčiai kambariukai, iš kurių du naudojome kaip sandėliukus.

Gyventi Degaičiuose buvo kur kas patogiau. Telšiai – vos už 3 km. Neįsėdus į autobusą ar užpusčius kelius, esant lijundrai, kai autobusai nekursuodavo, galima buvo nueiti ir pareiti pėsčiomis. Vieną sniegingą žiemą trejų metų dukrą Virginiją pas dantų gydytoją į Telšius veždavau rogutėmis.

Į Degaičius buvo perkelta ir jau neakivaizdines studijas VU bebairgianti lituanistė Teresė Bikinaitė-Puriuškienė, mūsų kolegė Lauksodoje. Jos vyras, rokiškėnas, tuo metu studijavo Rygos aviacijos technikos institute. Po dvejų darbo Degaičiuose metų auginanti du sūnus, vyro palikta Teresė išvyko mokytojauti į Širvintų rajoną, o po metų persikėlė gyventi į Vilnių. Čia dirbo Rašytojų sąjungos klube, VU bibliotekoje, apgynė filologijos mokslų kandidato (daktaro) disertaciją apie poeto Vienažindžio kūrybą, apie jį išleido dvi knygas. Po to dirbo Pedagogikos mokslinio tyrimo institute (toliau – PMTI), Respublikiniame mokytojų tobulinimosi institute (toliau – RMTI), Vilniaus pedagoginiame

universitete (toliau – VPU), Vilniaus aukštesniojoje PM.

Degaičių mokykla tuo metu atsigavo po konflikto: direktorė V. N., „susipjovusi“ su kolektyvu, darbų mokytojui A. Č. parašius skundą į Vilniaus įstaigas ir laimėjus, privalėjo išsikelti. Tačiau ne visur buvo teisi tiek viena, tiek kita pusė. Direktorė V. N. buvo per daug diktatoriška ir kategoriška, be to, gerai įvaldžiusi „pokazuchą“ („savi-gyrą“) – prikūrusi įvairiausių „popieriukų“, laimėdavo vadinamąsias *soclenktynes*, o mokymo ir auklėjimo darbas tik prastėjo. Padirbėjus man mėnesį, šias lenktynes, aišku, pralaimėjome, nes jokių „popieriukų“ nerinkau. Ir netgi „paskandinau“ rajoną. Tuo metu itin daug taškų socialistinėse lenktyneose buvo duodama už mokyklų apsirūpinimą techninėmis mokymo priemonėmis – televizoriais ir radijo imtuvais. Vieną pavakarę iš ministerijos atvažiavo komisija ir patikrino mokyklos socialistinio lenktyniavimo rodiklius, kurie buvo pristatyti rajono Švietimo skyriui ataskaitai ministerijai sudaryti. Mano rodikliuose ne mano ranka buvo įrašytas ką tik „gautas“ televizorius. Aš to įrašo nepatvirtinau, nes televizoriaus mokykla neturėjo.

Pradėjau „graibyti“ pedagogus dėl žinių kokybės: organizuodavau jų dėstomų dalykų kontrolinius darbus, kontroliuodavau ir pamokų kokybę. Geriau dirbančius (pradinių klasių mokytoją Liuciją Kungienę, vyr. pionierių vadovę ir muzikos mokytoją Jūratę Šarkauskienę, lituanistę T. Puriuškiene, *rusistę* Stasę Varapnickienę ir kt.) gyriau, blogiau – peikiau. Pora prasčiau dirbusių mokytojų (matematiką dėčiusi tik vidurinę mokyklą baigusi Š. ir „amžinas studentas“ lituanistas A. L.) po metų paliko mokyklą ir išsikėlė kitur. „Įkliuvo“ ir A. Č., kuris blogai vedė pamokas, prastai išmokydavo. Jis ir vėl ėmė regzti intrigas, bet kolektyvas jo nebepalaikė. A. Č. slėpėsi už žmonos – kultūros namų direktorės – pečių, nes ji irgi buvo puikiai įvaldžiusi „pokazuchą“ – gerai pasirodė tik Anulėnų kaimo kultūros namų kapela, užimanti prizines vietas rajone ir net šalyje, tačiau gyvenvietėje – Degaičiuose,

Anulėnų tarybinio ūkio centre, – jokio kultūrinio darbo nevyko. Parašiau apie tai į rajono laikraštį. Kilo diskusija, kurios metu kai kas mane smerkė, tačiau dauguma tyliai pripažino, kad esu teisus. Po daugybės nuobaudų A. Č. iš darbo atleidome. Jis padavė administraciją į teismą ir net nušalino Telšių rajono teisėjus. Bylą perdavė nagrinėti Plungės rajono teismui. Ir čia A. Č. „prašovė“: nors ir pasisamdė patį geriausią Telšių ir visos Žemaitijos advokatą K. (žydų tautybės, vėliau išvyko į JAV), bylą pralošė, nes mane palaikė visas kolektyvas, net valytojos, o ir plungietis teisėjas Algis Riepšas (vėliau dirbo Lietuvos Aukščiausiojo Teismo teisėju, kol nebuvo išsiskyręs su žmona – RMTI geografijos kabineto vedėja Milda, mano žmonos mokslo dienų Telšiuose drauge, su juo teko pabendrauti jau dirbant Vilniuje), anksčiau dirbęs mokytoju, puikiai suprato, kad ieškovas neteisus. Tada A. Č. pateikė apeliaciją Aukščiausiajam Teismui, bet pralaimėjo ir ten.

Dirbdamas Degaičiuose baigiau neakivaizdines studijas VPI. Pora metų anksčiau jas baigė ir žmona. Kadangi dar Mitkaičiuose ėmiau domėtis programuoto mokymo elementų taikymu, Degaičiuose į šią mokslinio metodinio darbo sritį gilinausi, parengiau pranešimą pedagoginiams skaitymams „Perforacinių plokštelių taikymas mokant algebros“, laimėjau I vietą rajoniniame ture ir buvau pasiųstas į respublikinę konferenciją (už pranešimą joje gavau švietimo ministro garbės raštą). Kadangi tuo metu studijavau neakivaizdiniu būdu, šį pranešimą kaip matematikos mokymo metodikos kursinį darbą man įskaitė VPI vyr. dėstytojas Jonas Teišerskis. (Panašia tema jam buvau parašęs ir kontrolinį darbą.) „Tarybinės mokyklos“ žurnale, puslapyje apie Telšių rajoną, buvo įdėta mano ir mokinių, dirbančių su perforuotomis plokštelėmis, nuotrauka. Paskatintas sėkmės, kibau į darbą ir parengiau programuotus viso VI klasės algebros kurso testus, naudodamasis tuo metu Lietuvoje RMTI Matematikos kabineto vedėjo Abramo Vulfo Klebanskio (1906–1978) rūpesčiu išplatintomis

estiškomis perforuotomis plokštelėmis. Išbandžiau šiuos testus savo mokykloje, pravedžiau kontrolinius darbus Eigirdžių ir Lauksodos aštuonmetėse mokyklose ir, vadovaujamas VPI docento Vytauto Drėgūno (1929–2009), apgyniau diplominį darbą, kuris, pasirodo, buvo pirmasis VPI diplominis darbas, apgintas matematiko neakivaizdininko. Beje, prieš jo gynimą buvau pakviestas perskaityti pranešimą VPI studentų mokslinės draugijos Matematikos sekcijoje ir čia laimėjau I vietą (1968 m.). Apgynęs diplominį darbą, dalyvavau II Baltijos respublikų ir Baltarusijos konferencijoje programuoto mokymo klausimais (Ažubalis, 1969 b) ir VVPI absolventų III konferencijoje. Paskatintas „Tarybinio mokytojo“ laikraščio korespondento matematiko Juliaus Norkevičiaus, konferencijų pranešimų ir diplominio darbo pagrindu parašiau savo pirmąjį metodinį straipsnį. Jis buvo išspausdintas šiame laikraštyje (Ažubalis, 1969 a). Visa tai labai pakėlė mano autoritetą Švietimo skyriaus darbuotojų akyse, todėl man buvo pasiūlyta nuo 1969 09 01 persikelti į Ubiškės vidurinę mokyklą eiti direktoriaus ir vyresniųjų klasių matematikos mokytojo pareigų.

Įsimintini įvykiai Degaičiuose: gimė antroji duktė Diana (1968 02 28), tapome „ūkininkais“ – nuo 1968 m. rudens pas mus persikėlė gyventi Adelės mama. Ji atsivežė karvę, kiaulę, vištų. Tai sukėlė A. Č. šeimai viltį atsirevanšuoti: kiek anksčiau pedagogai, o ir apskritai visi kaimo inteligentai (N. Chruščiovo valdymo SSRS laikais) buvo pašiepiami dėl individualaus ūkio (šia tema net buvo rašomi romanai, kuriami meniniai kino filmai), taip siekta pratinti žmones gyventi „komunizmo“ sąlygomis, visas jėgas skirti „socialistinės tėvynės suklestėjimui“, darbui įstaigoje, įmonėje ar kolūkyje. Bandė mane už tai pašiepti net per agitbrigados koncertus, bet siekto pasmerkimo nesulaukė: chruščiovinė ekonominė politika jau buvo pralaimėjusi, o ir mes su žmona dirbome gerai, pirmieji Degaičių mokykloje gavome aukštojo mokslo diplomus.

Degaičiuose, kurie jau nuo pokario buvo Anulėnų tarybinio ūkio centras, pirmą kartą susidūrėme su aiškiai nykstančio lietuviško kaimo moraline degradacija. Daugelis ūkio darbininkų buvo atvykėliai iš kitur. Tarp jų, be abejo, buvo ir dorų žmonių, grįžusių iš Rusijos tremtinių, nuo tremties iš savo ūkių pabėgusių gyventojų. Bet atsirado ir „svieto perėjų“, kurių vaikai buvo prastai prižiūrimi, netikusiai mokėsi, vagiliaudavo mokykloje. Nuolat dingdavo geresni guminiai batai (kuriuos mokiniai nusiaudavo nesaugomoje rūbinėje), net striukės, o atsiradus tušinukams, masiškai nuo suolų ar net iš portfelių ėmė dingti ir jie. Tėvai vis skųsdavosi, bet vagystes atskleisti buvo sunku, nes vagiančiųjų tėvai, aišku, jų „nepastebėdavo“. Ir štai vieną pavasario dieną keli berniukai atvedė į mokytojų kambarį pačių demaskuotą ketvirtoką – tušinukų vagį. Per pertrauką žaidžiant kvadratą, jis sušilęs nusimetė švarką, kuri kažkam apvertus, buvo rastos pilnos vidinės kišenės tik ką dingusių tušinukų ir keli savininkai čia pat, aikštelėje, juos atpažino. „Prispaudžiau“ nusikaltėlį: „Kur kiti?“ Ir jis, matydamas, kad įkliuvo ir geriau jau prisipažinti, nusivedė mane į už puskiometrio esančią tėvų sodybą. Dalis anksčiau pavogtų tušinukų buvo paslėpti už apmušalų priemenės sienoje išpuvusioje skylėje, kiti – ant aukšto, spalioose. Pasiėmęs šį „grobį“, su kaltininku grįžau į mokyklą. Per pusdienį visi pagrobtieji tušinukai buvo grąžinti savininkams. Suprasdamas, kad kaltininkas – prasto tėvų auklėjimo auka, o ir vyras dar negudrus, padaviau lapą popieriaus ir liečiau parašyti, ką kartu su tėvais pavogė iš tarybinio ūkio. Dar perspėjau, kad rašytų tiesą, nes, jei meluosias, toje vietoje sudrebėsianti ranka ir Telšių milicija specialiu aparatu tai nustatys.

Tai gi vaikinukas ir parašė teisybę. O ji buvo tokia: „Su mama ėjome vogti ūkio buroką. Kitą naktį vogėme kriaušes iš ūkio sodo. Su tete naktį vogėme grūdus iš kombaino bunkerio...“ ir t. t. Pabrėžtina, kad dažniausiai buvo vagiama ne iš vargo: tarybinio ūkio darbinin-

kai gaudavo neblogus atlyginimus (ūkis buvo parodomasis, nemaži atlyginimų priedai), turėjo nebe tiek varžomus asmeninius ūkius. Kas negirtaudavo, gyveno gana normaliai. Daugiavaikes šeimas šiek tiek šelpdavo ir valstybė. Bet jau daug ką buvo apėmęs „kombinavimo“, turtėjimo bet kokia kaina virusas. Tai matydavo ir vaikai, kai kuriuos tokie pavydžiai neigiamai paveikė (taip juk ir atsirado XX a. pabaigos–XXI a. pradžios „mafijozai“, niekas jų mums iš niekur neatvežė). Per tėvų susirinkimą, perskaitęs šį prisipažinimą, pasakiau: „Gerbiamieji tėveliai! Vagiate iš ūkio – ir vokite, jei valdžia tokia žiopla ir jūsų nesugauna. Bet vaikų į tai netraukite. Juk jaučiate skirtumą tarp „valdiško“ ir asmeninio turto, kurio jūs jokiomis aplinkybėmis nesisavintumėte. O jūsų vaikai ima to nebejausti, ir tai pavojinga.“ Laimėjau tik tiek, kad gal kiek sumažėjo vagysčių mokykloje, o skundų dėl dingusių daiktų beveik nebeliko. Nemažai tėvų, matyt, galvojo: „O gal ir mano vaikas paklius ir direktorius jo prisipažinimą perskaitys...“

Ūkiui tos „kombinavimo“ vadintos vagystės labai didelės žalos nepadarėdavo: sumanaus direktoriaus, agronomo Mykolo Ežerskio (1920–2012?) vadovaujamas priemiestinis ūkis, patogus rodyti svečiams, pavadintas parodomuoju-eksperimentiniu, gaudavo kur kas daugiau lėšų, daug technikos, trąšų, statė darbuotojams kelių butų namus. Man atrodo, kad M. Ežerskis stengėsi nesipykti „dėl niekų“ su darbininkais, svarbu jam buvo, kad jų būtų ir jie gerai dirbtų. Nesunku buvo gauti iš jo ir paramą mokyklai: mašiną, medžiagų remontui, maitinimą sunkiau besiverčiančių šeimų vaikams.

Neakivaizdinės studijos VPI FMF

Į VPI matematikos neakivaizdinį skyrių bandžiau stoti 1961 m., po pirmųjų darbo metų Lauksodoje. Pasitikėdamas savo matematikos

žiniomis PM, ypatingai nesiruošiau ir per matematikos raštu stojamąjį egzaminą neišsprendžiau pagrindinio uždavinio: reikėjo rasti tūrį sukinio, gaunamo sukant rombą statmenai vienai kraštinei, kai rombo kraštinė lygi a ir smailusis kampas yra α . Deja, PM, kur išeita vidurinės mokyklos matematikos programa buvo labai siaura, mes nieko panašaus nebuvo matę, tad šio palyginti nesunkaus uždavinio net nepradėjau spręsti. Todėl kitais metais gerokai padirbėjau su Stasio Pikelio (1915–1992) „Elementarinės matematikos uždavinynu“, skirtu stojamiesiems egzaminams rengtis, ir įstojau. Beje, abu matematikos egzaminus (žodžiu ir raštu) ir fizikos egzaminą žodžiu išlaikiau vos trejetu, lietuvių literatūros raštu – ketvertu (vienintelis iš stojančiųjų – kiti gavo trejetus ar net dvejetus, bet ir keletas „dvejetukininkų“ įstojo). Laikydami stojamuosius ir per pirmąją išanginę vasaros sesiją gyvenome Krokuvos g. 12, XIII vakarinės vidurinės mokyklos patalpose, klasėse gulėjome ant grindų padėtų geležinių lovų matracų. Neblogai supratome dėstytojų Kazio Rukuižos (kurio kursą sudarė elementarioji aritmetika, skaičiavimas naudojantis logaritmine liniuote ir aritmometru), Prano Survilos (aukštosios algebros), Vaclovo Blizniko (1930–1997) (analizinės geometrijos) paskaitas. Ypač metodiškai jas skaitė P. Survila – truputis teorijos ir čia pat pavyzdys. Visai nesupratome tuomet dar jauno aspiranto (mūsų vienmečio) P. V. skaitomo matematinės analizės kurso. Jis viską dėstė mintinai, griežtai dedukciniu būdu formuluodamas ir įrodinėdamas, be jokių pavyzdžių. Todėl pirmosios žiemos sesijos metu sėkmingai išlaikiau tik analizinės geometrijos ir aukštosios algebros egzaminus (gavau po ketvertą). Tai pakėlė ūpą – iki pavasario naudodamasis rusišku G. Fichtengolco vadovėliu perpratau matematinę analizę (kiek reikėjo atsiskaityti) ir pas dėstytoją dekaną V. Blizniką išlaikiau šį egzaminą ketvertu. Ir taip beveik visą mokymosi laiką gaudavau vien ketvertus ir penketus, iš politikos mokslų – beveik vien penketus. Trejetus turė-

jau tik du: taip buvau įvertintas skaičių teorijos dėstytojo Vinco Katiliaus (1903–1989) ir aukštosios geometrijos dėstytojo Juozo Šinkūno (mano vienmečio, kuris dabar yra sodo kaimynas).

Atsimenu, iš Telšių į Klaipėdą atvykome laikyti skaičių teorijos egzamino (tarp sesijų pagal „Tarybinio mokytojo“ laikraštyje paskelbtą tvarkaraštį egzaminus ir įskaitas buvo galima laikyti konsultaciniuose punktuose) su kolega, Vieکشnelių aštuonmetės mokyklos direktoriumi Rapolu Teresiumi. Pro auditorijos durų langą pamatėme ant drabužiams skirtos pakabos ir dėstytojo Vinco Katiliaus lazda. R. Teresius man ir sako: „Tu eik, o aš dar parūkysiu.“ Deja, auditorijoje jo taip ir nesulaukiau (jis tikėjosi, kad bus atvažiavusi jauna dėstytoja Vanda Dindaitė (dabar – Naudžiūnienė), pas kurią šį egzaminą laikyti būdavo lengviau, tad apsisuko ir išvyko atgal į Vieکشnelius)... Iš 13 laikisųjų tądien aš vienintelis, gavęs trejetą, šį egzaminą išlaikiau. O tai – jau laimėjimas: V. Katilius buvo vienas iš tų prieškarinių dėstytojų, pasak kurių, „penketui moka tik ponas Dievas, ketvertui – dėstytojas, o studentas – tik trejetui“, ką ten kalbėti apie neakivaizdininką... (Po daugelio metų sužinojau, kad V. Katilius buvo prof. Viktoro Biržiškos, kuris griežtai laikėsi tokių pažiūrų, studentas...) Aukštosios geometrijos egzaminą sudarė trys dalys: geometrijos pagrindų, diferencialinės ir projektyvinės geometrijos. Man atrodė, reikalingesnė mokykloje pirmoji dalis, tad ją išmokau gana gerai. Tačiau dėstytojas J. Šinkūnas daugiau klausinėjo iš II ir III dalių, matyt, jam artimesnių.

Studijuodami labai susidraugavome su Feliksu Liaučiu iš Skuodo raj. Šačių vidurinės mokyklos ir Vytautu Vilku iš Mažeikių. Ypač smagu būdavo pergalingai grįžti po sesijos naktiniu traukiniu Vilnius–Klaipėda, prieš tai pavakarieniavus stoties restorane ir dar vyno buteliuką pasiėmus į kelionę (vienintelis pasilinksminimas per sesiją: niekad nebuvo tam atliekamų pinigų, o už pinigus svarbesnis neakivaizdininkams buvo laikas!), su V. Vilku atsiveikinus prieš Radviliš-

kį, kur jo vagoną Vilnius–Mažeikiai atkabindavo ir prikabindavo prie traukinio Kaunas–Mažeikiai. Su F. Liaučiu „pražygiavome“ kartu nuo I kurso iki mokslų baigimo, V. Vilkas prisidėjo prie mūsų, kaip likęs II kurse antrus metus. Iš 38 1962 m. vasarą įstojusiųjų laiku studijas baigėme vos trys: be manęs ir F. Liaučio, druskininkietė A. Aleksonytė – Valentienė. Kartu valstybinius turėjo laikyti ir Romas Zumeris (dirbęs Jurbarke, Kintuose), studijavęs gana sėkmingai, bet per matematikos egzaminą jis kažko neįtiko „kiečiausiam“ elementariosios matematikos dėstytojui Michailui Gotlerui (1906 – po 1980 Izraelyje) ir gavo dvejetą. Valstybinius egzaminus laikėme 27, išlaikėme – 25 (dar „krito“ raseiniškis aštuonmetės mokyklos direktorius J. B.).

Didžiausią neakivaizdinių studijų „stažą“ turėjo D. I. iš Utenos, studijuoti pradėjusi gal prieš 18 metų, kartu su valstybinių egzaminų komisijoje sėdėjusiu mano diplominio darbo vadovu doc. dr. V. Drėgūnu. Ilgokai studijavo ir minėtas R. Teresius (po studijų – Telšių raj. Pavandenės vidurinės mokyklos direktoriaus pavaduotojas, direktorius), saldutiškietis V. Zabarauskas, jiezniškis V. Kantakevičius (aštrialiežuvis F. Liaučys mėgstantį pasigirti V. Kantakevičių praminė Randakevičiumi pagal tuomečio vidaus reikalų ministro pavardę), jurbarkiškę J. Kuprienė, dusetiškis J. Vaitonis, vilnietis Z. Mikalajūnas, prof. S. Stašauskaitės vyras (prisimenu, gavęs diplomą, man tyliai į ausį pasidžiaugė: „Fizinio lavinimo mokytojas baigė matematiką!“; deja, jau senokai jis išėjo anapus), suvalkietis K. Deltuva. Ne tiek ilgai, bet ilgiau už mus studijavo ir mano bendrakursė iš Ukmergės PM V. Badikonytė (jau mirusi), M. Akunienė, J. Burokas. E. Daukševičiūtė, molėtiškė J. Budrytė (irgi jau senokai išėjusi anapilin), platieliškė I. Juciūtė ir kiti.

Per pedagogikos ir matematikos dėstymo metodikos egzaminą gyniau savo diplominį darbą. Visus valstybinius egzaminus išlaikiau penketais, diplominį darbą apgyniau taip pat gavęs penketą. Diplo-

minį darbą pasisiūliau rašyti pats (jį įskaitydavo kaip vieną valstybinį egzaminą; tokia tvarka galiojo gana ilgai, beveik iki XXI a. pirmųjų metų), nes ta pačia tema buvau parašęs matematikos mokymo metodikos (dabar – matematikos didaktikos) kontrolinį ir kursinį darbą pas vyr. dėstytoją Joną Teišerskį.

Mano „tyrimų bazė“ buvo Degaičių aštuonmetės mokyklos šeštakai, kuriems dėščiau algebrą. Visi šie darbai buvo apie elementarios techninės programuotojo mokymo priemonės – estiškios perforuotos plokštelės – naudojimą. Mokiniam buvo galima pateikti pratimus su parenkamaisiais atsakymais, iš kurių vienas ar keli būdavo teisingi. Durdami į atitinkamų eilučių atitinkamas skylutes jie pamatydavo, ar atsakymus pasirinko teisingus, o surinkęs plokšteles mokytojas sužinodavo, ar jie tuos atsakymus rado patys, nebandydami ieškoti baidydami kitas skylutes, spėliodami. Tokiomis plokštelėmis tuo metu buvo aprūpintos visos Lietuvos mokyklos, bet beveik nebuvo parengta joms skirtų pratimų: popieriaus stoka ir buv. SSRS Glavlitas (tuometė sovietinė cenzūra) tai padaryti labai trukdė.

Poligrafijos būdu matematikos mokyti taip nieko ir nebuvo išleista, tik rotaprintu keletas priemonių (P. Čeliausko ir E. Nevronienės, išleido RMTI). Kai po penketo metų nusivežiau savo diplominį darbą į Maskvą (stodamas į neakivaizdinę aspirantūrą) ir parodžiau specialistams, jie pasakė: „Vaikine, tu jau turėjai savo rankose disertaciją, kodėl jos negynei?“ Pasakyta buvo gal kiek ir per stipriai – tai galėjo būti tik priemonė eksperimentavimui, bet, aišku, irgi neblogai. Tačiau tuo metu jau buvo pasikeitusi matematikos mokymo vidurinėje mokykloje programa. Todėl teko pasirinkti ir parengti kitas priemones eksperimentui atlikti. Ką gi, sukaupia patirtis pravertė. Disertacijai rašyti parengiau jau ne vien tik kontrolinius pratimus, bet ir mokomąsias programas. Pradine eksperimento baze taip pat tapo mano klasės, kuriose dėščiau algebrą. Kadangi norėjau išbandyti save ir atlikti eksperimentą vyresnėse klasė-

se, iš karto baigęs VPI ir gavęs pasiūlymą pereiti direktoriauti ir dėstyti matematiką Ubiškės vidurinėje mokykloje, nedelsdamas sutikau. Taigi man pavyko dirbti kryptingai: kontrolinis darbas – kursinis darbas – pranešimas studentų MD konferencijoje – diplominis darbas – disertacija. Tai leido racionaliai panaudoti besikaupiančią darbo patirtį, plėsti naudojamos literatūros sąrašą, be reikalo nešvaistyti laiko ir jėgų.

Po poros metų studijas baigė dvejais metais anksčiau už mane Ukmergės PM baigęs Valentinas Leškevičius, su kuriuo kartu įstojoje į VPI. Jis buvo PM muzikos dėstytojo L. Leškevičiaus sūnus, direktoriavo Vilkaviškio raj. Užuožerių aštuonmetėje mokykloje. Studijų nebaigė kartu jas pradėjęs geras mano bičiulis Antanas Bileišis iš Labanoro, „revoliucijos vienmetis“ (gimęs 1917 m.) Juozas Brazaitis iš Kauno raj., prieš kokius 20 metų žuvęs automobilio avarijoje, tragiško likimo žmogus: Respublikos pedagoginio instituto Klaipėdoje auklėtinis, 1939 m. pasiūstas mokytojauti į atgautą sulenktą Vilnijos dalį, iš ten 1941 m. ištremtas į Sibirą, ir daug kitų.

Sesijos vykdavo vasarą ir žiemą, mokinių atostogų metu. Jei neturėdavai akademinių skolų, per metus gaudavai papildomų mokamų atostogų (30 kalendorinių dienų), bet atlyginimas už jas buvo mažesnis, neviršydavo 100 rublių. Todėl šių atostogų paprastai neimdavome.

Praktiškai per kiekvieną sesiją bendrabutyje turėdavai be ko nors apsieiti: per įžanginę sesiją lovos buvo be kojų, per kitas – negaudavai arba pagalvės, arba antklodės ir pan. Bet nieko, buvome jauni, džiau-gėmės, kad galime mokytis, ir mokėmės, tam „pardavėme“ septynias vasaras, o kai kurie – ir kur kas daugiau.

Grįžęs namo, pailsėjęs po bemiegės nakties traukinyje, jau kitą dieną imdavau planuoti darbą, rengtis kitai sesijai. Beveik nežiūrėdavau televizoriaus, nedaug skaičiau knygų: visas laisvalaikis buvo skirtas mokymuisi. Todėl ir pavyko laiku neblogais pažymiais baigti VPI.

Kadangi mūsų neakivaizdinių studijų „egzotika“ negrįžtamai praėjo, o dabar sąlygos jau kitos, jaučiu pareigą užfiksuoti kai kurias girdėtas ir paties išgyventas įdomesnes neakivaizdininkų gyvenimo situacijas.

Įdomus žmogus buvo dekanas Vaclovas Bliznikas, jau mums baigus apgynęs matematikos mokslų daktaro (dab. habilituoto daktaro) disertaciją iš geometrijos srities, tapęs profesoriumi, Lietuvos valstybinės premijos laureatu. Įdomiai ir egzaminuodavo...

V. Blizniko vadovaujama Geometrijos katedra buvo IV instituto aukšte, koridoriaus gale, jis, kai nusibosdavo sėdėti prie popierių, mėgdavo išeiti iš kabineto, nueiti ilguoju instituto koridoriumi iki galo ir grįžti atgal. Jei išėjęs atspūsti sutikdavo atėjusį laikyti egzamino studentą, pasivaikščiojimo metu jį ir išegzaminuodavo, „mėtydamas“ klausimus iš viso kurso, t. y. tikrindamas orientaciją. Taip 1968 m. pavasarį jis mus tris (F. Liaučį, V. Vilką ir mane) egzaminavo ant suoliuko, grįžęs iš paplūdimio, Palangoje, prie namo, kuriame buvo apsistojęs. Tad jis elgėsi taip pat, kaip prieškarinio Vytauto Didžiojo universiteto profesorius Otas Teodoras Folkas (*Volk*, 1892–1989 Vokietijoje), kuris irgi mėgo patikrinti, kaip studentas orientuojasi, o ne kaip „išzubrino“ jo dalyką, teoremų įrodymus...

O jūrą V. Bliznikas mėgo. Kažkuriais metais birželis buvo itin karštas. V. Bliznikas atvažiavo naktiniu traukiniu į Klaipėdą, rado kelis jo laukiančius neakivaizdininkus. Sustatęs juos į eilę ir davęs po 4 uždavinius kiekvienam, pasakė: „Važiuoju į pliažą. Grįšiu po 5 valandų.“ Bet grįžęs auditoriją rado tuščią, nes uždavinius davė kietokus, ir neakivaizdininkams jokia su savimi turėta literatūra ir savitarpio pagalba padėti negalėjo... Analogiškai elgėsi ir doc. Jonas Kisielius (1929–1998), kuris studentų klausdavo: „Kaip egzaminą laikysi: su knyga ar be jos?“ Antruoju atveju laikyti būdavo kur kas lengviau.

Kildavo problemų ir dėl to, kad neakivaizdininkai kartais ne-

pažindavo dėstytojų. Viena mūsų bendrakursė pasakojo, kad kartą iš Kauno važiavusi laikyti analizinės geometrijos, kurią mums dėstė V. Bliznikas, į konsultacinį punktą Jurbarkė. Kaune įsėdusi į iš Vilniaus atvykusį autobusą. Pasitaikė tuščia vieta šalia jaunos moters, kuriai pasisakė važiuojanti į Jurbarką laikyti analizinės geometrijos egzamino. Moteris irgi pasakė, kad vykstanti tuo pačiu reikalu. Tada mūsų bendrakursė tuoj jos paklaususi, ar nežinanti, kas atvažiuos egzaminuoti. O toji atsakiusi: „Žinau – docentė Irena Bliznikienė.“ Pirmoji pradėjusi klausinėti kolegės, ar ta docentė esanti „kieta“ ir pan. Ir kaip buvę nepatogu, kai auditorijoje, įėjusi laikyti egzamino, pamąčiusi už dėstytojo staliuko savo bendrakeleivę...

Dar liūdniau buvo vienam lituanistui neakivaizdininkui, kuris irgi kelionėje susipažino su „kolega“, o važiavo laikyti kažkokio baisaus egzamino pas doc. V. Drotviną. Kai įjėjęs į auditoriją už staliuko pamatė sėdintį savo bendrakeleivį, jo paklausė: „Ar nematei Drotvino?“, pastarasis atsakė: „Aš ir esu Drotvinas.“ Prieš egzaminą prisinerinęs neakivaizdininkas, pamanęs, kad „kolega“ iš jo šaiposi, atrėžė: „Š... tu, o ne Drotvinas!“

Septyneri metai Ubiškėje

Ubiškėje gavome atskirą, tiesa, gana aplūžusį namą, kuriame anksčiau buvo mokyklos klasės, bet, pastaćius naują pastatą, jos buvo iškeltos (dar anksčiau čia buvo sribų būstinė), taip pat gerokai nugyventą tvartą, sublokuotą su daržine. Tad ūkine prasme čia gyventi buvo patogiau negu Degaičiuose. Tik dėl vandens kildavo sunkumų – šulinys stovėjo už kelių šimtų metrų, prie parduotuvės. Tiesa, po 1,5 metų, vedant gyvenvietėje vandenį, nebuvo aplenkta, tad ši problema buvo išspręsta. Vasarą skalbimui, poilsiui, žvejybai labai paranki

buvo pro Ubiškę tekanti Patekla (paskutiniais gyvenimo ten metais Telšių „Masčio“ fabriko jau per daug užteršta, tada eidavome į tvenkinį už geležinkelio), netoli nuo Ubiškės įtekanti į Virvyčią, kurią kartu su dukromis meškeriodami irgi kartais pasiekdavome... Ubiškė stovi ant smėlio kalvelių. Labai smėlėtame mūsų kieme pasodinome, privežę žemių, 4 obelaites. Dabar jos – didžiulės obelys...

Ubiškėje dirbome gana kūrybingai. Labai gyva buvo užklasinė veikla: internacionaliniai vakarai, šokių, saugaus eismo konkursai ir kt. Mano žmonos vadovaujama klasė susirašinėjo su Estijos Koltla Jarvės I vidurinės mokyklos mokiniais. Jie buvo atvykę į Ubiškę, netrukus įvyko ir mūsų atsakomasis vizitas. Prisimenu, kaip estukai kolūkio valgykloje vaišėms paruoštus cepelinus pradėjo valgyti su duona...

Mokyti matematikos irgi sekėsi neblogai. Žmonos vadovaujamos IX klasės 7 mokinius įrašėme į neakivaizdinę jaunųjų matematikų mokyklą prie Lietuvos matematikų draugijos, po dvejų metų tą mokyklą jie visi baigė.

Man direktoriaujant aukso medaliu mokyklą baigė Gentrūta (Rūta) Jazdauskaitė – Česnovienė. Ji buvo pirmoji Ubiškės vidurinės mokyklos aukso medalininkė, vėliau baigė matematiką VPI, gyvena ir dirba Kaune, mano vadovaujama sėkmingai baigė edukologijos magistrantūrą VGTU. Antroji aukso medalininkė – Rita Viktoravičiūtė.

Su minėta IX klase ėmiau eksperimentuoti, parengęs programuo-tas priemones: „Progresijų uždaviniai“ (IX kl.) ir „Rodiklinės ir logaritminės lygtys“ (X kl.). Pagal eksperimento rezultatus parengiau pranešimą Lietuvos matematikų draugijos konferencijai ir referatą, reikalingą stojant į SSRS PMA neakivaizdinę aspirantūrą. O kelias į ją buvo toks: RMTI tuo metu (1970–1972 m.) surengė kursus pedagogams, besidomintiems moksliniu darbu, kandidatinio minimumo egzaminams pasirengti (organizavo ir jų laikymą), o kad neprikibtų

finansininkai, kursus pavadino probleminiais. Į juos, kaip paskelbęs straipsnių, dalyvavęs mokslinėse konferencijose, pakliuvau ir aš. Čia pasirengiau ir išlaikiau du kandidatinio minimumo egzaminus: filosofijos (gavau „4“) ir prancūzų kalbos (buvau įvertintas „5“). Ypač bijojau pastarojo, nes prancūzų kalbos mokiausi tik septynmetėje mokykloje – Ukmergės PM jos nedėstė, buvau formaliai įrašytas į anglų kalbos fakultatyvinę grupę, bet joje nieko neišmokau. Dabartinėje Martyno Mažvydo nacionalinėje bibliotekoje radau lenkų parengtų patefono plokštelių su įrašytu prancūzišku tekstu, kuris kartu su vertimu į rusų kalbą buvo išspausdintas ir knygelėje. Padirbėjęs bibliotekoje porą savaitių po 8 val. kasdien, išmokau tas 36 pamokas. Po to susiradau bene vienintelę tuo metu joje buvusią mano poreikius atitinkančią knygą (buvo reikalaujama perskaityti ne mažiau kaip 200 puslapių tam tikra užsienio kalba parašyto teksto, kuris atitiktų turimą specialybę ir nebūtų išverstas į lietuvių arba rusų kalbą) ir užsisakiau jos kopiją (tai buvo Anri Puankarė (*Poincare*, 1854–1912) neeuklidinės geometrijos istorijos veikalas). Kelis mėnesius su žodynu vakarais ją skaičiau. Prisimenu, kad pirmąjį puslapį verčiau apie 4 val. Tačiau po poros mėnesių per 4 val. jau įveikdavau po kelis puslapius. Dar užsiprenumeravau ir skaičiau *Les nouvelles de Moscou* („Maskvos naujienos“). Per egzaminą reikėjo perskaityti ir be žodyno išversti pasirinktos knygos puslapį, taip pat perskaityti ir atpasakoti laikraščio straipsnį bei pokalbio metu papasakoti apie save. Iš keturių laikisusiųjų šį egzaminą penketą gavau tik aš.

Kadangi Lietuvoje disertantams buvo siūlomos tik bendrosios pedagogikos „komunistinio auklėjimo“ temos: apie ateistinį auklėjimą, darbą su komjaunuoliais, pionieriais, tėvais, trečiojo egzamino nelaikiau. Per 1973 m. pavasario atostogas su Adele nuvykome į Maskvą pasidomėti matematikos mokymo metodikos aspirantūra. Ten patarė Lietuvoje (PMTI) gauti siuntimą. Jį gavau, išlaikiau stojamąjį mate-

matikos ir jos mokymo metodikos egzaminą. Taip 1973 09 01 tapau aspirantu neakivaizdininku (apie šias studijas – toliau, atskirai). Beje, mano aspirantūra ne itin patiko rajono švietimo valdžiai: vedėjas V. M. pats dar nebuvo baigęs aukštojo mokslo, todėl, dirbant Ubiškėje, mane ėmė „aplenkti“ apdovanojimais...

Mylėjau mokinius, stengiausi juos užstoti, jei neteisingai „užsėsdavo“ kuris nors mokytojas. Keletą Naujųjų metų sutikau kartu su mokiniais: su žmona pasisiūlydavau budėti šokiuose naujametę naktį. Per žmonos klasės išleistuves net ašarą nubraukiau – taip buvau susigyvenęs su šia eksperimentine klase, savo „gulbės giesmė“ mokytojo kelyje.

Ubiškėje teko susidurti su didesne sovietinių organizacijų prievarta. Jau senokai, dar dirbant Mitkaičiuose, buvo sustambintos apylinkės ir jų pirmininkams suteikta daugiau teisių. Tačiau nei Nevarėnų, nei Degaičių apylinkių pirmininkai savo valdžios demonstruoti mokyklų direktoriams nelabai drįso, kadangi buvo kur kas žemesnio išsilavinimo. Bet Eigirdžių apylinkės pirmininkas, buvęs stribas baltarusis R., likęs Lietuvoje po tarnybos sovietinėje kariuomenėje, išmokęs lietuviškai, „baigęs“ 8 klases vakarinėje Eigirdžių mokykloje, mėgo rodyti savo galią. Du kartus teko stipriai su juo susiremti.

Pirmaisiais mano darbo Ubiškėje metais įrengėme ir apsėjome žolę stadioną. Aišku, pirmiausia išdygo ir sužydėjo geltonosios svėrės. Eigirdžių apylinkės tarybos posėdyje pirmininko buvau smarkiai išbartas už „piktžolių auginimą“. Laimė, turėjau patirties, įgytos Mitkaičiuose, kur irgi teko žolę apsėti naujosios mokyklos teritoriją, todėl ramiai pakviečiau pirmininką atvykti po 3–4 savaitių – tada jis pamatysias gražiai žaliuojantį stadioną. Beje, atvyko ir pamatė gražią žolę: po svėrėmis ji tankiai sudygo, o nupjovus svėres – sodriai sužaliavo. Kitą kartą „susipjovėme“ dėl vakarinės mokyklos – sovietmečio nesąmonės – organizavimo visuotiniam viduriniam mokymui „realizuoti“.

Į mokyklą būtinai reikėjo suvaryti visus iki 30 metų darbuotojus, neturinčius vidurinio išsilavinimo. Pasakiau tai, ką dabar parašiau – „nešamonė“, – ir buvau apšauktas sabotažininku, tarybų valdžios priešu.

Ubiškėje pradinės klasės mokėsi atskirose patalpose, „senojoje mokykloje“ prie geležinkelio (prieš karą statytoje tipinėje šešių skyrių pradinėje). Vyresnioji dukra Virginija kiekvieną rytą su ašaromis išskubėdavo prieš pusvalandį – kad nepavėluotų: „O jei valytoja Simanauskienė anksčiau paskambins?“ Pradėjusi eiti į I klasę Diana, iš pradžių neleidžiama į pailgintos dienos grupę (ten reikėjo po pamokų išbūti 2,5 val., gavus menkus pietus), labai liūdėjo. Juk smagu būtų žygiuoti į valgyklą ir iš jos kartu su mokytoja ir klasės draugais. Žiūri, būdavo, pro langą į žygiuojančius vaikus ir vos neverkia. Nutarėme leisti lankyti tą grupę, ir Diana tapo laiminga... Kartą (rodos, Diana buvo pirmokė, o Virga – šeštokė) kažkuriam iš mūsų, tėvų, užsiminus: „Rytoj – sekmadienis...“, jaunėlė pareiškė: „Blogai, kad sekmadienis – nereikia eiti į mokyklą“, o vyresnioji atrėžė: „Kokia tu kvaila – man būtų geriau, kad per savaitę būtų šeši sekmadieniai!“ Štai kaip keičiasi vaiko požiūris į mokyklą...

Ubiškėje buvo labai atsidaęs darbu kūno kultūros mokytojas Albertas Mikalauskas (1942–2006), neakivaizdiniu būdu studijavęs ir paskui baigęs istoriją VPI, vėliau ilgus metus dirbęs vidurinės mokyklos direktoriumi Telšiuose, gerai parengdavęs vaikus spartakiaDOMS, turistų sąskrydžiams. Jo žmona Vanda įdomiai dėstė istoriją (Mikalauskai – plk. lt. R. Barono uošviai). Mikalauskams išvykus į Telšius, buvo atsiųsta puiki kūno kultūros mokytoja Feoktistija Udalcova, buvusi gera sportininkė Nevarėnų vidurinėje mokykloje (studijavo ir baigė biologiją VPI, vėliau – ilgametė vakarinės mokyklos Telšiuose direktorė). Gerai dirbo lituanistė Genovaitė Vizgaudaitė, istorikas Pranas Dzvonkus (apie 1920–2006), fizikas Algis Bložys (apie 1925–apie 1991). A. Bložys – tremtinys, ištremtas 1941 m. bir-

želį. Jo tėvas, buvęs Lietuvos susisiekimo ministerijos Geležinkelių departamento direktorius Bložė, trėmimo metu atskirtas nuo šeimos Naujojoje Vilnioje, žuvo lageryje. Kai sūnui reikėjo vykti studijuoti į Jakutską, jis turėjo gauti pažymą iš tremtinių komendanto. Tada ir buvo pakeista pavardė, nes, paminėjęs Bložės pavardę, tas subjuro: „*Что ты мне лжѣшь! Все литовцы имеют фамилии на «-ис» или «-ас». Так выбирай, как записать в справке!*“ („Ką tu man čia meluoji! Visų lietuvių pavardės baigiasi „-is“ arba „-as“. Tai rinkis, kaip užrašyti pažymoje!“) Teko rinktis: „Bložys“ geriau skamba už „Bložą“. A. Bložys mirė jau Nepriklausomoje Lietuvoje, netoli Ubiškės stotelės Šiaulių–Telšių plente, važiuodamas į Gedulo ir vilties dienos minėjimą Telšiuose.

Gera dirbo ir buvusi tremtinė Jadvyga Macijauskaitė – Jonušienė (rusų kalbos mokytoja, vėliau – KTU dėstytoja), pradinių klasių mokytojos Genovaitė Dzvonkienė ir Stasė Daračienė. Ypač aktyvus (kartais visuomeninėje veikloje net per daug, nes tai jau kenkdavo tiesioginiam darbui) buvo geografas Antanas Lovčikas, dirbęs užklausinio darbo organizatoriumi, vėliau – kariniu vadovu. Jo žmona, matematikė Genovaitė (apie 1931–2004), išmanė savo darbą, bet buvo per daug šykšti pažymių.

Jau minėjau Dūseikius, geležinkelio stotelę į Telšių pusę nuo Ubiškės, abiejose jos pusėse buvo durpyno, plytinės, invalidų namų darbininkų bei kolūkio brigados gyvenvietės. Iš ten į mokyklą ateidavo daug gerų mokinių. Dūseikių pradinės mokyklos mokytoja Liuda Blažienė (vėliau, durpyno kontorą iškėlus į Kuršėnus, ilgai dirbusi Kuršėnų I vidurinėje mokykloje, deja, jau senokai mirusi) vaikus labai gerai išmokydavo. Tačiau pagrindinė paslaptis man paaiškėjo jau Atgimimo metais, įsišnekus su VU Botanikos sode dirbusia buvusia mokine biologe Irena Rimkute, kilusia iš Dūseikių plytinės darbininkų šeimos. Pasirodo, jų šeima – buvę tremtiniai. Tėvas prieškarinėje Nepriklausomoje Lietuvo-

je buvo Anykščių girininkas, Šaulių sąjungos aktyvus narys, Žaliosios malūno netoli Svėdasų savininkas. Tad nenuostabu, kad Rimkų šeima stengėsi išmokslinti vaikus, garantuoti jiems žmoniškesnį gyvenimą. Visi keturi baigė aukštąjį mokslą, vyriausioji duktė Eglė tapo psichologijos mokslų daktare, sūnus – inžinieriumi, jaunesnioji dukra – gydytoja.

Tokia buvo daugelio kitų šeimų praeitis: tremtis, bėgimas nuo jos ar *kolchozų*, noras gauti žmoniškesnį darbą daugelį jų atvedė į šias gyvenvietes. Tad savo geru mokymusi, elgesiu mokytojus džiugindavo jau minėtos Jazdauskų (irgi buvę tremtiniai), Jarų, Varnelių, Petkų, Buivydu, Norkų, Liutkų, Buivydu ir kitų šeimų vaikai. Antra vertus, ten gyveno ir netvarkingų šeimų – daugiau durpyno gyvenvietėje. Iškelus kontorą į Kuršėnus, ji tapo panaši į XX a. pabaigos Didžiasalį.

Dirbau šeštus metus Ubiškėje, kai pirmasis iš Telšių rajono vidurinių mokyklų direktorių buvau pasiūstas į VPI Kvalifikacijos kėlimo fakultetą – 2 mėnesių kursas. Po jų į Ubiškę nebegrižau – susitikau doc. dr. Bronių Dobrovolskį, su kuriuo susipažinau Maskvoje, nuvykęs pasidomėti stojimo į aspirantūrą sąlygomis. Jis tuo metu buvo Švietimo ministerijos Mokyklų valdybos viršininkas. B. Dobrovolskis ir pasiūlė perėiti dirbti į RMTI Pedagogikos katedrą, kaip tik tuo metu kuriamą, nes jau buvau II kurso aspirantas, paskelbęs straipsnių, todėl perspektyvus.

Vilniuje

Šešeri metai RMTI

Taigi 1975 02 01, gavęs RMTI bendrabutyje (Krokuvos g. 6) lovą, RMTI Pedagogikos katedroje, kurios vedėjas buvo doc. dr. Ignas Jurkonis (1920–1979), pradėjau dirbti vyr. dėstytoju. Nuo 1975 05 01 iki 1976 08 01 šiame bendrabutyje jau turėjau atskirą kambarį. Retkarčiais,

nesant kituose kambariuose vietų, šio kambario antrą lovą skirdavo apgyvendinti kokiam nors iš kitur atvykusiam dėstytojui (dažniausiai – iš ŠPI), šiaip gyvenau vienas. Kas dvi savaites vykdavau praleisti savaitgalio su šeima, likusia Ubiškėje (traukiniu Vilnius–Klaipėda iki Dūseičių). Kartais, pasinaudodamas komandiruotėmis, aplankydavau ją ir dažniau. Laukiau pažadėto kooperatinio buto. 1976 m. liepos pabaigoje jį gavau, rugpjūčio pabaigoje visi persikėlėme į Vilnių. Taip baigėsi daugiau kaip pusantrų metų gyvenimo, kai „viena koja buvau Vilniuje, kita – dar Ubiškėje“, etapas.

Tikrasis, „paskaitinis“, vyr. dėstytojo darbas man patiko, patiko ir tai, kad atsirado daugiau laisvesnio laiko mokslams aspirantūroje tęsti, eksperimentams atlikti. Tačiau iš pat pradžių nepatiko tai, kad: 1) per daug buvome gainiojami į komandiruotes tikrinti mokyklų (kartais būdavo nepatogu, kai aiškiai matydavai, kad kai kurie tikrintojai savo erudicija neprilygsta tikrinamiesiems); 2) darbuotojų institute tikrai buvo per daug, užduočių jie dažnai nelabai turėdavo, tad kerojo „kavinėjimo“, „baliukų“ darbo metu atmosfera; 3) labai buvo didelė savigyra, kurią itin skatino ilgametė instituto direktorė, kilusi iš Baltarusijos lietuvų, P. R., nuolat akcentuojanti, kad „mes dirbame sunkiai, bet pas mus viskas gerai“. Beje, pasitaikė ir įdomesnių išvykų: į Leningradą (buv. ir dab. Sankt Peterburgą) su jaunaisiais instituto specialistais (vadovavau jų grupei), Kurską – dalyvavau visasąjunginiame MTI darbuotojų pasitarime, Pskovą – su pedagogų draugijos ekskursija, Baku – vadovavau RMTI darbuotojų grupei, vykstančiai susipažinti su pedagogų kvalifikacijos kėlimo ypatumais Azerbaidžane, Minską – Maskvą – pagal stažuotės planą, Taškentą (1979 m.) – teko nuvežti ir sumontuoti standus prieš visasąjunginį pasitarimą dėl rusų kalbos mokymo gerinimo. Visa tai vyko Uzbekistano komunistų partijos CK rūmuose, todėl vieną rytą visus įrengtos parodos standus apžiūrėjo ir su vyrais pasisveikino, o moteris ir pakalbino aukštaūgis

Uzbekistano KP CK pirmasis sekretorius Šarafas Rašidovas, kuris vėliau, mirus Leonidui Brežnevui ir ryškėjant negražiams dalykams jo valdytoje respublikoje, nusišovė. Porą ekskursijų RMTI profsajunga surengė ir į Vakarų Baltarusiją.

Visą laiką stengiausi pereiti dirbti į aukštąją mokyklą. VPI nuo 1988 m. dirbau dėstytoju valandininku. Pasiūlius pereiti į ŠPI, nedvejojau.

Aspirantas neakivaizdininkas buvau nuo 1973 09 01 iki 1977 09 01, t. y. darbo Ubiškėje ir RMTI metais. Mano vadovas, SSRS PMA narys korespondentas, prof. habil. dr. Ivanas Semionovičius Brovikovas (1916–1982), buvo gana draugiškas, paprastas žmogus, mėgstantis, kaip dauguma rusų, taurelę. Nepartinis, jo tėvas, komunistas nuo 1916 m. (įstojo į partiją fronte I pasaulinio karo metais), 1937 m. nuteistas 20 metų (buvo apylinkės tarybos pirmininkas tėviškėje, Riazanės srityje). Mano vadovas tuo metu baigė Maskvos M. Lomonosovo universiteto Matematikos fakultetą su pagyrimu ir tuoj pat kaip „liaudies prieš“ sūnus su motina buvo išstremtas į Komiją, bet paskirtas į Syktyvkaro PI Matematikos katedrą, netgi greitai tapo jos vedėju. Ten dirbo iki karo. Fronte vėl, kaip „liaudies prieš“ sūnus, pateko į baudžiamąją kuopą, kuri buvo metama į pavojingiausias atakas, prieš tai davus kiekvienam kareiviui po 200 g spirito. „Galėjome bėgti tik pirmyn ir taip tikėtis išlikti gyvi, pralaužę vokiečių gynybą, – pasakojo jis. – Atgal bėgti nebuvo galima – su kulkosvaidžiais už einančiųjų į ataką nugarų gulėjo užtveriamųjų čekistų batalionų kariai, kurie bėglius iššaudydavo...“ Laimei, be didesnių sužeidimų I. S. Brovikovas perėjo visą karą ir išsitarnavo... viršilos laipsnį (kai kituose, ne baudžiamuosiuose, daliniuose kur kas menkesnio išsilavinimo žmonės išsitarnaudavo iki majorų). „Ko, kaip tu galvoji, Algirdai, mes ieškodavome prie užmuštų vokiečių ar jų daiktuose?“ – kartą paklausė jis manęs. Aš, prisižiūrėjęs superpatriotinių melodramatiškų filmų apie Didįjį tėvynės karą, atsakiau: „Na,

tikriausiai kokių nors dokumentų...“ „Дурак ты, – atsakė mano vadovas, – выпить и закуски!“ („Kvailys tu, išgerti ir užkandos!“) Išgertas spiritas per ataką išgaruodavo ir norėdavosi atsipagurioti švelnesniais vokiškais konjakais ir vynais, palepinti skrandį geresne užkanda. O rastus dokumentus jie mesdavę į šalį, nes atidavus vyresnybei, dar ilgai reikėdavę aiškinti radimo aplinkybes, kai kiti tuo metu ilsėjosi...

Nuo II kurso vadovas mane įkalbėjo neiti į bendrabutį, o apsigyventi pas jį. Ypatingų patarimų, kaip rašyti darbą, iš jo negavau, retkarčiais papasakodavau, ką rašau, o jis tik skubino: „Parašyk, o tada organizuosime aptarimą ir gynimą.“

Pirmąją disertacijos variantą pristačiau 1976 m. gruodį. Liepė palikti ir po poros mėnesių skambinti. Paskambinęs išgirdau nurodymą atvažiuoti. Pasirodo, jis buvo išdalijęs mano disertacijos egzempliorius kito SSRS PMA nario korespondento, prof. habil. dr. Semiono Isakovičiaus Švarcburdo sektoriaus bendradarbiams, mokslų daktarams (tada – kandidatams), ir S. I. Švarcburdo namų kabinete (jis nevaldė kojų dėl poliomielit) ją aptarėme.

Buvo daug pastabų. Pataisęs disertaciją ir išspausdinęs autoreferatą, 1977 m. rugsėjo pradžioje vėl nuvykau į Maskvą. Buvo liepta įrišti ir paskirta gynimo data – 1977 11 04. Prieš gynimą dar įvyko nemalonūs dalykas. Pasirodo, pagrindinis oponentas, prof. habil. dr. Ivanas Ivanovičius Tichonovas, tą pačią dieną buvo iškviestas į kitos disertacijos gynimą Leningrade ir noriai ten išvažiavo (buvo Spalio perversmo – „revoliucijos“ – 70-ųjų metinių išvakarės, o „revoliucijos lopšyje“ tokiomis progomis itin iškilmingai švenčiama). Per pusantros paros mano darbo vadovas surado kitą oponentą – senuką prof. habil. dr. Ivaną Ivanovičių Ivanovą.

Per gynimą labiausiai įsiminė, kad aspirantai į III aukštą iš mašinos su invalido vežimėliu atnešė prof. S. I. Švarcburdą. Visi bėgiojo, o jis ramiai sėdėjo. Netrukus pamojo man pirštu, kad priečiau. O

priėjusiam patarė: „Algirdai, gausi daug klausimų. Tu tik nesutrik ir atsakyk į juos drąsiai, nes, jei tylėsi, atrodysi prastai ir gali tada neapsiginti.“ Teisybė, klausimų gavau, bet jie buvo elementarūs, o visi atsakymai pateikti disertacijoje, tad man teliko juos pakartoti. Atsakinėjau gana užtikrintai ir disertaciją, mokslo tarybai vienbalsiai patvirtinus mokslų kandidato laipsnį, apgyniau.

Po to ilgokai teko laukti tarybos sprendimo patvirtinimo Aukštojoje atestacijos komisijoje prie SSRS Ministrų Tarybos (*Высшая аттестационная комиссия при Совете министров СССР*). Jį gavau 1978 04, o 1978 05 08 atsiėmiau ir diplomą. Tada paskutinį kartą pasimačiau ir su I. S. Brovikovu.

Treji metai Šiauliuose

Tiksliau – metai tarp Vilniaus ir Šiaulių. Mano noro pereiti į aukštają mokyklą Vilniuje įgyvendinti nepavyko: nei VU, nei VPI vietos nebuvo, nors VPI dėsčiau trejus metus kaip antraeilininkas. Sykį Vilniuje sutiktas ŠPI prof. Bronius Balčytis pasiūlė pereiti į šį institutą. Man buvo pažadėta, kad trejetą metų pavažinėjęs gausiu butą, o kol kas bus duotas bendrabučio kambarys. Kadangi pagal tuomečius įstatymus į pedagoginių disciplinų dėstytojo, ėjusio mokytojo pareigas, stažą buvo įskaitomas visas iki tol turėtas pedagoginio darbo stažas, buvo galima gauti maksimalią tuo metu mokslų kandidatui nustatytą algą – 320 rublių, o šiaip būčiau gavęs 280 (tais laikais toks skirtumas buvo gana didelis). 1981 m. tris gegužės savaites ir visą birželį buvau „įsiforminęs“ Molėtų raj. Giedraičių vidurinės mokyklos mokytoju. Mokiau matematikos VII ir IX klases (mokytoja gegužės pradžioje išėjo gimdymo atostogų) vos 3 savaites, birželį šiaip buvau įtrauktas į mokyklos „balansą“ (tą mėnesį algos neėmiau, pasirašiau algalapyje ir

palikau mokyklai). Nuo liepos 1 d. buvau išrinktas ŠPI vyr. dėstytoju ir ėmiau dirbti priėmimo komisijoje. Per tuos 2 mėnesius tiek prisžiūrėjau neįstojusiųjų ašarų, kad nuo tada to darbo vengiau ir, atrodo, sėkmingai išvengiau...

Nuo 1981 09 01 ėmiau dirbti Pradinio mokymo metodikų katedros vyr. dėstytoju. Dėščiau matematikos mokymo metodiką pradinėse klasėse, grupėse, kuriose buvo mokoma rusų kalba (lietuviškomis grupėms šią discipliną dėstė prof. dr. B. Balčytis, o pratybas vedė vyr. dėstytojos Janina Balčytienė ir A. Vainauskienė). Katedros kolektyvas buvo draugiškas, buvome visų dėstomų pradinėse klasėse dalykų (išskyrus rusų kalbą ir muziką) specialistai: doc. dr. Pranas Augutis (1927–2010), doc. dr. Elena Adomavičienė, doc. Eglė Prėskienienė (1932–2011), vyr. dėstytojas Pranas Masiulis (lietuvių k.), vyr. dėstytoja Adelė Kuprienė (darbinis mokymas), vyr. dėstytojos Laima Važgauskaitė ir Rimanta Grižaitė-Matlašaitienė, doc. Jeronimas Kmieliauskas (piešimas, darbeliai), doc. dr. Vytautas Bernotas, doc. dr. Ramunė Vaitonienė, vyr. dėstytojas Stasys Gliaudys (gamtos pažinimas, geografija). Vedėja – doc. dr. Apolonija Jacikevičienė (gamtos pažinimo specialistė). Po metų buvau paskirtas Pedagogikos fakulteto prodekanu auklėjimo klausimams (dekanas – doc. dr. Bronius Prėskienis). Svarbiausias šio etato sukūrimo motyvas – reikia pasiruošti naudoti naujame pastate paskirtas patalpas. Teko bendrauti su rektoriumi prof. dr. Vytautu Bendiku (1931–1997), kuris daug širdies įdėjo į šių rūmų statybą. Su studentais nešėme, rinkome baldus (už tai kas vakarą studentui už 4 darbo valandas sumokėdavome po 5 rublius – 1/8 mėnesio stipendijos). Trečiaisiais metais jau dirbome naujuosiuose rūmuose. Juose nuo mūsų katedros, kuriai liko vadovauti P. Augutis, buvo atskirta Pradinio mokymo katedra, kuriai vadovavo A. Jacikevičienė.

Prodekanas auklėjimo reikalams turėjo vadovauti kuratorių darbui. Čia jokių ypatingų problemų nekildavo: kuratoriai dirbo sąži-

ningai: vieni – geriau, kiti – prasčiau, bet dirbo. Grupėse vykdavo susirinkimai, buvo svarstomi mokymo, elgesio klausimai, organizuojamos kolektyvinės išvykos į teatrą, miesto žymesnes vietas, muziejus, kitus miestus ir t. t. Pats irgi buvau rusaičių grupės kuratorius. Sekėsi palaikyti ryšius su tėvais, sekti studijų eigą, todėl mano merginos mokėsi gerai, fakulteto semestro rezultatų suvestinėse nenusileisdavome žemiau kaip III vieta, pasitaikydavo užimti ir II, I vietą. O už tai grupė vis gaudavo premijų. I ir II kursuose už tuos pinigus vykome į Vilnių, į Operos ir baleto teatrą, muziejus, III kurse per Moters dieną, kuri buvo penktadienį (prisidėjo šeštadienis ir sekmdienis), važiuojome traukiniu į Taliną. Deja, likimai (daug grupės studentų buvo sovietinių karininkų dukros ir pačios ištekėjo už karininkų, pora – už žydų) išblaškė mano merginas po pasaulį, griuvus SSRS, daug jų liko už Lietuvos sienų, todėl grupės susitikimų nerengėme ir, matyt, niekada nesurengsime. Su kai kuriomis, likusiomis Lietuvoje (deja, tokių nedaug), kartais susitinku atsitiktinai. Grupės seniūnė klaipeidietė, laivo kapitono duktė Ina Grachovskaja, kažin ar sulaukusi 30 metų, mirė...

Organizuodavome ir fakulteto renginius. Gražiai vykdavo pirmakursių „krikštynos“, mediumai, paskutiniai skambučiai, išleistuvės, įvairūs tarpgrupiniai konkursai.

Kur kas nemalonesnis darbas – bendrabučių priežiūra. Rektorių V. Bendikas buvo susipykęs su sanitarijos-epidemiologijos stalties vyr. gydytoju. Tad tas periodiškai siųsdavo komisijas į bendrabutį. Radę numestą bent vieną nuorūką ar šiukšlę, komisijos nariai rašydavo protokole: „Pilna nuorūkų, šiukšlių.“ Jį duodavo pasirašyti ne itin raštingoms budėtojomis. Už tai grėsė: pirmą kartą – rektoriui įspėjimas, antrą – bauda, trečią – uždaryti bendrabutį. Jau po pirmojo įspėjimo bendrabutyje paskelbėme „karo padėtį“: visiškai uždraudėme rūkyti, rūkymo aikštelę įrengėme lauke. Jei rasdavome pirū-

kytą kambarį, rūkalius būdavo nedelsiant šalinamas iš bendrabučio. Jei kaltininkas neprisipažindavo ir draugai jo neišduodavo, šalindavome visus kambario gyventojus. Šalindavome ir šiukšlių mėtytojus koridoriuose. Susidarė nemaža grupė pašalintųjų. Kai kurie draugai bandydavo juos priimti nakvoti nelegaliai. Vieną vėlų vakarą, įtaręs esant „nelegalų“ viename II aukšto kambaryje, pareikalavau atidaryti duris. Durų neatidarė ilgokai. Atrodo, „nelegalai“ išsoko pro langą... Bet viskas, ačiū Dievui, baigėsi laimingai. Buvo šalinama ir radus kambaryje besivaišinant alkoholiu: vynu, alumi, šampanu. Taigi gana drastiškomis priemonėmis tvarką bendrabučiuose pavyko įvesti.

Kita nemaloni pareiga – organizuoti fakulteto studentų kolonas dalyvauti demonstracijose per Spalio revoliucijos ir Gegužės 1-osios šventes. Tada paskaitos vykdavo ir šeštadieniais, o studentai norėdavo švenčių dienomis ilgesniam laikui parvažiuoti namo, nešdavo prašymus. Deja, ne visus galėjau patenkinti...

Ypač skaudus atvejis po 1984 05 01 įsiminė visam gyvenimui. Viena pradinių klasių pedagogikos-muzikos specialybės studentė (jos tėvai gyveno Anykščiuose), grįžusi rudenį iš mėnesį trukusios tautos kolūkyje, vieną pavakarę bendrabučio kambario viduryje iš savo ir draugių sąsiuvinį sukūrė laužą... Buvo paguldyta į psichiatrijos ligoninę. Po kurio laiko, kaip pasveikusi, iš ligoninės išrašyta grįžo tęsti studijų. Ir štai, grįžęs po Gegužės 1-osios švenčių į darbą, instituto vestibulyje radau rektorių, dekaną B. Prėskienį ir dar kažkurį iš prorektorių. Dekanas, pamatęs mane, liepė eiti į bendrabutį tvarkyti reikalų – pasikorė minėtoji studentė.

Rasta ji buvo taip... Keli studentai, gyvenę toliau nuo Šiaulių, grįžo į bendrabutį darbo dienos išvakarėse. Vėlai vakare jame švenčių laikotarpiu išjungtas karštas vanduo vėl buvo įjungtas ir naktį ėmė tekėti pro lubas į kambarį. Studentai užbėgo į kitą aukštą ir pradėjo belstis į atitinkamą kambarį. Niekam neatsiliepus ir nustačius, kad

kambarys užrakintas iš vidaus, buvo išlaužtos durys ir tualete rasta pasikorusi studentė, kuri, matyt, atsukusi čiaupą, kai vanduo dar buvo išjungtas, jo nebeužsuko. Buvo rastas ir krepšys su daiktais, paruoštas vežtis namo, bet ji ten nebeišvažiavo... Aiškinantis aplinkybes pasirodė, kad mergina ir man buvo parašiusi prašymą leisti nedalyvauti demonstracijoje. Jo turinys buvo maždaug toks: „Prašau mane atleisti nuo Spalio švenčių demonstracijos, nes gegužės mėnesį mirs mano tėvas.“ Atsitiktinai perskaičiusios šį pareiškimą, grupės draugės jį atėmė ir suplėšė, dar pabarė, kad nekvailiotų – prodekanas juoksis. O padarė blogai, nes, pamatęs tokį pareiškimą, vėl būčiau iškvietęs psichiatrus. Demonstracijoje ji dalyvavo, kuratorės liudijimu, buvo tyli, visiškai nekalbėjo. Grįžusi iš jo tikriausiai neįsėdo į autobusą (per šventes jie būdavo perpildyti), ir tai ją dar labiau sunervino...

ŠPI partinės organizacijos sekretorius buvo mano bendrapavardis, tik vardu Juozapas. Ir man, ir jam kartais ateidavo koks raštas iš Vilniaus. Tiesa, Juozapui dažniau, todėl rektorius man adresuotus vokus, nepažiūrėjęs vardo, praktiškai visada nukreipdavo jam... Kartą, užėjęs pasiimti tokio rašto, turėjau progą stebėti komunistinį žmonių sąžinės prievartavimą, imituojujant „liaudies nuomonę“. Tuo metu JAV prezidentu buvo išrinktas Ronaldas Vilsonas Reiganas (*Reagan*, 1911–2004), kuris, kaip žinoma, vienoje savo kalboje pasakė, kad atėjęs prezidentauti tam, kad komunizmas imtų rašyti paskutinius savo istorijos puslapius, o jo pavergtos šalys, taip pat ir Baltijos valstybės, atgautų laisvę. Pasirodo, „liaudies nuomonės“, nesutinkančios su R. Reiganu ir ginančios „pažangiausią socialistinę internacionalinę“ santvarką, „spontaniški pasipiktinimo“ proveržiai buvo organizuojami visoje SSRS, o gal ir jos priverstiniuose satelituose.

ŠPI pagal „aukščiau“ nustatytus „limitus“ privalėjo į Baltuosius rūmus Vašingtone pasiųsti tris „pasipiktinimo laiškus“. Daroma buvo taip: J. Ažubalis iš miesto partijos komiteto gavo tris vokus su skirtin-

gais popieriaus lapais ir tris skirtingai suformuluotus, bet išreiškiančius pasipiktinimą R. Reigano kalba spausdintus angliškų tekstus. Parinkti trys žmonės J. Ažubalio kabinete turėjo tuos tekstus perrašyti, pasirašyti, nurodydami pareigas, įdėti į voką kartu su spausdintu tekstu ir savo ranka užrašyti R. Reigano adresą: „Vašingtonas, Baltieji rūmai...“ (anglų kalba). Neužklijuotus vokus jie privalėjo atiduoti J. Ažubaliui, o jis, patikrinęs paraidžiui, kaip tekstai perrašyti, ir paleidęs teisingai perrašiuosius arba pareikalavęs dar kartą perrašyti, – vis dar neužklijuotus pristatyti miesto partijos komitetui... Beje, J. Ažubalis buvo kilęs nuo Biržų, taigi iš Radvilų baudžiauninkų...

Mano buto gavimo reikalai „neišsisprendė“. Butų ŠPI ėmė gauti vis mažiau, todėl, užuot važinėjęs trejus metus, galvojau, važinėsiu 28-erius. Tam ryžtis negalėjau ir vėl grįžau į RMTI. Šiauliuose laimėjau tik docento vardą (atestatą) ir įgijau neblogos darbo aukštojoje mokykloje praktikos.

Beje, kartu su manimi Šiauliuose gyveno ir Defektologijos fakultete mokėsi dukra Virginija. Ją dar dviem metams palikau vieną. Studijas ji baigė 1986 m., o mano vadovauta grupė – 1985 m. Buvau pakviestas į diplomų įteikimo iškilmes, iš merginų gavau daug gėlių.

Vėl Vilniuje

Taigi, negavęs žadėto buto, 1984 09 01 vėl ėmiau dirbti RMTI, kuris nuo 1987 m. buvo pavadintas Liaudies švietimo darbuotojų tobulinimo institutu (toliau – LŠDTI), o nuo 1992 m. – Lietuvos pedagogų kvalifikacijos institutu (toliau – LPKI). 1987 m. buvo sujungtos Švietimo ir Aukštojo ir specialiojo vidurinio mokslo ministerijos (ministras liko pastarosios ministerijos vadovas prof. habil. dr. Henrikas Zabulis (1927–2010), o buvęs švietimo ministras dr. Valentinas Spurga tapo

jo pirmuoju pavaduotoju). Įsisiūbavo „perestroika“, imtas kritikuoti fasadinis vakarinio mokymo organizavimas, procentomanija ir kita „pokazucha“ švietime (visa tai gana plačiai aprašiau savo 2005 m. išleistoje monografijoje (Ažubalis, 2005) ir čia nebeonoriu kartotis). Sumažėjo komandiruočių – tikrinimų, nes tik ministerijos darbuotojai vykdavo tirti skundų. Atsirado daugiau laiko. Atsivėrė ir bibliotekų spec. fondų, archyvų durys. Ėmiau aktyviau dirbti, tirdamas matematikos didaktikos raidą Lietuvoje.

Tiesa, aktyviai dalyvavau Sąjūdžio veikloje, sekiau periodinę spaudą, pats joje rašiau, bet tam viso savo laiko neskyriau, daug dirbau bibliotekose, archyvuose, muziejuose. 1991 m. parengiau pirmos didelės monografijos rankraštį. Monografiją, rekomendavus Švietimo ir mokslo ministerijai, 1993 m. išleido „Šviesa“ (Ažubalis, 1993). Beje, tuo metu įvyko nemalonus konfliktas su naujai paskirtu instituto direktoriaus pavaduotoju, buvusiu tremtiniu doc. dr. Z. R. Jis, matematikos-fizikos sektoriaus vadovas, kuriam ir aš priklausiau, man nieko nežinant, pasiūlė instituto tarybai neatestuoti manęs docento pareigoms. Formali priežastis – esą neįvykdžiau metinio paskaitų krūvio plano. Bet taip atsitiko dėl to, kad mokyklose buvo panaikinti karinių vadovų etatai ir neliko planuotų kursų, kuriuose jie būtų dalyvavę, o man šiuose kursuose buvo numatyta daug valandų. Sumažėjo ir kitų kursų, dėl to „susitraukė“ visas mano krūvis. Kita, pagrindinė, priežastis – pavydas. Aš ataskaitoje nurodžiau 44 straipsnius, o sektoriaus vadovas – gal tik 10. Teko pakovoti, kol buvo atkurta tiesa. Laimei, ilgai konfliktuoti neteko: jau nuo 1988 m. ėjau antraeiles pareigas Vilniaus inžineriniame statybos institute (vėliau – Vilniaus (Gedimino) technikos universitetas (toliau – VGTU), o 1994 09 01 man buvo pasiūlytas visas etatas Humanitarinių ir socialinių mokslų katedroje. Tuo nedelsdamas pasinaudojau. Penkerius metus (1994–1999) ėjau antraeiles pareigas ir Vilniaus aukštesniojoje PM (N. Vilnioje) – dir-

bau pavaduojančiu matematikos mokymo metodikos pradinėse klasėse dėstytoju, tad paprasčiausiai į nemalonę galėjau nekreipti dėmesio. O dalį mano paskaitų – Lietuvos mokyklos ir pedagoginės minties raidos istorijos – mokytojų atestavimo kursuose skaitė minėtasis Z. R., nors neteko nė vieno jo straipsnelio šia tema niekur matyti...

1994 m. VPU pristačiau habilitacinio darbo rankraštį. Dėl vidaus intrigų VPU, gynimo tvarkos keitimo ir, matyt, dėl kai kurių asmenų pavydo mano darbas ilgai gulėjo nesvarstomas. Tačiau intensyviai dirbau ir toliau. Šio darbo pagrindu 1995 m. išleidau kitą monografiją (Ažubalis, 1995). 1997 m. „Šviesa“ mokytojų pageidavimu išleido antrąjį, papildytą, pirmosios monografijos leidimą (Ažubalis, 1997a). Kadangi 1997 m. buvo jubiliejiniai – Lietuvos mokyklos 600-osios metinės, – juos minėjo ir VGTU, o Švietimo ministerija paskelbė rankraščių konkursą. Pristačiau jam savo habilitacinio darbo rankraštį ir tapau konkurso nugalėtoju, o Švietimo ministerija finansavo mano didžiosios (apie 50 sp. lankų) monografijos (Ažubalis, 1997b) leidimą. Matydamas, kad VPU vis delsia ir gynimo nedrįsta ar negali organizuoti, 1997 12 15 nuvykau į Latvijos universitetą (toliau – LU) pasitarti. Ten prof. habil. dr. Ausmos Šponos, Pedagogikos instituto prie LU direktorės, buvau maloniai priimtas, ypač gerą įspūdį jai paliko mano paskutinė monografija. Tad 1998 02 06, man perskaičius pranešimą šio instituto mokslo taryboje, buvo paskirta habilitacijos data. 1998 04 28 habilitacinį darbą (Ažubalis, 1998b) apgyniau (iš Lietuvos dalyvavo oponentas, mielai sutikęs padėti, prof. habil. dr. Zenonas Bajoriūnas (1932–2011); parengiamajame svarstyme mūsų katedroje dalyvavo ir šiltai apie mano darbą atsiliepė prof. habil. dr. Leonas Jovaiša; atsiliepimus apie darbą į Rygą atsiuntė prof. habil. dr. B. Balčytis, Marijampolės Rygiškių Jono gimnazijos matematikos mokytojas ekspertas Juozas Pėstininkas, Kudirkos Naumiesčio Vinco Kudirkos vidurinės mokyklos matematikos mokytojas metodininkas Povilas Piešina ir jo

žmona, taip pat matematikos mokytoja). 1998 05 15 gavau latvišką habilituoto daktaro diplomą. 1998 07 02 jis buvo nostrifikuotas Lietuvos mokslo taryboje ir rudenį gavau lietuvišką diplomą.

1998 m. VGTU buvau vienintelis naujas habilituotas daktaras, ne kartą įvairiuose renginiuose pagirtas VGTU rektoriaus prof. habil. dr. Edmundo Kazimiero Zavadsko. 60-mečio proga jo įsakymu buvau pakeltas į profesorius, nors atestato dar neturėjau. Svarstant mūsų katedros darbą VGTU taryboje, apie mane buvo pasakyta daug gerų žodžių. Apskritai katedros darbas buvo gerai įvertintas dėl prof. habil. dr. Valdo Pruskaus (jis habilitacinį darbą apgynė 1997 m.) ir mano darbų. Tačiau katedroje apie tuos gerus žodžius, pasakytus taryboje, buvo nutylėta, tai išgirdau iš kitų šaltinių (kaip, beje, ir apie tai, kad 1998 m. pabaigoje buvau paskelbtas geriausiu VGTU metų mokslininku, t. y. tik po 3 metų).

Katedros vedėja doc. dr. A. B. mane ir V. Pruskų ėmė laikyti konkurentais kovoje dėl vedėjo posto, todėl pamažu pradėjo priekabiau ti ir nekaip apie mus atsiliepti fakultete ir rektorate. (Ji asmeniškai man daug padėjo rengtis gynimui, bet vėliau tapau jai „pavojingas“, ypač po to, kai Mokslininkų rūmai VGTU organizavo mano didžiosios monografijos pristatymą ir jame dalyvavo universiteto ir fakulteto vadovai, ministerijos, Vilniaus mokyklų atstovai; nors ne kartą jai sakiau, kad jokio vadovaujamo posto užimti nebenoriu – „atsikandau“ jų – 14 m. atidaviau direktoriaus, prodekano veiklai; V. Pruskus, priešingai, vedėju tapti norėjo.) Ypač mums abiem nemalonus buvo paskutinis 1999–2000 m. m. katedros posėdis. Pasakiusi, jog gauname papildomų etatų dėl to, kad įteisinta neakivaizdinė edukologijos magistrantūra (o ji laikėsi daugiausia ant mano pečių), vedėja liepė visiems dėstytojams (išskyrus V. Pruskų ir mane) rašyti prašymus papildomai skirti 0,25 etato (beje, katedroje vyravo lygiava: tiek pat mokomojo darbo krūvio turėjo asistentai, lektorai, docentai ir profe-

soriai). V. Pruskui buvo pasakyta, kad jis nebeskaitys „Verslo etikos“ kurso – esą studentai skundžiasi, jog jis neįdomiai dėsto (!?), todėl jam lieka vienas etatas, o man – kažin ar ir tiek susidarys, nes esą doktorantai piktinosi (prieš 8 mėnesius sėkmingai išlaikę doktorantūros egzaminą, kuriame dalyvavo ir ji pati!), kad aš dėstantis jiems taip pat, kaip bakalaurams (skaitęs žodis į žodį tą patį, nors jau daug metų edukologijos įvairius kursus vedu be jokių konspektų), tad prorektorius mokslo reikalams jai ir dekanui pavedęs šį klausimą iširti ir tik po to spręsti, ar man leisti toliau dėstyti doktorantūroje (tačiau kaip ji būtų tyrusi, jei kursas jau prieš 8 mėn. perskaitytas, neaiškino).

Supratau, kad esu gerokai apjuodintas, tačiau Generolo Jono Žemaičio Lietuvos karo akademijos (toliau – LKA) vadovybė man buvo siūliusi pereiti dirbti visu etatu, todėl jau kitą rytą pasiūlymą priėmiau ir nuo 2000 09 01 tapau šios akademijos Humanitarinių mokslų katedros profesoriumi. Kartu po 0,25 etato dar dirbau ir ŠU, ir Lietuvos žemės ūkio universitete (toliau – LŽŪU). Atsistatydinimas iš VGTU vedėjai ir kitiems buvo netikėtas, o daugeliui – ir nesuprantamas, bet išsamiau aiškinti nebuvo prasmės. O prof. V. Pruskus „nurijo“ įžeidimą ir liko dirbti VGTU. Taigi, aš perėjau į kur kas geresnį, ramesnį, geriau mokamą darbą, dėstyti drausmingesniems klausytojams. Beje, į darbą dažnai eidavau ir pėsčias – maždaug tik 25 minutės kelio. 2001 m. Klaipėdos universiteto Senatas man suteikė profesoriaus vardą, gavau atitinkamą Lietuvos mokslo tarybos išduotą atestatą. Buvau išrinktas LKA Senato nariu, Atestacinės komisijos pirmininku, mokslo žurnalo „Karo archyvas“ redakcinės kolegijos nariu.

Labiausiai VGTU gaila buvo palikti darbščius studentus. Dėščiau elitiniame – Verslo vadybos – fakultete, į kurį mano laikais įstodavo tik labai geri studentai, tačiau I kurse patirdavo nemažai traumų – jie, iš esmės humanitarai, turėdavo pereiti gerokai nepedagogiškai perkrautą „bendrąjį inžinerinį“ rengimą: daug matematikos, fizikos, braižomo-

sios geometrijos, chemijos, teorinės mechanikos. Dėl to dalis jų paprasčiausiai sutrikdavo. Kai kurie dėstytojai per pratybas nevengdavo ir iškalbingų „epitetų“: „avinai“, „karvės“ ir pan. Todėl per tuos darbo metus II kurse po pirmosios paskaitos sulaukdavau merginų – jos atviresnės, emocingesnės ir kruopštesnės – klausimų: „Ar visada Jūsų paskaitos bus tokios įdomios ir suprantamos?“ Nešykštėjo jos, o ir kai kurie vaikinai panašių atsiliepiamų ir kituose pokalbiuose. Studentai gana gerai lankė mano logikos, psichologijos ir pedagogikos paskaitas, nors jos nebuvo privalomos. Kas kita pratybos – kviesdavau prie lentos, už praleistas – reikalaudavau atsiskaityti. Buvau sudaręs tokią kontrolinių ir kūrybinių namų darbų sistemą, kad studentų darbą per semestrą galėčiau visiškai kontroliuoti, tad galutinis įvertinimas būdavo teisingas. O studentai, taip mokomi, atsigavę po I kurso traumų, gaudavo gana gerus pažymius ir buvo jų verti. Teorinį šio dėstomojo darbo pagrindimą paskelbiau kolektyvinėje monografijoje „Akademinė edukologija“ (Ažubalis, 2006, p. 127–140). Puikūs studentų pažymiai kartais užkliūdavo „avinų“ ir „karvių“ „kūmams“, o vedėja, atrodo, ir tai bandė naudoti tariamam konkurentui „nusodinti“.

Gerai sekėsi eiti ir antraeiles pareigas Vilniaus aukštesniojoje PM (vėliau – kolegijos Pedagogikos fakultete), ŠU, LŽŪU (buvo magistrantų grupių, kurios atsisveikino su ašaromis akyse). Antai kai kurios Vilniaus aukštesniosios PM dėstytojos labai gaudė vakarietiškas „pedagogines madas“, pvz., elementarius užklasinių renginių planelius studentės turėjo įvardyti „projektais“, per užsiėmimus, kurių metu reikėjo formuluoti naujas, nežinomas ir svarbias sąvokas, o literatūros lietuvių kalba nebuvo, praktikuodavo „minčių lietu“ (tik iš kur tas lietus, jei debesies – žinių – nėra?) ir pan. Viena iš jų kartą manęs paklausė: „Kodėl Jus taip dievina mano grupės mergaitės, kokius stebuklingus mokymo metodus naudojate?“ Atsakiau: „Diktuojau tol, kol pamatau, kad jų rankos pavargo. O tada liepiu paklausti konkrečių

pavyzdžių, paaiškinančių tai, ką padiktavau. Po to vėl diktuoju ir t. t.“ Taip dirbau tol, kol išleidome vadovėlį (Ažubalis, Kiseliovas, 2002).

Taigi, nesivaikiau ypatingų naujovių, išskyrus viso darbo pamokose ar per semestrą aukštojoje mokykloje vertinimą: apie jį pirmą kartą išgirdau dar dirbdamas Švenčionių rajone, mokytojų konferencijoje klausydamas pranešimo, kurį skaitė Švietimo ministerijos inspektorius Jakovas Cukerzsis (1909–1992), vėliau – žymus mokslininkas biologas. Šį vertinimą taikiau ir taikau visą laiką. Nuo 1962 m. susidomėjau programuotojo mokymo elementų taikymu: Mitkaičių aštuonmetės mokyklos darbų mokytojas Boleslovas Azlauskas man pagamino iš faneros perforuotų plokštelių, kuriomis ilgai naudojausi pamokose Mitkaičiuose ir Degaičiuose, kol gavau estiškų. Mano *credo* – per pamoką ar paskaitą mokiniai turi gauti tikslią „porciją“ informacijos, atitinkančios paskaitos ar pratybų temą, prieinamai, suprantamai išdėstytos. Vengiu nereikalingų tarptautinių žodžių, perteklinio abstrahavimo. Visus teorinius teiginius stengiuosi čia pat iliustruoti praktiniais pavyzdžiais, daug rašau, braižau schemų lentoje. Už paskaitų kokybę buvau RMTI kursų klausytojų giriamas (ypač II darbo jame laikotarpiu), išskyrus Sąjūdžio laikų „jedinstvininkus“, kurie paskaitos pabaigoje dažnai imdavo vos ne isteriškai klykti: „национализм“ („nacionalizmas“), „фашизм“ („fašizmas“), o aš, visada ramiai šypsodamasis, tokiems sakydavau: „*Не нравятся литовский порядок и хлеб – езжайте на родину.*“ („Nepatinka lietuviška tvarka ir duona – važiuokite į tėvynę.“)

Geri santykiai susiklostė ir su VGTU edukologijos magistrantais neakivaizdininkais, kuriems skaičiau įvairius edukologijos kursus, vadovavau magistro tezių rašymui ir gynimui. Kai kurie jų, jau gerokai laiko praėjus, prisimena, paskambina, pasveikina švenčių proga. Esu gavęs dedikuotų jų parašytų knygelių. Panašiai gražiai bendravau ir su ŠU bei LŽŪU magistrantais.

Penkiasdešimtieji pedagoginio darbo metai padovanojo dar vie-

ną malonią staigmeną: įsitraukiau į tarptautinę programą *ERASMUS* ir pirmą kartą kaip vizituojantis profesorius skaičiau savo parengtą 8 val. kursą „Matematikos didaktikos raida Baltijos valstybėse (XIX a. pr.–XX a. pab.)“ Liepojos pedagogikos akademijoje ir Daugpilio universitete. Beje, įvairius kursus nuo 1975 m. kaip antraeilininkas ir eidamas pagrindines pareigas Lietuvoje esu skaitęs 9 mokymo įstaigose: RMTI, VU, VVPI, VGTU, LKA, Minsko aukštosios milicijos mokyklos Vilniaus filiale, ŠPI (ŠU), LŽŪU, KU, Vilniaus kolegijoje. Ir toliau aktyviai dalyvavau konferencijose.

O su VGTU santykiškai išliko geri. Kasmet dalyvauju ten rengiamose mokslinėse istorikų konferencijose, esu mokslo žurnalo „Mokslo ir technikos raida“ redakcinės kolegijos narys.

Dabartinėje darbovietėje – Generolo Jono Žemaičio Lietuvos karo akademijoje – sekasi gerai. Per 14 darbo joje metų parengiau ir vienas išleidau 2 monografijas (Ažubalis, 2005, 2008), su kolegomis – 3 (Ažubalis ir kt., 2007, 2008, 2010), pakartotinai išleidau logikos mokomąją knygelę (Ažubalis, 2001). Mano vadovaujamos mokslinio tyrimo grupės narė, daugelio mano darbų bendraautorė, Humanitarinių mokslų katedros vedėja Rolanda Kazlauskaitė-Markelienė 2010 m. lapkričio mėn. VPU sėkmingai apgynė pirmąją Lietuvoje karinės pedagogikos disertaciją. Suspėjau dar „išokti“ į VLE (5 tomo papildymai), enciklopedinius leidinius „Kas yra kas Lietuvoje“ (2000 ir 2002), „Kas yra kas Vilniaus apskrityje 2003“, „Lietuva. 2 tomas“. Ypač išsamiai apie mane yra parašiusi prof. habil. dr. Ona Voverienė (2009 ab), įtraukusi į žymiausių XX a. Lietuvos mokslininkų gretas. Jų knygoje yra 91. Taip pat apie mane rašyta ir kitur (Akademinė edukologija, 2006; Karmonas, 2011). Esu gavęs nemažai Telšių raj. švietimo skyriaus ir Švietimo ministerijos garbės raštų, apdovanotas Liaudies švietimo pirmūno ženkleliu (sovietiniais metais), VGTU padėkos raštu ir jubiliejiniu medaliu, 1998 m. pripažintas geriausiu tų metų VGTU mokslininku, dviem LKA viršininko

padėkos raštais, Lietuvos kariuomenės vado padėkos raštu, 2008 m. Lietuvos matematikų draugijos valdybos nutarimu Zigmo Žemaičio (1884–1969) medaliu. Kariūnai 2009 m. išrinko mane metų dėstytoju. 2012 m. buvau pripažintas „Nacionaline vertybe 2011“, kai buvo išspausdintas mano interviu „Respublikos“ laikraštyje (Jablonskienė, 2011). 75-mečio proga gavau LKA viršininko ir krašto apsaugos ministro vardines dovanas.

Žmona Adelė (g. 1938 m.) – geografijos mokytoja, jau pensininkė. Dukros: Virginija – logopedė, edukologijos magistrė, Diana – lietuvių kalbos ir literatūros mokytoja, edukologijos magistrė. Abi dirba mokyklose pedagoginį darbą. Anūikai: Virginijos dukra Rugilė – vienuoliktokė, Dianos sūnus Robertas – devintokas. Abu – geri mokiniai. Rugilė mokosi dar ir dviejose neakivaizdinėse jaunųjų fizikų mokyklose – „Fotone“ ir „Fizikos olimpe“, baigė Rokiškio dailės mokyklą. 2014 m. rudenį dar ėmė mokytis neakivaizdinėje jaunųjų chemikų mokykloje „Pažinimas“ prie VU.

LITERATŪRA

Akademinė edukologija. T. 2 / Lietuvos mokslas. 59 knyga. Vilnius, 2006.

Ažubalis A., Builienė D., Kazlauskaitė-Markelienė R. Valstybinė kalba Lietuvos kariuomenėje (1918–1940 m.). Vilnius, 2010.

Ažubalis A. Didiname metodų našumą // Tarybinis mokytojas, 1969a 04 02.

Ažubalis A. Iš Lietuvos matematinio švietimo praeities. Kaunas, 1993.

Ažubalis A. Iš Lietuvos matematinio švietimo praeities. II papild. leid. Kaunas, 1997.

Ažubalis A., Kazlauskaitė-Markelienė R., Petrauskaitė A., Puzinavičius B., Žigaras F. Karo pedagogika Lietuvoje (1918–1940 m.). Vilnius, 2007.

Ažubalis A., Kazlauskaitė-Markelienė R., Žilėnienė V. Karinis rengimas Lietuvos mokykloje (1929–1940 m.). Vilnius, 2009.

Ažubalis A., Kiseliovas A. Bendroji pradinės matematikos didaktika. Šiauliai, 2002.

Ažubalis A. Logika ir mokyklinė matematika. Vilnius, 2008. [Elektroninis variantas]

Ažubalis A. Logikos pratimai. Vilnius, 1998.

Ažubalis A. Logikos pratimai. II leid. Vilnius, 2001.

Ažubalis A. Matematika lietuviškąja skola. Rīga, 1998.

Ažubalis A. Matematika lietuviškoje mokykloje (XIX pr.–1940 m.). Vilnius, 1997.

Ažubalis A. Matematikos didaktika Lietuvos pedagoginėje periodikoje (1945–1990 m.). Vilnius, 2005.

Ažubalis A. Matematikos mokymo lietuviškoje mokykloje raida (XIX a. pr.–1940 m.). Vilnius, 1995.

Ažubalis A. Studentų savarankiškumo ugdymas mokymo procese//

Akademinė edukologija. T. 2/ Lietuvos mokslas. 59 kn. Vilnius, 2006.
Girdžiu mūsų žingsnių aidą... II papild. leid. Ukmergė, 2009.

Guobis R. Ten, už kalvų, Skiemonys. Utena, 2000.

Jablonskienė A. Ką myli kariūnės ir gerbia kariūnai// Respublika, 2011 03 10.

Karmonas A. Matematikos aruodų turtintojai. Utena, 2011.

Švenčionių krašto gamta. Vilnius, 2004.

Tarybų Lietuvos enciklopedija (tekste – TLE). T. 2. Vilnius, 1986.

Trys Sibiro švyturiai. Kaunas, 2004.

Voverienė O. Žmogus gali pasiekti viską, jei tik netinginiaus... Apie matematiką, pedagogą, habil. dr. prof. Algirdą Povilą Ažubalį// Lietuvos aidas, 2009a 03 28.

Voverienė O. Žmogus gali pasiekti viską, jei tik netinginiaus... Apie matematiką, pedagogą, habil. dr. prof. Algirdą Povilą Ažubalį// Žymieji XX a. Lietuvos mokslininkai. Vilnius, 2009b. P. 55–58.

Ажубалис А. Элементы программированного обучения в курсе алгебры шестого класса// Тезисы докладов второй конференции по программированному обучению республик Прибалтики и Белоруссии. Вильнюс, 1969b.

Bibliografija

Ginti pateikti darbai

1. Programuoto mokymo elementai šeštos klasės algebras kurse: diplominis darbas (rankraštis). Vilnius: Vilniaus valstybinis pedagoginis institutas, 1968, 159 p.
2. Программированное обучение решению задач как средство дифференциации обучения: дисертация (rankraštis). Москва: НИИ Содержания и методов обучения АПН СССР. 1977, 180 p. Priedai (rankraštis), 67 p.
3. Программированное обучение решению задач как средство дифференциации обучения: дисертacijos aut. referatas (rankraščio teisėmis). Москва: НИИ Содержания и методов обучения АПН СССР. 1977, 22 p.
4. Matematika lietuviškoje mokykloje (XIX a. pr.–1940 m.): habilitacijai teikiamas darbas habilituoto daktaro laipsniui (socialiniai mokslai, edukologija) įgyti (rankraštis). T. 1–2. Vilnius: Vilniaus technikos universitetas, 1995, 916 p.
5. Matematika lietuviškoje mokykloje (XIX a. pr.–1940 m.): habilitacijai teikiamas darbas habilituoto daktaro laipsniui (socialiniai mokslai, edukologija) įgyti (įteiktas Vilniaus pedagoginiam universitetui, tačiau iki 1998 m. gynimo procedūra nepradėta). Vilnius: Vilniaus technikos universitetas, 1995, 96 p.
6. Matemātika lietuviskā skolā (XIX. gs. sākums – 1940. g.): habilitācijas darba kopsavilkums (pedagoģijas vēsture). Rīga: Latvijas universitāte, 1998, 90 p.

Monografijos

1. Iš Lietuvos matematinio švietimo praeities. Kaunas: Šviesa, 1993, 183 p.
2. Matematikos mokymo lietuviškoje mokykloje raida (XIX a. pr.–1940 m.). Vilnius: Technika, 1995, 120 p.
3. Iš Lietuvos matematinio švietimo praeities. 2-asis papild. leid. Kaunas: Šviesa, 1997, 208 p.
4. Matematika lietuviškoje mokykloje (XIX a. pr.–1940 m.). Vilnius: Žiburys, 1997, 591 p.
5. Matematikos didaktika Lietuvos pedagoginėje periodikoje (1945–1990 m.). Vilnius: Generolo Jono Žemaičio Lietuvos karo akademija, 2005, 278 p. [Yra elektroninis variantas.]
6. Karo pedagogika Lietuvoje (1918–1940 m.) / A. Ažubalis, R. Kazlauskaitė-Markelienė, A. Petrauskaitė, B. Puzinavičius, F. Žigaras. Vilnius: Generolo Jono Žemaičio Lietuvos karo akademija, 2007, 478 p. [Yra elektroninis variantas.]
7. Logika ir mokyklinė matematika. Vilnius: Generolo Jono Žemaičio Lietuvos karo akademija, 2008, 304 p. [Elektroninis variantas.]
8. Karinis rengimas Lietuvos mokykloje (1929–1940 m.) / A. Ažubalis, R. Kazlauskaitė-Markelienė, V. Žilėnienė. Vilnius: Generolo Jono Žemaičio Lietuvos karo akademija, 2009, 319 p. [Yra elektroninis variantas.]
9. Valstybinė kalba Lietuvos kariuomenėje (1918–1940 m.) / A. Ažubalis, D. Builienė, R. Kazlauskaitė-Markelienė. Vilnius: Generolo Jono Žemaičio Lietuvos karo akademija, 2010, 214 p. [Yra elektroninis variantas.]

Mokomosios knygos ir vadovėliai

1. Pažyma apie fizikos-matematikos krypties mokyklų darbą / A. Ažubalis ir kt. autoriai. Vilnius: Švietimo ministerija, 1975, 27 p.
2. Progresijų uždaviniai. Vilnius: RMTI, 1975, 20 p.
3. Programuoto mokymo ir jo elementų naudojimas diferencijuotai mokant matematikos. Vilnius: Aukštojo ir specialiojo vidurinio mokslo ministerija, 1983, 43 p.
4. Pamokos-paskaitos ir pamokos-seminarai mokykloje. Vilnius: Lietuvos švietimo ministerija, 1989, 24 p.
5. Diferencijuoto mokymo pamokoje būdai. Vilnius: Lietuvos švietimo ministerija, 1989, 37 p.
6. Logikos pratimai. Vilnius: Technika, 1998, 100 p.
7. Logikos pratimai. 2-asis leid. Vilnius: Generolo Jono Žemaičio Lietuvos karo akademija, 2001, 98 p.
8. Bendroji pradinės matematikos didaktika/ A. Ažubalis, A. Kiseļiovas. Šiauliai: K. J. Vasiliausko įmonė, 2002, 162 p.

Moksliniai straipsniai

1. Mokymo programavimas tarnauja individualizavimui ir diferencijavimui // Tarybinė mokykla, 1974, Nr. 12, p. 27–29.
2. Programuotos užduotys per matematikos pamokas // Tarybinė mokykla, 1983, Nr. 11, p. 52–57.
3. Kūrybiškiau iliustruokime uždavinių sąlygas // Tarybinė mokykla, 1984, Nr. 8, p. 19–22.
4. Pirmųjų temų mokymo ypatumai XII klasėje // Tarybinė mokykla, 1987, Nr. 8, p. 36–38. Įvairinkime mokymo formas ir metodus // Tarybinė mokykla, 1988, Nr. 9, p. 36–38.

5. Matematinė tematika „Lietuvos mokykloje“ // Tautinė mokykla, 1990, Nr. 8–9, p. 20–23.
6. Ikikarinė pedagoginė periodika apie matematikos mokymo tikslus // Tautinė mokykla, 1991, Nr. 1, p. 36–37.
7. Juozo Damijonaičio uždaviniai // Tautinė mokykla, 1991, Nr. 8, p. 13–14.
8. J. Laužiko mokymo diferencijavimo idėjų įgyvendinimas mokant matematikos // Jonas Laužikas: asmenybė ir darbai. Kaunas: Šviesa, 1991, p. 45–48.
9. Universiteto auklėtiniai ir matematikos mokymo raida Lietuvoje // Vytauto Didžiojo universiteto ir Lietuvių katalikų mokslo akademijos 70-metis. Kaunas: Littera universitatis Vytautas Magni, 1993, p. 217–222.
10. Mathematics in Lithuanian School (Beginning of XIXth century – 1940) // *Revue Baltique*. 1996, Nr. 7, p. 79–83.
11. Matematikos mokymas lietuviškoje mokykloje (XIX a. pradžia–1940 m.) // *Socialiniai mokslai. Edukologija*. 1997, Nr. 3 (12), p. 44–47.
12. Pirmosios lietuviškos aritmetikos metodikos autoriui – 120 // *Alfa plus omega* („Lietuvos matematikos rinkinio“ priedas). 1997, Nr. 1, p. 63–65.
13. Descartes'o matematinės idėjos pirmuosiuose lietuviškuose vadovėliuose // *Problemos*. 1998, Nr. 52, p. 74–78.
14. Pranas Mašiotas ir matematikos mokymas lietuviškoje mokykloje // *Socialiniai mokslai. Edukologija*. 1998, Nr. 2 (15), p. 55–60.
15. Pranas Mašiotas ir matematikos mokymo metodika // *Alfa plus omega* („Lietuvos matematikos rinkinio“ priedas). 1998, Nr. 2 (6), p. 49–56.
16. Marcellinui Šikšniui – 125 // *Alfa plus omega* („Lietuvos matematikos rinkinio“ priedas). 1999, Nr. 1 (7), p. 47–54.

17. Marcelino Šikšnio matematikos mokymo metodikos darbų analizė // Tiltai. 2000, Nr. 2(11), p. 85–91.
18. Krikščionybės veikėjai ir matematikos mokymas lietuviškoje mokykloje // Acta paedagogica Vilnensia. 2000, Nr. 7, p. 131–141.
19. Matematikai ikikarinės Lietuvos kariuomenėje // Lietuvos matematikos rinkinys. 2002, Nr. 42 (spec. nr.), p. 359–364.
20. Profesoriaus Petro Katiliaus geometrijos vadovėliai // Petras Katilius (kolektyvinė monografija). Vilnius: Mažoji Evelina, 2002, p. 460–470.
21. Adomo Jakšto logikos vadovėlis // Lietuvių katalikų mokslo akademijos suvažiavimo darbai XVIII. T. 1 (LKMA metraščio priedas). Vilnius: Lietuvių katalikų mokslo akademija, 2003, p. 103–108.
22. Lietuvos kariuomenės kareivių išsilavinimo ir kultūros lygio kėlimas (1919–1928) / A. Ažubalis, R. Kazlauskaitė-Markelienė // Karo archyvas. T. 18. Vilnius: Generolo Jono Žemaičio Lietuvos karo akademija, 2003, p. 193–208.
23. Mokinių savarankiškumo ugdymas mokant matematikos Lietuvoje (XX a. 5–9 dešimtmečiai) // Lietuvos matematikos rinkinys. 2003, Nr. 43 (spec. nr.), p. 319–323.
24. Mokinių savarankiškumo ugdymas Lietuvos mokyklų pradinėse klasių matematikos pamokose (XX a. 6–9 dešimtmečiai) // Lietuvos matematikos rinkinys. 2004, Nr. 44 (spec. nr.), p. 405–409.
25. Lietuvos kariuomenės kareivių išsilavinimo ir kultūros lygio kėlimas (1929–1940 m.) / A. Ažubalis, R. Kazlauskaitė-Markelienė // Karo archyvas. T. 20. Vilnius: Generolo Jono Žemaičio Lietuvos karo akademija, 2005, p. 255–301.
26. Matematika / A. Ažubalis, V. Pekarskas // Lietuva: šeimos enciklopedija. Kaunas: Šviesa, 2005, p. 264–267.
27. Apie loginio mąstymo ugdymą pradinėse klasių matematikos pamokose Lietuvoje XX a. 7–9 dešimtmečiuose // Lietuvos matema-

- tikos rinkinys. 2005, Nr. 45 (spec. nr.), p. 221–225.
28. Juozas Revuckas apie loginio mąstymo ugdymą geometrijos mokymo procese // Lietuvos matematikos rinkinys. 2006, Nr. 46 (spec. nr.), p. 203–207.
 29. Petras Vileišis – pirmųjų lietuviškų vadovėlių autorius // Suvažiavimo darbai XX (LKMA metraščio priedas). Vilnius: Lietuvių katalikų mokslo akademija, 2006, p. 79–88.
 30. Studentų savarankiškumo ugdymas mokymo procese // Akademinė edukologija. T. II / Lietuvos mokslas. 59 knyga. Vilnius: VĮ Mokslo tyros institutas, 2006, p. 127–140.
 31. Matematikos mokytojas Jonas Mašiotas // Lietuvos matematikos rinkinys. 2007, Nr. 47 (spec. nr.), p. 299–303.
 32. Dvidešimt Prano Mašiotas matematikos didaktikos straipsnių // Lietuvos matematikos rinkinys. 2008, Nr. 48/49, p. 159–164.
 33. Pagrindinės edukologijos raidos kryptys XX ir XXI amžiuje // Vadybos šiuolaikinės tendencijos (Modern tendencies of management). Vilnius: Generolo Jono Žemaičio Lietuvos karo akademija, 2008, p. 55–64. [Yra elektroninis variantas.]
 34. Knygnešio Petro Mikolainio uždavinynas // Knygotyra. 2009, Nr. 52, p. 136–144.
 35. Matematikos didaktika Respublikos pedagoginiame institute Klaipėdoje (1935–1939 m.) // Mokslo ir technikos raida / Evolution of science and technology. 2009, Nr. 1, p. 50–59.
 36. Mokinių matematinių gebėjimų tyrėjas Romualdas Paliokas // Lietuvos matematikos rinkinys. 2009, Nr. 50, p. 140–144.
 37. Lietuvių kalbos kelias į Lietuvos kariuomenę / A. Ažubalis, D. Builienė, R. Kazlauskaitė-Markelienė // Mokslo ir technikos raida / Evolution of science and technology. 2010, Nr. 2, p. 122–140.
 38. Matas Šalčius ir jo aritmetikos uždavinynas // Lietuvos matematikos rinkinys. 2010, Nr. 51, p. 182–187.

39. Kas pasiekta – tobulinkime, kas nepavyko – atmeskime, ko be reikalo atsisakėme – sugrąžinkime. Lietuvos švietimo raidos scenarijus // http://www.smm.lt/strategija/docs/scenarijai/A.P.Azubalis_scenarijus.pdf. 2011
40. Žurnalas „Mūsų žinynas“ apie matematikos taikymus Lietuvos kariuomenėje 1922–1940 m.: autoriai ir jų straipsniai // Mokslo ir technikos raida / Evolution of science and technology, 2011, Nr. 1, p. 5–31.
41. Žurnalas „Mūsų žinynas“ apie matematikos taikymus karo topografijoje: autoriai ir jų straipsniai (1922–1940 m.) // Lietuvos matematikos rinkinys. 2011, Nr. 52, p. 140–145.
42. Lietuvių karo pabėgėlių profesinis rengimas Vakarų Vokietijoje 1944–1950 m. (vidurinis ir aukštesnysis ugdymas) / A. Urbonavičiūtė, A. Ažubalis // Mokslo ir technikos raida / Evolution of science and technology. 2012, Nr. 4(1), p. 1–33.
43. Mečys Mačernis matematikos didaktikoje // Lietuvos matematikos rinkinys. LMD darbai. Serija B. 2012, Nr. 53, p. 135–140.
44. Miko Petrausko aritmetikos uždavinynai // Lietuvos matematikos rinkinys. LMD darbai. Serija B. 2013, Nr. 54, p. 75–80.
45. Aktualios Lietuvos ugdymo sistemos raidos po 1990 m. problemos ir siūlomi jų sprendimo būdai // Globalizacijos iššūkiai ugdymo procesui: visuomenė ir kariuomenė. Vilnius: Generolo Jono Žemaičio Lietuvos karo akademija, 2013, p. 18–37.

Straipsniai tarptautinių konferencijų mokslo darbų rinkiniuose

1. Идеи «новой школы» и педагогики культуры в довоенных учебниках математики // VII Baltijas valstu zinātniski – metodiskā konference „Matemātiskā izglītība: vēsture un mūsdienas“. Daugavpils, 1993, p. 16.

2. Учитель математики независимой Литвы (1918–1940) // Проблемы содержания, методики и форм обучения математике. Шяуляй, 1995.
3. Тартуский университет и Литва / A. Ažubalis, D. Builienė // Matematika õpetamine ja õpetajate koolitamine. Tartu, 1997, p. 5–6.
4. Vadovėlių rinkos formavimo klausimu // Verslas ir vadyba '97. Business and management'97. Vilnius, 1997, p. 7–9.
5. Lietuvos valstybės veikėjai ir matematikos mokymas // Švietimo reforma ir mokytojų rengimas. V tarptautinė mokslinė konferencija. Vilnius, 1998, p. 139–141. [Yra elektroninis variantas.]
6. Matematika lietuviškoje, latviškoje ir estiškoje mokykloje (XIX a. pradžia–1940 m.) // Matematikos pedagogika: perspektyva ir retrospektyva. Šiauliai, 1998, p. 55–59.
7. Pirmoji lietuviška matematinė knyga / A. Ažubalis, D. Builienė // Lietuvių katalikų mokslo akademijos suvažiavimo darbai. T. 17. Vilnius, 1999, p. 349–354.
8. Integruotojo ugdymo bandymai Lietuvos pradžios mokykloje (1918–1940 m.) // Pradinė mokykla: kaita ir problemos. Klaipėda, 2000, p. 9–18.
9. Pagrindiniai istoriniai lietuviškieji karinės pedagogikos šaltiniai apie piliečio ugdymą / A. Ažubalis, R. Kazlauskaitė-Markelienė // „Šiuolaikinės kultūrinės dvasinės plėtros problemos“. V tarptautinė mokslinė konferencija. Mokslo darbai. Kaunas, 2001, p. 133–135.
10. Дидактика математики в литовской педагогической периодической печати (1945 – 1990 г. г.) // 3. starptautiskā – zinātniskā konference „Matemātikas mācīšana: vēsture un perspektīvas“. Liepāja: Liepājas pedagogijas akadēmija, 2002, p. 18–22.
11. Психолого-педагогическая и гуманитарная подготовка литовских офицеров / A. Ažubalis, R. Kazlauskaitė-Markelienė //

- Dvasinės vertybės žinių visuomenėje. Kaunas: Akademija, 2003, p. 388–390.
12. Реализация межпредметных связей математики и логики в обучении курсантов военной академии // Teaching mathematics: retrospective and perspectives. Tallinn: TPU Kirjastus, 2003, p. 7–10.
 13. Tarpdalykinių matematikos ir logikos ryšių realizavimas mokant Lietuvos karo akademijos kariūnus // The development and perspectives of general and higher education (physics, mathematics, computer sciences). Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla, 2004, p. 77–81.
 14. Специалисты по дидактике математики в министерстве просвещения Литвы (5 – 9 десятилетия XX века) // Matematikos dėstymas: retrospektyva ir perspektyvos. Vilnius: Vilniaus universitetas, 2005, p. 24–28.
 15. Шестнадцать научных семинаров и конференций по дидактике математики и истории ее развития в Балтийских странах / A. Ažubalis, E. Čingulis // 5. starptautiskā – zinātniskā konference „Matemātikas mācīšana: vēsture un perspektīvas“. Liepāja: Liepājas PA, 2005, p. 7–12.
 16. Вклад преподавателей высших школ Литвы в дидактику школьной математики (1945–1990 г. г.) // Matemaatika õpetamine ja selle perspektiivid. Tartu: Tartu ülikool, 2006, p. 22–27.
 17. Apie dalykinių ir tarpdalykinių ryšių realizavimą logikos dėstyje // Kultūra – ugdymas – visuomenė. Kaunas: Akademija, 2007, p. 182–185.
 18. Lithuanian mathematics teachers about their professional experience (1945–1990) // 8. starptautiskā konference „Matemātikas mācīšana: vēsture un perspektīvas“. Rakstu krājums. 2007. gada 10.-11. maijs, Rīga. Rīga: Latvijas Universitāte, 2007, p. 26–32.

19. Математика в начальной школе Литвы 1940–1990 г. г. // IX international conference „Teaching mathematics: retrospective and perspectives“. Proceedings. Vilnius: VPU leidykla, 2008, p. 7–16.
20. Karinis rengimas Lietuvos pradžios mokyklose (1929–1940 m.)// A. Ažubalis, R. Kazlauskaitė-Markelienė, V. Žilėnienė // Kultūra – ugdymas – visuomenė. Culture – education – society. Kaunas: Akademija, 2010, p. 32–36.
21. Bronislovas Balčytis matematikos didaktikoje // Teaching mathematics: retrospective and perspectives. Šiauliai: Šiauliai University, 2013, p. 13–26. [Kompaktinis diskas]

Straipsniai šalies konferencijų darbų rinkiniuose

1. Apie mokyklos ir matematikos mokymo I–IV klasėse sampratą „Bendrosiose programose“ // Ugdymo turinys ir būdas. Klaipėda, 1995, p. 64–65.
2. Nešvaistykime šimtmečių patirties // Pradinis ugdymas: retrospektyva ir perspektyvos. Šiauliai, 1996, p. 23–27.
3. Dėstytojo darbo metodikos perimamumo klausimu // Verslas, vadyba ir studijos '96. Vilnius, 1997, p.14–17.
4. Ikikarinės Nepriklausomos Lietuvos matematikai panevėžiečiai // Panevėžio krašto pedagogai. Panevėžys, 1998, p. 41–47.
5. Matematikai Petras ir Vincas Katiliai // Technikos mokslų raida Lietuvoje. Vilnius, 1998, p. 78–79.
6. Matematikos didaktika Lietuvos pedagoginėje periodinėje spaudoje 1945–1990 m. // Fizika, informatika ir matematika bendrojo lavinimo mokykloje. Praeitis, dabartis ir ateitis. Šiauliai, 1999, p. 20–23.
7. Matematikui Marcelinui Šikšniui – 125 // Technikos mokslų raida Lietuvoje. Vilnius, 1999, p. 28–34.
8. Pirmajam lietuviškam geometrijos vadovėliui – 100 metų // Tech-

- nikos mokslų raida Lietuvoje. Vilnius, 2000, p. 30–33.
9. Integruotas ugdymas ikikariniam klaipeidiškių matematikos vadovyje // *Edukologija: raida, aktualijos, perspektyvos*. Klaipėda: Klaipėdos universitetas, 2002, p. 30–32.
 10. Keli logaritminės liniuotės dešimtmečiai Lietuvoje // *Mokslo ir technikos raida Lietuvoje*. Vilnius: Technika, 2002, p. 19–23.
 11. Ekonominio mąstymo ugdymas lietuviškuose aritmetikos vadovėliuose ir uždavinynuose (1885–1940 m.) // *Iškilios asmenybės Lietuvos mokyklose (1918–1940)*. Marijampolė: Marijampolės kolegijos leidybos centras, 2003, p. 10–13.
 12. Ekonominiai klausimai lietuviškuose matematikos vadovėliuose ir uždavinynuose (1885–1940 m.) // *Mokslo ir technikos raida Lietuvoje*. Vilnius: Technika, 2003, p. 130–135.
 13. Pilietinio ugdymo tendencijos prieškarinio Lietuvos kariuomenėje ir visuomenėje / A. Ažubalis, R. Kazlauskaitė-Markelienė // *Pilietiškumo samprata ir piliečių ugdymas demokratinėje visuomenėje*. Vilnius: Generolo Jono Žemaičio Lietuvos karo akademija, 2003, p. 31–40. [Yra elektroninis variantas.]
 14. Apie vidinę integraciją mokant matematikos pradinėse klasėse // *Pradinė mokykla: ugdymo turinys ir socialinė integracija*. Klaipėda: KU, 2004, p. 54–55.
 15. „Jauno matininko“ autorius // *Mokslo ir technikos raida Lietuvoje*. Vilnius: Technika, 2004, p. 8–13.
 16. Pedagogas Antanas Busilas // *Ugdymo problemos realiųjų ir retrospektyvų kontekste*. Marijampolė: Marijampolės kolegijos leidybos centras, 2004, p. 11–14.
 17. Pranas Naujokaitis Lietuvos matematikos didaktikoje // *Praeities pamokos ir šiandienos patirtis tobulinant ugdymo procesą*. Marijampolė: MKLC, 2005, p. 13–16.
 18. Kazio Klimavičiaus įnašas į lietuviškos mokyklos matematikos di-

- daktiką // Mokslo ir technikos raida Lietuvoje. Vilnius: Technika, 2006, p. 294–203.
19. Turiningos pradinųjų klasių mokytojų pamokos // Pradinė mokykla ir darnus vystymasis: nuo teorijos iki praktikos. Klaipėda: Klaipėdos universiteto leidykla, 2006, p. 63–65.
 20. Lietuvos matematikos mokytojai apie savo darbo patirtį (1945–1990 m.) // Mokslo ir technikos raida Lietuvoje. Vilnius: Technika, 2007, p. 43–48.
 21. Teisininko ir kultūros veikėjo uždavinynas // Mokslo ir technikos raida Lietuvoje. Vilnius: Technika, 2008, p. 7–11.
 22. Matematika Lietuvos pradinėje mokykloje 1944–1990 m. / A. Ažubalis, I. Grablevska, O. Raudonienė // Švietimo ir kultūros sklaida: dešimtmečių patirtis ir dabarties iššūkiai. Marijampolė: Marijampolės kolegija, 2009, p. 40–48.
 23. Pedagogas Matas Krikščiūnas // Mokslo ir technikos raida Lietuvoje. Vilnius: Technika, 2009, p. 13–18.
 24. Pirmoji Lietuvos universiteto diplomantė matematikė // Mokslo ir technikos raida Lietuvoje. Vilnius: Technika, 2010, p. 122–128.
 25. Iškilus Lietuvos pedagogas Juozas Damijonaitis // Mokslo ir technikos raida Lietuvoje. Vilnius: Technika, 2011, p. 80–85.
 26. Programuotojo ir kompiuterinio matematikos mokymo Lietuvos mokykloje raida (XX a. 7 dešimtmetis – XXI a. 2 dešimtmetis) // Ugdytinis šiuolaikinių technologijų pasaulyje: pedagogo vaidmuo. Respublikinės mokslinės-praktinės konferencijos pranešimų medžiaga. Marijampolė: Marijampolės kolegija, 2012, p. 20–25. [Kompaktinis diskas]
 27. Mokinių matematinių gebėjimų psichologijos tyrinėtoja // Mokslo ir technikos raida Lietuvoje. Vilnius: Technika, 2012, p. 95–102.
 28. S. Vainbergo, M. Chvaso ir A. Reinharco matematikos didaktikos straipsniai // *Educatio, cultura, societas, Ecclesia* (III). Respubliki-

nės mokslinės-praktinės konferencijos pranešimų medžiaga. Marijampolė: Marijampolės kolegija, 2014, p. 6–11. [Kompaktinis diskas]

Tarptautinių konferencijų pranešimų tezės

1. Элементы программированного обучения в курсе алгебры шестого класса // Тезисы докладов II конференции по программированному обучению республик Прибалтики и Белоруссии. Vilnius: Vilniaus pedagoginis institutas, 1969, p. 45–46.
2. К вопросу о некоторых аспектах учительского труда, быта и отдыха // Совершенствование профессиональных знаний педагогических кадров. Ч. II. Ленинград: НИИ Общего образования взрослых АПН СССР, 1978, p. 65–67.
3. Об эксперименте по дифференцированному обучению математике // Теоретические и прикладные вопросы математики. Ч. II. Тарту: Тартуский университет, 1985, p. 6–7.
4. Возникновение школ с углубленным обучением математики в Литовской ССР // Опыт организации работы по углубленной математической подготовке. Рига: Latvijas Universitāte, 1988, p. 8.
5. Из опыта применения учебных пособий по основам информатики и вычислительной техники // Теория и практика создания школьных учебников. Москва: АПН СССР, 1988, p. 286–289.
6. О профессиональных потребностях учителей математики Литвы // Социология образования. Ч. III. Ленинград: ААНИИ, 1990, p. 78–79.
7. Какие курсы нам нужны // Совершенствование профессионального мастерства педагогических кадров. Новгород: Новгородский ОИУУ, 1990, p. 3–4.

8. Matematika Nepriklausomos Lietuvos pradinėje mokykloje (1918–1940 m.) // Mokytojų rengimo ir tobulinimosi problemos. Vilnius: Lietuvos mokytojų kvalifikacijos institutas, Lenkijos Respublikos Krokuvos edukacinės komisijos aukštoji pedagoginė mokykla, 1991, p. 3–4.
9. Matematikos mokymo patirtis Lietuvos mokykloje // Lietuvių katalikų mokslo akademijos XVI suvažiavimo pranešimų tezės. Kaunas: Alytaus Šv. Angelų Sargų bažnyčios religinės bendruomenės leidykla, 1994, p. 49.
10. Matematika lietuviškoje mokykloje (XIX a. pr.–1940 m.) // IX pasaulio lietuvių mokslo ir kūrybos simpoziumas. Vilnius: Lietuvos mokslininkų sąjunga, 1995. p. 48.
11. Nuo daraktorių rengimo iki pedagoginio instituto (XIX a. pr.–1940 m.) // Švietimo reforma ir mokytojų rengimas. D. I. Vilnius: VPU, 1995, p. 21–23.
12. Связи учителей стран Балтии (1921–1940 г.) // Matemātikas macīšana un skolotāju sagatāvošana (vēsture un mūsdienu problems) // Matemātikas macīšana un skolotāju sagatāvošana (vēsture un mūsdienu problems). Liepāja: LPA, 1996, p. 38–39.
13. Connected teaching of mathematics and logics in Lithuanian Military Academy // 4. rahvusvaheline konverents „Matemaatika õpetamine ja selle perspektiivid“ 23.–24. mai 2003. Tallinn: TPÜ, 2003, p. 6.
14. Tarpdalykinių matematikos ir logikos ryšių realizavimas mokant Lietuvos karo akademijos kariūnus // Aukštojo mokslo ir bendrojo mokymo kaita ir perspektyvos (fizika, matematika ir informatika). Šiauliai: ŠU, 2003, p. 52–53.
15. Пятнадцать научных семинаров и конференций по дидактике математики и истории ее развития в Балтийских странах / A. Ažubalis, E. Čingulis // 5. starptautiskā – zinātniskā konference „Matemātikas mācīšana: vēsture un perspektīvas“. Liepāja:

- Liepājas PA, 2004, p. 13–16.
16. The specialists of mathematics didactics in the ministry of education of Lithuania (XX century, 5–9 decades) // VI tarptautinė konferencija „Matematikos dėstymas: retrospektyva ir perspektyva“ 2005 m. gegužės 13–14 d.: tezės. Vilnius: VU, 2005, p. 12–13.
 17. The contribution of lecturers of Lithuanian higher schools to didactics of school mathematics (in the years 1945–1990) // Matematika ūpetamine ja selle perspektiivid. 7. rahvusvaheline konverents 12.–13. mai 2006. Tartu: Tartu ūlikool, 2006, p. 10.
 18. Lithuanian mathematics teachers about their professional experience (1945–1990) // 8. starptautiskā konference „Matemātikas mācīšana: vēsture un perspektīvas“. 2007. gada 10.–11. maijs, Rīga. Težu krājums. Rīga: Latvijas Universitāte, 2007, p. 9.
 19. Mathematics in Primary School of Lithuania in the Period Between the Years 1940 and 1990 // IX tarptautinė konferencija „Matematikos dėstymas: retrospektyva ir perspektyvos“: tezės. Vilnius: Vilniaus pedagoginio universiteto leidykla, 2008, p. 9–10.
 20. Bronislovas Balčytis in the Didactics of Mathematics // 12th International Conference „Teaching Mathematics: Retrospective and Perspectives“. Šiauliai: VŠĮ Šiaulių universiteto leidykla, 2011, p. 8.
 21. Twenty-five meetings of the Baltic states mathematicians / A. Ažubalis, N. Cibulskaitė // 15th International Conference „Teaching Mathematics: Retrospective and Perspectives“. May 8–10, 2014, Liepāja, Latvia. Liepāja: Liepājas universitāte, 2014, p. 5.

Pranešimū šalies konferencijose tezės

1. Programuotų priemonių panaudojimas diferencijuotam ūždaviniū sprendimo mokymui // RMTI probleminiū kursū klausyto-

- į jų pasidalijimo patirtimi konferencijos medžiaga. D. I. Vilnius: RMTI, 1977, p. 6–9.
2. Статистическая обработка результатов эксперимента по обучению математике // Проблемы методологии психологических и педагогических исследований. Vilnius: Aukštojo ir specialiojo vidurinio mokslo ministerija, Šiaulių PI, 1977, p. 112–114.
 3. Мотивы выбора профессии учителя математики и их переоценка под влиянием жизненного опыта // Психологические вопросы профессиональной пригодности. Vilnius: VU, 1981, p. 3–6.
 4. О совершенствовании реализации обратной связи на уроках математики в I классе // Mokomojo ir auklėjamojo proceso optimizavimas. Šiauliai: ŠPI, 1983, p. 135–136.
 5. Учитель математики о своей работе // XXIV конференция Литовского математического общества. Vilnius: LSSR MA Matematikos ir kibernetikos institutas, 1983, p. 4–5.
 6. Программированные задания в курсе математики начальных классов // XXV конференция Литовского математического общества. Vilnius: VU, 1984, p. 4.
 7. Дошкольная математическая подготовка детей и её влияние на успеваемость по математике в начальных классах // XXVI конференция Литовского математического общества. Vilnius: LSSR MA Matematikos ir kibernetikos institutas, 1985, p. 4–5.
 8. ESM ir mokymo proceso valdymas // Mokslinės-praktinės konferencijos „Vadovavimo pedagogų kolektyvui tobulinimas įgyvendinant bendrojo lavinimo ir profesinių mokyklų reformą“ tezės. Vilnius: RMTI, 1985, p. 3.
 9. О готовности учителя начальных классов к обучению математике // Pedagoginio darbo mokslinio organizavimo pro-

- blemos. D. II. Vilnius: RMTI, 1985, p. 22–24.
10. Учитель начальных классов и его готовность к обучению математике // XXVII конференция Литовского математического общества. Ч. II. Vilnius: VU, 1986, p. 73–74.
 11. К вопросу о связи курса основ информатики и вычислительной техники с курсом математики // XXVIII конференция Литовского математического общества. Vilnius: LSSR MA Matematikos ir kibernetikos institutas, 1987, p. 7.
 12. Индивидуализированные и дифференцированные задания в курсе основ информатики и вычислительной техники // XXIX конференция Литовского математического общества. Ч. II. Vilnius: VU, 1988, p. 4.
 13. Lietuvos matematikos mokytojų pageidavimai // Lietuvos matematikų draugijos XXX konferencija. Vilnius: LSSR MA Matematikos ir kibernetikos institutas, 1989, p. 88.
 14. Matematinė tematika Lietuvos pedagoginėje periodikoje (1909–1941) // Lietuvos matematikų draugijos XXXI konferencija. Vilnius: VU, 1990, p. 63.
 15. Aritmetika lietuviškoje mokykloje (XIX a. pr.–XX a. vid.) // Pradinio ugdymo problemos. Šiauliai: ŠPI, 1992, p. 10–12.
 16. Iš Lietuvos matematikos mokytojų organizavimosi istorijos // Lietuvos matematikų draugijos XXXIII konferencija. Vilnius: VU, 1992, p. 102.
 17. Vincas Ruzgas ir matematikos mokymo metodika // Teorinės-praktinės konferencijos, skirtos Pedagoginio muziejaus įkūrimo 70-mečiui, pranešimų tezės. Kaunas: Respublikinis pedagoginis muziejus, 1992, p. 10–11.
 18. Matematikos didaktika Nepriklausomoje Lietuvoje (1918–1940) // Lietuvos matematikų draugijos XXXIV konferencija. Vilnius: Lietuvos MA Matematikos ir informatikos institutas, 1993, p. 100–101.

19. Matematikos mokymo metodikos lietuviškoje mokykloje raidos etapai (XIX a. pr.–1940 m.) // Lietuvos matematikų draugijos XXV konferencija. Vilnius: VU, 1994, p. 60–61.
20. Lietuvos (Vytauto Didžiojo) universiteto diplomantai matematikai // Lietuvos matematikų draugijos XXXVII konferencija. Vilnius: VU, 1996, p. 88–89.
21. Matematika Respublikos pedagoginiame institute Klaipėdoje (skirta jo įkūrimo 60-mečiui) // Lietuvos matematikų draugijos XXXVI konferencija. Vilnius: Matematikos ir informatikos institutas, 1996, p. 88–89.
22. Dvidešimt penkios sukaktys jubiliejiniais metais // Lietuvos matematikų draugijos XXXVIII konferencija. Vilnius: VU, 1997, p. 88–89.
23. Filosofijos (matematikos) daktaras Juozas Izidorius Dailidė // Lietuvos matematikų draugijos XXXIX konferencija. Vilnius: VU, 1998, p. 63.
24. Pilietinio ugdymo tendencijos prieškarinio Lietuvos visuomenėje ir kariuomenėje / A. Ažubalis, R. Kazlauskaitė-Markelienė // Seminaro „Pilietiškumo samprata ir piliečių ugdymas demokratinėje visuomenėje“ pranešimų tezės. Vilnius: Generolo Jono Žemaičio Lietuvos karo akademija, 2002, p. 8.

Mokslo populiarinamieji straipsniai

Žurnaluose ir knygoje

1. Sumažinti moksleivių atminties krūvį // Švyturys, 1973, Nr. 11, p. 22.
2. Kas tapsime nauja auka? // Švyturys, 1974, Nr. 11, p. 10.
3. Ar sunki „naujoji“ matematika? // Šeima, 1978, Nr. 12, p. 22–24.

4. Tragiški likimai // Ešelonai į rytus. Vilnius: Lietuvos pedagogų draugija, 1991, p. 46–50.
5. Adomas Jakštas – matematikas // Mokslas ir gyvenimas, 1990, Nr. 8, p. 30–31.
6. Įdomieji kvadratai pradinėje mokykloje // Žvirblių takas, 1995, Nr. 4, p. 16–18.
7. Žemaičiai ir lietuviška matematinė knyga // Žemaičių žemė, 1995, Nr. 6, p. 25–26.
8. 110-osios lietuviškos matematinės knygos metinės // Pasaulio lietuvis (Lemont, IL), 1995, Nr. 12, p. 27–31.
9. Jaunėlis profesorius // Žemaičių žemė, 1996, Nr. 3, p. 24.
10. Matematikas iš Palangos // Žemaičių žemė, 1996, Nr. 3, p. 24.
11. Praną Naujokaitį prisiminus / A. Ažubalis, D. Builienė // Žvirblių takas, 1996, Nr. 3, p. 21–23.
12. Antaną Vokietaitį prisiminus // Suvalkija, 1997, Nr. 7, p. 44.
13. Lietuvos mokyklai – 600 metų // Pasaulio lietuvis (Lemont, IL), 1997, Nr. 2, p. 4–5.
14. Marijampoliečių įnašas į matematikos mokymo metodiką // Suvalkija, 1997, Nr. 2, p. 26–35.
15. Matematikas, fizikas, filologas, poliglotas, pedagogas... // Mokslas ir gyvenimas, 1997, Nr. 3, p. 27.
16. Matematiko šimtmetis // Pasaulio lietuvis (Lemont, IL), 1997, Nr. 3, p. 24–25.
17. Pirmasis Vilniaus pedagoginio universiteto vadovas // Žemaičių žemė, 1997, Nr. 1, p. 63–65.
18. Profesorius Otas Folkas // Šaltinis, 1997, Nr. 3–4, p. 6–7.
19. Kazimiero Vaičekausko geometrijos vadovėliai ir uždavinynai // Alfa plus omega, 2000, Nr. 2, p. 57–59.
20. Laiškai, kurių adresatas neskaitys // Žilienė D. O. Eglė – amžinas žaliavimas. Vilnius, 2001, p. 109–110.

21. Matematinės psichologijos tyrinėtoja // Alfa plus omega, 2001, Nr. 21, p. 36–37.
22. Matematikos korespondentas // Alfa plus omega. 2002, Nr. 2, p. 18–19.
23. Svarbiausia – ugdyti pilietį / A. Ažubalis, R. Kazlauskaitė-Marke-
lienė // Mokslas ir gyvenimas, 2002, Nr. 1, p. 12–15.
24. Žurnalistas ir matematikas // Gedimino universitetas, 2002,
Nr. 4, p. 28–29.
25. Karo pedagogikos pradininkų Lietuvoje jubiliejus // Kariūnas,
2004, Nr. 4, p. 12–13.
26. Apie mokyklą ir jaunystę, kurių jau nebėra // Girdžiu mūsų žings-
nių aidą... Ukmergė, 2009, p. 20–30.
27. Bukauskienė Teresė // Lietuva: enciklopedija. T. 2. Vilnius,
p. 332–333.
28. Dailidė Juozas Izidorius // Lietuva: enciklopedija. T. 2. Vilnius,
p. 427.
29. A. A. Angelė Šlepikaitė-Anelauskienė // B. Aleknavičius,
V. Aleknavičius. Novužės vaikai. T. 8. Klaipėda, 2010, p. 105.
30. Profesoriumi Bronislovui Balčyčiui – 85 // Mokslas ir gyvenimas,
2010, Nr. 11–12, p. 33.
31. Sėkmingai apginta pirmoji karinės pedagogikos disertacija //
Krašto apsauga, 2010, Nr. 22, p. 16.
32. Žymus Lietuvos matematikos didaktikos specialistas // Mokslas ir
gyvenimas, 2011, Nr. 8–9, p. 30–31.
33. Akademijos dienos Lietuvos rajonų centruose // Kariūnas, 2012,
Nr. 3, p. 47–48.
34. Apginta fizikos didaktikos disertacija // Švietimo naujienos /
Švietimo panorama, 2012, Nr. 6, p. 9.
35. Dar viena disertacija apie kompiuterinį matematikos mokymą //
Švietimo naujienos / Švietimo panorama, 2013, Nr. 3, p. 7.

36. Kol būsime gyvi, prisiminsime su dideliu dėkingumu / A. Ažubalis, A. Šapalaitė-Ažubalienė // Didžiausias stebuklas – gyvenimas. Vilnius: Edukologija, 2012, p. 60–63.
37. Pirmoji disertacija apie kompiuterinį matematikos mokymą mokykloje // Švietimo naujienos / Švietimo panorama, 2012, Nr. 1, p. 28.
38. Su Anykščių moksleiviais susitiko brg. gen. Almantas Leika ir plk. Gintaras Bagdonas / A. Ažubalis, V. Burokas // Krašto apsauga, 2012, Nr. 3, p. 32.

Laikraščiuose

1. Didiname metodų našumą // Tarybinis mokytojas, 1969 04 02.
2. Spartus liaudies švietimo vystymas... // Tarybinis mokytojas, 1969 05 07.
3. Kai abiturientai stoja į aukštąją // Tarybinis mokytojas, 1973 03 23.
4. Kada suteikti „avansą“ // Tarybinis mokytojas, 1973 05 18.
5. Jei vaikas defektyvus // Komunizmo švyturys (Telšiai), 1974 04 17.
6. Nuo ko pavargsta mokytojas // Tarybinis mokytojas, 1974 04 17.
7. Ar aktyvumas neugdo pasyvumo / A. Ažubalis, J. Norkevičius // Tarybinis mokytojas, 1974 09 20.
8. Aukštesnė kvalifikacija // Tarybinis mokytojas, 1975 10 01.
9. Matematikos ryšys su gyvenimu // Tarybinis mokytojas, 1976 11 19.
10. Ne visada laimingai baigiasi // Tarybinis mokytojas, 1977 02 18.
11. Būtina koreguoti // Tarybinis mokytojas, 1978 08 23.
12. Pažintis su pedagogine psichologija // Tarybinis mokytojas, 1979 05 16.
13. Programuotas mokymas populiariès // Tarybinis mokytojas, 1980 08 01.
14. Šviesoforai ir stebuklingi bloknotai // Tarybinis mokytojas, 1982 04 14.

15. Programuotas mokymas pradinukams / A. Ažubalis, V. Drėgūnas // Tarybinis mokytojas, 1982 09 23.
16. Iš talkų sugrįžus // Pedagogas, 1982 11 26.
17. Lauktas susitikimas // Tarybinis mokytojas, 1984 05 11.
18. Seminaras Tartu universitete // Tarybinis mokytojas, 1985 06 19.
19. Tradicinis seminaras // Tarybinis mokytojas, 1986 06 20.
20. Programuoto mokymo perspektyvos // Tarybinis mokytojas, 1986 06 25.
21. Mokinių savarankiškumas dėstant matematiką // Tarybinis mokytojas, 1987 02 13.
22. Seminaras Rygoje // Tarybinis mokytojas, 1988 05 11.
23. Trys „paprastos“ pamokos // Tarybinis mokytojas, 1988 07 01.
24. Pirmosios matematinės mokyklos / Algirdaitis D., Ažubalis A. // Tarybinis mokytojas, 1988 09 23.
25. Gyvenimą paskyręs matematikai // Tarybinis mokytojas, 1988 09 23.
26. Informatika: rinktis ar ne? // Tarybinis mokytojas, 1989 07 05.
27. Konferencija Pamaskvyje // Tarybinis mokytojas, 1989 10 21.
28. Kokių kursų norėtume? // Tarybinis mokytojas, 1989 01 04. (Straipsnis sukėlė laikraštyje diskusiją.)
29. Apie stalinizmą atvirkščiai // Tėvynės šviesa, 1989 12 13.
30. Beveik vien retro // Respublika, 1990 01 17.
31. M. Burokevičiaus ir Co „moksliniai darbai“ // Respublika, 1990 01 17.
32. Jeigu žinote // Atgimimas, 1990 03 28–04 04.
33. Tarptautiniame seminare // Tėvynės šviesa, 1990 06 28.
34. Rinktinės mintys // Lietuvos aidas, 1990 07 08.
35. Gal žinote? // Gimtasis Rokiškis, 1990 09 01.
36. Dauginimo būdas // Tėvynės šviesa, 1990 09 14.
37. Jei žinote // Jonavos balsas, 1990 09 08.
38. Kas mokys mokytoją // Lietuvos aidas, 1990 09 22.

39. Rusijos švietimui... griauti? // Tėvynės šviesa, 1990 10 12.
40. Yra kur kilti // Tėvynės šviesa, 1991 05 17.
41. Apie kadru valymą // Kovo 11, 1991 05 29–06 04.
42. Vienija noras padėti // Tėvynės šviesa, 1991 08 23.
43. Dėl LDDP ir profsajungų turto // Lietuvos aidas, 1991 09 07.
44. Marijampoliečių mokytojų Sibiro golgotos // Sugrižimai (Marijampolė), 1991 10.
45. Kairumas – išgydomas // Kovo 11, 1991 09 11–17.
46. Broliai – dvyniai // Lietuvos aidas, 1991 12 25.
47. Aro Besparnio šimtmetis // Dialogas, 1992 02 14.
48. A. Smetonos „diktatūra“ prieškariniuose matematikos vadovėliuose // Kovo 11, 1992 04 29–05 25.
49. Ekspонатas pasakoja // Dialogas, 1992 05 01.
50. Pirmosios aritmetikos metodikos autorius // Dialogas, 1992 12 18.
51. Tarptautinė konferencija // Dialogas, 1992 06 12.
52. Mokytojas švyturys // Dialogas, 1993 06 08.
53. Aritmetika S. Daukanto elementoriuje // Voruta, 1993 10 21–26.
54. Mokytojas Stasys Balčytis // Voruta, 1993 11 18–24.
55. Švenčionių „Ryto“ gimnazijos mokytojas // Rytas (Švenčionys), 1993 12.
56. Apie matematikos mokslo raidą Lietuvoje // Lietuvos aidas, 1994 08 25.
57. Žydų švietimo klausimai Nepriklausomoje Lietuvoje // Lietuvos aidas, 1994 10 26.
58. Vilkaviškio krašto šviesuolių nuopelnas matematikai // Santaka (Vilkaviškis), 1995 07 22.
59. Telšiškių matematikų sukaktys // Kalvotoji Žemaitija (Telšiai), 1995 09 09.
60. Silvestras Gimžauskas – kunigas, poetas, publicistas, švietėjas // Lietuvos aidas, 1995 10 13.
61. Dėl vieno teiginio ir sąvokos // Mokslo Lietuva, 1996 02 21.

62. Ažuolas tarp ažuolų. Prof. Viktorui Biržiškai – 110 // Lietuvos aidas, 1996 02 27.
63. Prof. Prano Dovydaičio įnašas į matematikos metodiką // Apžvalga, 1997 01 31–02 06.
64. Matematiko šimtmetis // Matematika ir mokykla, 1997, Nr. 2.
65. Pedagogas Antanas Vokietaitis // Matematika ir mokykla, 1997, Nr. 3.
66. Matematinės logikos pradininkui, mūsų kraštiečiui – 90 metų // Bičiulis (Kelmė), 1997 02 01.
67. Konstantinas Kazimieras Raičinskis // Alytaus naujienos, 1997 02 05.
68. Antanui Kaunui – 110 metų // Valsčius (Šakiai), 1997 04 04.
69. Įžymusis matematikas Vaclovas Rostkauskas dirbo ir Šiauliuose // Šiaulių naujienos, 1997 05 08.
70. Vincui Plaušinaičiui – 105-ri // Santarvė (Mažeikiai), 1997 06 07.
71. Jurgiui Purvinui – 95 // Klaipėda, 1997 06 19.
72. Alfonsui Taškūnui – 110 metų // Gimtoji žemė (Ukmergė), 1997 07 10.
73. Alfonsui Taškūnui – 110 // Vilnis (Molėtai), 1997 07 10.
74. Prisiminkime Igną Saudargą // Apžvalga, 1997 05 09–15.
75. Prisiminkime Igną Saudargą // Gyvenimas (Prienai), 1997 07 12.
76. Prisiminkime Igną Saudargą // Kalvotoji Žemaitija (Telšiai), 1997 08 12.
77. Iki ko nusirito švietimo reforma // Valstiečių laikraštis, 1997 02 18.
78. Labai mylėjęs pirmokėlius // Utenis, 1998 01 13.
79. Jonas Valaitis – mokytojas // Lietuvių balsas (Chicago), 1998 02 18.
80. Matematikų odisėjos // Matematika ir mokykla, 1998, Nr. 1.
81. Matematikas ir diplomatas // Matematika ir mokykla, 1998, Nr. 3.
82. Kražiškio matematiko odisėjos // Bičiulis (Kelmė), 1998 09 12.
83. Vyskupo Valančiaus gimnazijos matematikai // Penktadienio žemaitis (Telšiai), 1998 09 12.

84. Vijęsis „męlynąją paukštę“ // Bięiulis (Kelmę), 1998 09 12.
85. Vijęsis „męlynąją paukštę“ // Tauragiękių balsas, 1998 09 17.
86. Jo idęe fixe – įrodyti Ferma teoremą // Alytaus naujienos, 1998 09 10.
87. Šilalęs progimnazijos įkūręjas // Šilalęs artojas, 1998 10 13.
88. Mokytojas Stasys Balęytis // Šviesa (Jurbarkas), 1998 10 13.
89. Supažindinęs Lietuvą su Archimedu // Alytaus naujienos, 1999 01 15.
90. Jis mokytojavo Biržuose // Biržieęių žodis, 1999 01 09.
91. Pranui Mašiotui – 135 // Matematika ir mokykla, 1999, Nr. 1.
92. Pranui Mašiotui – 135 // Draugas (Chicago), 1999 02 20.
93. Žymus pedagogas iš Vastapų // Vilnis (Molętai), 1999 07 16.
94. Matematikui Marcelinui Šikšniui – 125 // Matematika ir mokykla, 1999, Nr. 2.
95. Antano Smetonos matematikos vadovęliai // Matematika ir mokykla, 1999, Nr. 3.
96. Pedagoginęs „smulkmenos“ // Inžinerija, 1999 03 02.
97. Nuo Ūdrijos iki Klivlendo // Dirva (Cleveland), 1999 12 21.
98. Kazimierui Vaięekauskui-Vaięiui – 100 metų // Draugas (Chicago), 2000 01 01.
99. Nuo Ūdrijos iki Klivlendo // Alytaus naujienos, 2000 02 12.
100. Pirmajam lietuvięskam vadovęliui – 100 metų // Matematika ir mokykla, 2000, Nr. 1.
101. Amelijai Mažylytei – 100 // Matematika ir mokykla, 2000, Nr. 2.
102. Pirmoji Lietuvos universiteto diplomantę matematikę // Mokslo Lietuva, 2000 05 18.
103. Artilerijos pulkininkas, matematikas, daktaras // Matematika ir mokykla, 2000, Nr. 3.
104. Integruotas ugdymas turi savo istoriją // Dialogas, 2000 11 10.
105. Lietuvięskasis Pestalocis // Dialogas, 2001 01 12.

106. Profesoriumi Viktoriumi Biržiškai – 115 metų // Matematika ir mokykla, 2001, Nr. 1.
107. Pirmasis diplomantas // Matematika ir mokykla, 2001, Nr. 2.
108. Palikusi ryškų savo veiklos pėdsaką // Utenis, 2001 05 03.
109. Į Prūsus spirito... // Dialogas, 2001 08 17.
110. Juozui Damijonaičiui – 130 metų // Matematika ir mokykla, 2001, Nr. 3.
111. Vadovėlis parašytas Ūdrijoje // Dialogas, 2002 01 25.
112. Matematikos vadovėlis radosi Ūdrijoje // Alytaus naujienos, 2002 02 08.
113. Matematinės psichologijos pradininkė Lietuvoje // Matematika ir mokykla, 2002, Nr. 1.
114. Tyrinėjusi matematinę psichologiją // Dialogas, 2002 02 22.
115. Pamąstykime, paskaičiuokime... // Kariūnas, 2002 03.
116. Antanui Kaunui – 115 metų // Matematika ir mokykla, 2002, Nr. 2.
117. Apie profesinio ugdymo pagrindus // Dialogas, 2002 04 12.
118. Pamąstykime, paskaičiuokime.. // Kariūnas, 2002 06.
119. Malonu prisiminti pirmuosius mokytojavimo metus // Rytas (Švenčionys), 2002 06.
120. Apginta disertacija // Dialogas, 2002 08 09.
121. Mokykla dirbo gerai, o kolchozo pirmininką teko „versti iš koto“ // Rytas (Švenčionys), 2002 10.
122. Juliumi Norkevičiui – 70 // Matematika ir mokykla, 2002, Nr. 3.
123. Pristatęs Lietuvai logaritminę liniuotę // Matematika ir mokykla, 2002, Nr. 3.
124. Nedidelė, bet informatyvi // Dialogas, 2002 09 06.
125. Matematikos didaktikos verpetuose // Kalvotoji Žemaitija (Telšiai), 2002 10 05.
126. „Sakalėlio“ autorius / A. Ažubalis, D. Builienė // Dialogas, 2002 11 15.

127. Pirmokėlių matematikos didaktika // Gimtasis Rokiškis, 2002 12 10.
128. Juozui Dailidei – 100 metų // Matematika ir mokykla, 2003, Nr. 1.
129. Gimnazijos inspektoriaus klajonės // Matematika ir mokykla, 2003, Nr. 2.
130. Matematikas nuo Gaurės // Tauragiškių balsas, 2003 07 08.
131. No news of his fate // Jerusalem of Lithuania, 2003, Nr. 3–4, p. 8.
132. Ne tik mokytojavome, bet ir festivalius rengėme // Rytas (Švenčionys), 2003, Nr. 9.
133. Gal mokytoją prisimins jos mokiniai? // Gimtasis Rokiškis, 2003 11 12.
134. Paskutinė darbovietė Lietuvoje – Ukmergė // Ukmergės žinios, 2003 11 27.
135. Iš Juodžiūnų – į visos Lietuvos kultūrą // Kupiškėnų mintys, 2003 11 29.
136. Versti reikia atidžiau // Mokslo Lietuva, 2004 02 15–18.
137. Pedagogo šviesa // Lietuvos aidas, 2004 04 17.
138. Kelias prasidėjo Utenoje // Utenis, 2004 05 18.
139. Etiudai apie matematikus // Mokslo Lietuva, 2004 06 17.
140. Matematiko kelias // Kalvotoji Žemaitija (Telšiai), 2004 06 08.
141. Docentui – studentų linkėjimai // Kėdainių garsas, 2004 06 17.
142. Matematikos pedagogo kelio pradžia – Plungė // Žemaičių saulutė (Plungė), 2004 06 25.
143. Vadovėlis apie profesinio ugdymo psichologiją ir pedagogiką // Mokslo Lietuva, 2004 07 15.
144. Galėjo tapti mokslininku // Panevėžio balsas, 2004 09 23.
145. Pirmasis Švenčionių gimnazijos direktorius // Rytas (Švenčionys), 2004 10.
146. Nuo Tverėčiaus į mokslo aukštumas // Nauja vaga (Ignalina), 2004 10 30.

147. Iškilus Šeduvos gimnazistas // Mūsų kraštas (Radviliškis), 2005 02 05.
148. Mecenatas nuo Šėtos // Rinkos aikštė (Kėdainiai), 2005 02 28.
149. Matematiko šimtmetis // Suvalkietis (Marijampolė), 2005 04 23.
150. Antano Nemicko šimtmetis // Zarasų kraštas, 2005 05 20.
151. Žymus švietėjas iš Kirdeikių // Utenis, 2005 09 05.
152. Garsi mokytoja iš Ramygalos // Lietuvos aidas, 2005 11 22.
153. Mažieji rokiškėnai gerose rankose // Gimtasis Rokiškis, 2006 01 10.
154. Matematikas ilsisi Rašėje // Utenis, 2006 03 09.
155. Kūrusi lietuvišką mokyklą Ignalinoje // Nauja vaga (Ignalina), 2006 04 05.
156. Matematikės šimtmetis // Ukmergės žinios, 2006 10 28.
157. Mokslinis požiūris į raidą // Inžinerija (VGTU), 2006 10 31.
158. Nuo Ašmintos iki Čikagos // Gyvenimas (Prienai), 2006 12 30.
159. Mačiau daug gerų matematikos mokytojų // Gimtasis Rokiškis, 2007 01 23.
160. Kaip jaunieji anykštėnai mokomi matematikos? // Šilelis (Anykščiai), 2007 03 17.
161. Ar kas prisimena? // Utenis, 2007 03 10.
162. Buvusi mokytojų seminarija – Ukmergės šviesulys // Ukmergės žinios, 2007 05 07.
163. Amžiams likęs Stačiūnuose garsus Lietuvos pedagogas // Auksinė varpa (Pakruojis), 2007 10 03.
164. Pedagogui Mečiui Mačerniui – 110 // Žemaičių saulutė (Plungė), 2007 11 03.
165. „Ugdymo pagrindai“ sporto pedagogams // Sportas, 2007 12 05.
166. Generolo ir premjero likimas // Kupiškėnų mintys, 2007 12 13.
167. Matematikui Pranui Survilai – 75 // Nauja vaga (Ignalina), 2007 12 19.

168. Gyvenimo takas: nuo paauglio iki progresyvaus Vilnijos lietu-
vio mokytojo // Voruta, 2008 01 12.
169. Aritmetikos vadovėlio autorius // Auksinė varpa (Pakruojis),
2008 01 19.
170. Akademikų mokytojas // Auksinė varpa (Pakruojis), 2008 01 25.
171. Garsus druskininkietis // Druskonis, 2008 03 28–04 03.
172. Majorui V. Bulvičiui – 100 metų // Santaka (Vilkaviškis),
2008 04 19.
173. Romualdai Burokui – 115 // Nauja vaga (Ignalina), 2008 04 19.
174. Vytautui Bičiūnui – 115 // Auksinė varpa (Pakruojis),
2008 06 28.
175. Petruai Ruseckai – 125-ri // Gimtasis Rokiškis, 2008 07 16.
176. Majorui Vladui Kuzaviniui – 105-ri // Gimtasis Rokiškis,
2008 08 06.
177. Mokiusi ir gelbėjusi būsimą prezidentą // Naujos tėviškės žinios
(Kaunas), 2008 12 12.
178. Matematikos mokytojui Feliksui Liaučiai – 70 // Mūsų žodis
(Skuodas), 2008 12 30.
179. Pulkininkui leitenantui J. M. Laurinaičiui – 115 // Sidabrė (Jo-
niškis), 2009 01 07.
180. Nesąmoninga dezinformacija? // Lietuvos aidas, 2009 01 27.
181. Tragiškas generolo likimas // Gyvenimas (Prienai), 2009 03 10.
182. Žymus sporto pedagogas iš Lygumų // Auksinė varpa (Pakruo-
jis), 2009 04 04.
183. Dirbęs Ukmergės mokytojų seminarijoje // Ukmergės žinios,
2009 05 15.
184. Žymus matematikas pedagogas Romualdas Balaišis // Gimtasis
Rokiškis, 2009 10 03.
185. Bolševikų baubas – biržietis // Lietuvos aidas, 2009 11 04.
186. Garsus pedagogas iš Matelėnų // Vilnis (Molėtai), 2010 01 08.

187. Garsus pedagogas, dirbęs Linkuvoje // Auksinė varpa (Pakruojis), 2010 01 09.
188. Majoras, matematikos mokytojas, nukankintas NKVD // Ukmergės žinios, 2010 01 15.
189. Matematikui K. Vaičekauskui-Vaičiui – 110 // Žemaičių saulutė, 2010 02 27.
190. Garsus matematikas, kilęs iš Žarėnų/ A. Ažubalis, D. Jackutė // Kalvotoji Žemaitija, 2010 06 05.
191. Matematikas nuo Tverų // Žemaičių saulutė, 2010 07 03.
192. Artileristas, matematikas, vadybininkas, poliglotas // Žemaičių saulutė, 2010 09 11.
193. Pulkininkas nuo Mielagėnų // Nauja vaga (Ignalina), 2010 10 30.
194. Antanas Smetona nebuvo 1926 m. perversmo organizatorius // Savanoris, 2010 11 25.
195. Puikiai apginta pirmoji Lietuvoje karinės pedagogikos disertacija // Lietuvos aidas, 2010 12 01.
196. Jonui Vabalui-Gudaičiui – 130 // Tauragiškių balsas, 2011 01 14.
197. Pedagogė Danutė Meškauskaitė // Žemaičių saulutė, 2011 03 25.
198. Kapitono likimas // Žemaičių saulutė, 2011 04 29.
199. Plungiškės daktaro disertacija // Žemaičių saulutė, 2011 07 29.
200. Tautos šviesuolio šaknys – Vilkaviškio krašte // Santaka, 2011 08 27.
201. Matematikos mokytojo kelias // Žemaičių saulutė, 2011 12 30.
202. Kokie profesoriai yra mūsų docentai? // Mokslo Lietuva, 2012 01 26.
203. Istorijos su laiminga ir ne taip laiminga pabaiga// Voruta, 2012 02 04.
204. Elektrėnų krašto šviesuolio uždavinynai // Elektrėnų žinios, 2013 01 09.
205. Aktyvaus prieškarinio Lietuvos pedagogo sukaktys // Santaka (Vilkaviškis), 2013 01 15.

206. Plateliškio pėdsakai matematikos didaktikoje // Žemaičių saulutė, 2013 01 22.
207. Pulkininkui Pranui Saladžiui – 120 // Utenis, 2013 01 30.
208. Mokytojai E. Nevronienei būtų 85-eri // Zarasų kraštas, 2013 02 22.
209. P. Mašiotas dirbo Lietuvai ir užgeso su ja // Respublika, 2013 07 05.
210. Prezidentas Antanas Smetona nebuvo 1926 m. perversmo organizatorius // Karštas komentaras, 2013 09 27–10 11.
211. Pranas Mašiotas – švietėjas, matematikos mokytojas, vadovėlių autorius, vaikų rašytojas // Mokslo Lietuva, 2013 12 05, 2014 01 23.
212. Švenčionių lietuvių gimnazijos mokytojo Abraomo Reinharco atminimui // Švenčionių kraštas, 2013 12 07.
213. Pedagogas, rašytojas – Marcelinas Šikšnys // Respublika, 2014 02 28.
214. Marcelinas Šikšnys – pedagogas, kovotojas už lietuviybę, rašytojas // Mokslo Lietuva, 2014 03 06.
215. Mano gyvenimo sėkmė (Kaip užkampio mokyklėlės mokytojui pavyko tapti profesoriumi...) // <http://www.lyderiulaikas.smm.lt/lt/biblioteka/lyderi-istorijos/svarbios-istorijos/2789-mano-gyvenimo-skm>
216. Matematikų patriarchas Zigmas Žemaitis // Respublika, 2014 04 11.
217. Kas pasiekta – tobulinkime, kas nepavyko – atmeskime, ką be reikalo atmetėme – sugrąžinkime // Karštas komentaras, 201 04 25–05 09, 05 10–22, 05 23–06 06.
218. Aukštojo mokslo lietuvių kalba organizatorius, pirmasis Lietuvos matematikos pedagogas // Mokslo Lietuva, 2014 06 05.

219. Lietuvos savanorio likimas nežinomas // Santaka (Vilkaviškis), 2014 07 04.
220. A. Jurskis – Kauno radijo stoties įkūrėjas // Mūsų respublika, 2014 08 01–07.
221. Lietuvos (Vytauto Didžiojo) universiteto diplomantės matematikės (1918–1940 m.) // Karštas komentaras, 2014 09 26–10 10.

Recenzuoti kitų autorių darbai

1. Štitiilienė O. Aritmetinių veiksmų mokymas pagalbinės mokyklos aukštesnėse klasėse: paskaitų konspektas. Vilnius: LTSR aukšt. ir spec. vid. mokslo m-ja, 1983, 34 p.
2. Gusevas V., Maslova G. G., Semenovičius A. F., Čerkasovas R. S. Geometrijos didaktinė medžiaga / Vertė V. Malcevičius. Kaunas: Šviesa, 1980, 56 p.
3. Šernas V. Pedagoginiai specialybės pamokų pagrindai. Vilnius: Technika, 1995, 116 p.
4. Šernas V. Profesinė pedagogika. Vilnius: Baltic eco, 1995, 599 p.
5. Balčytis B. Aritmetinių tekstinių uždavinių sprendimas. Kaunas: Šviesa, 2000, 95 p.
6. Mikoliūnienė V. Vadovas mokyklos kaitos procese. Vilnius: Pedagogų profesinės raidos centras, 2000, 88 p.
7. Mikoliūnienė V. Vadybos abėcėlė praktinėje pedagogo veikloje. Vilnius: Pedagogų profesinės raidos centras, 2002, 83 p.
8. Edukologija: raida, aktualijos, perspektyvos. Klaipėda: KU, 2002, 87 p.
9. Pilietiškumo samprata ir piliečių ugdymas demokratinėje visuomenėje. Vilnius: Generolo Jono Žemaičio Lietuvos karo akademija, 2003, 136 p.

10. Dvasinės vertybės žinių visuomenėje. Kaunas: Akademija, 2003, 464 p.
11. Recenzija // Kiseliova D., Kiseliovas A. Matematinių gebėjimų diagnostika. T. 1–2. Šiauliai: ŠU, 2004, 408 p.; 484 p. (recenzija – T. 1, p. 11–19).
12. Trumpai apie Sigitą Narbutaitę-Lipovienę ir jos knygas // Narbutaitė-Lipovienė S. Arti... už Atlanto. Ukmergė: Ukmergės žinios, 2004, 103 p. (p. 5–7); 2 papild. leid. Alytus: Alytaus spaustuvė, 2006, 105 p. (recenzija – p. 5–7).
13. Puzinavičius B. (sud.) Asmenybės ir grupės psichosocialinė diagnostika. Vilnius: Generolo Jono Žemaičio Lietuvos karo akademija, 2005, 283 p.
14. Kiseliova D., Kiseliovas A., Drozd V. Tekstinių uždavinių didaktika. Šiauliai: ŠU leidykla, 2005, 226 p.
15. Krikščiūnas B. Pedagogikos pagrindai. Kaunas: Akademija, 2005, 32 p.
16. Kultūra – ugdymas – visuomenė. Kaunas: Akademija, 2005, 296 p.
17. Matematinių gebėjimų diagnostika / D. Kiseliova, A. Kiseliovas. Šiauliai, 2004 // Mokytojų ugdymas (Teacher education). 2005, Nr. 4, 138 p.
18. Mičiulienė R., Daukilas S., Vaišnorienė D. Mokslinio tyrimo pagrindai profesinėje edukologijoje. Kaunas: Akademija, 2005, 61 p.
19. 5. starptautiskā – zinātniska konference „Matemātikas mācīšana: vēsture un perspektīvas“. Liepāja: Liepājas PA, 2005, 254 p.
20. Nakas A. Vilniaus Gedimino technikos universitetas. 1956–2006. Vilnius: Technika, 2006, 510 p.
21. Pradinė mokykla ir darnus vystymasis: nuo teorijos iki praktikos. Klaipėda: Klaipėdos universiteto leidykla, 2006, 88 p.

22. Algimanto Nako monografijos „Vilniaus Gedimino technikos universiteto raida (1956–2006)“ recenzija // Ūkio technologinis ir ekonominis vystymas. 2007, XIII t., Nr. 2, p. II a.
23. Apie matematinę mintį – studentams: J. Banionio knygos „Matematinė mintis Lietuvoje (istorinė apžvalga: 1832–1990 m.)“ (Vilnius, 2006, 114 p.) recenzija // Šviesa, 2007 05 11.
24. Kazlauskaitė-Markelienė R., Petrauskaitė A., Žigaras F. Šiuolaikinė Lietuvos kariuomenė: kai kurie pilietinio ugdymo aspektai // Tiltai (priedas). 2007, Nr. 35, p. 17–26.
25. Keliolikos edukologijos straipsnių recenzentas Visuotinėje lietuvių enciklopedijoje (nuo III tomo).
26. Kultūra – ugdymas – visuomenė. Kaunas: Akademija, 2007, 292 p.
27. Pasipriešinimo okupacijoms atspindžiai / A. Ažubalio, J. Norkevičiaus, A. Vasiliauskienės, L. Klimkos parengta A. Nako knygos „Vardan Lietuvos“ (Vilnius, 2007, 244 p.) recenzija // Gedimino universitetas, 2008, Nr. 2, p. 13–18.
28. Genzelis B., Žigaras F., Kazlauskaitė-Markelienė R., Petrauskaitė A. Šiuolaikinės vertybinės orientacijos ir Lietuvos kariuomenė. Vilnius: Generolo Jono Žemaičio Lietuvos karo akademija, 2008, 120 p.
29. Kiseliuva D., Kiseliovas A. Matematikos didaktika. Šiauliai, 2008, 226 p.
30. Pasipriešinimas okupacijoms aukštosiose mokyklose / A. Ažubalio, A. Vasiliauskienės, L. Klimkos parengta A. Nako knygos „Vardan Lietuvos“ (Vilnius, 2007, 244 p.) recenzija // Mokslas ir gyvenimas, 2008, Nr. 5, p. 36–38.
31. Eidukienė D. Logika. Vilnius, 2009, 288 p.
32. Ir dabar aktuali monografija // Lietuvos aidas, 2009 07 08.
33. Mikoliūnienė V. Veiksminga vadyba ugdymo įstaigos veiklos tobulinimui. Vilnius, 2009, 116 p.
34. Recenzija, perpinta atsiminimais // Lietuvos aidas, 2010 07 14, 21.

35. Knyga apie Alytaus švietėjus // Lietuvos aidas, 2010 08 04.
36. Alytaus švietimo arimai // Voruta, 2010 08 07.
37. Knyga apie Alytaus švietėjus // Dainava, 2010, Nr. 1, p. 78–79.
38. Keliolikos straipsnių recenzentas „Lietuvos matematikos rinkinyje“, žurnale „Mokslo ir technikos raida“, konferencijos darbų rinkinyje „Kultūra – ugdymas – visuomenė. Culture – education – society“ (Kaunas: Akademija, 2010), LŽŪU studentų mokslinėse konferencijose „Jaunasis mokslininkas 2007 (...), 2010“; 4 disertacijų, gintų VPU (LEU) (R. Kazlauskaitės-Markelienės, T. Bakanovienės, S. Burvytės, O. Kiselišos), recenzentas.
39. Kultūra – ugdymas – visuomenė. Kaunas: Akademija, 2010.
40. Banionis J., Žemaitytė J. Matematikos istorija: faktai ir uždaviniai. Vilnius: Edukologija, 2011, 76 p.
41. Lietuvos matematikos rinkinys. LMD darbai. Vilnius: Vilniaus universitetas, 2011.
42. Ugdymo šiuolaikinėje šeimoje konceptas: mokslo studija / S. Burvytė, K. Ralys, R. Ilgūnienė. Vilnius: Edukologija, 2012, 275 p.
43. Apie Sigitos Lipovienės knygą „Aukštuolių ažuolai“ // Ukmergės žinios, 2013 04 12.
44. Dar vienas Liubomiro Kulvieco sugrįžimas // Mokslo Lietuva, 2014 02 06.
45. Įspūdžiai apie ukmergiškių almanachą „Eskizai“// Gimtoji žemė (Ukmergė), 2014 02 20.

Dalyvavimas rengiant mokslininkus

1. Cibulskaitė N. Matematikos mokymo humanizavimas V-oje pagrindinės mokyklos klasėje: daktaro disertacija. Vilnius: Vilniaus pedagoginis universitetas, 2000. (Oponentas)

2. Stančikaitė R. Žemės ūkio mokyklų mokytojų profesijos įprasminimo psichopedagoginės prielaidos: daktaro disertacija. Vilnius: Vilniaus pedagoginis universitetas, 2001. (Oponentas)
3. Kiseliova D. Ketvirtų klasių moksleivių matematiniai gebėjimai kaip didaktinės diagnostikos objektas: daktaro disertacija. Šiauliai: Šiaulių universitetas, 2002. (Egzaminuotojas, doktorantūros komiteto narys)
4. Kazlauskienė A., Kiseliovos-Šalkuvienė O. egzaminuotojas, pastarosios – ir oponentas.
5. Keliasdešimties magistro darbų vadovas VGTU, ŠU, LŽŪU.
6. Keliolikos diplominių darbų vadovas ŠU, LKA ir Vilniaus kolegijoje.
7. Šalkuvienė O. Virtualiųjų mokymo(si) objektų taikymas IV–V klasėse mokant aritmetikos veiksmų: daktaro disertacija. Vilnius: Lietuvos edukologijos universitetas, 2012. (Oponentas)
8. Borodinienė A. Mokinių informacinių gebėjimų formavimasis mokantis fizikos XI–XII klasėse: daktaro disertacija. Vilnius: Lietuvos edukologijos universitetas, 2012. (Oponentas)
9. Darbas ekspertinio patikrinimo LKA profesoriaus vardui gauti procedūros komisijose: R. Smaliukienės, V. Pugačiausko (pirmininkas), V. Rakučio, J. Novagrockienės, A. Juozapavičiaus, A. Pincevičiaus (narys), 2012–2014 m.
10. Gesevičienė V. IV klasės mokinių matematinės kompetencijos ugdymas(is) taikant informacines ir komunikacines technologijas: daktaro disertacija. Vilnius, 2013. (Oponentas)

Biobibliografija

1. Puslapis apie Telšių rajoną // Tarybinė mokykla, 1966, Nr. 3.
2. Zabulis H. Mokome ir mokomės (III Lietuvos TSR mokytojų suvažiavime pasakyta kalba) // Tarybinis mokytojas, 1968 04 03.
3. Sveikiname viktorinos „Į šviesą“ nugalėtojus // Tarybinis mokytojas, 1969 05 09.
4. Ladyga M. Mokytojų gėlės // Komunizmo švyturys (Telšiai), 1973 10 06.
5. Norkevičius J. Įsibėgėjimas // Tarybinis mokytojas, 1973 12 14.
6. Норквявичюс Ю. Разбег // Учительская газета, 1974 04 13.
7. Vaseris A. Švietimo klausimai telšiečių laikraštyje // Tarybinis mokytojas, 1974 05 31.
8. Norkevičius J. Apginta disertacija // Tarybinis mokytojas, 1977 12 07.
9. Petrikenė Z. Irenos rūpestis // Komunizmo švyturys (Telšiai), 1980 04 08.
10. Malakauskaitė S. Kaip rengiami darbai mokyklose // Pedagogas (Šiaulių ped. institutas), 1983 04 15.
11. Jonaitienė K. Nuo praktikos iki praktikos // Pedagogas (Šiaulių ped. institutas), 1984 03 10.
12. Bakutienė V. Profesinės brandos keliu // Tarybų Lietuvos mokytojai. Kaunas, 1987, p. 59.
13. Karmonas A. Praktikos apibendrinimas // Tarybinis mokytojas, 1989 05 26.
14. Lokcikas D. Mokymo programą – visi // Tarybinis mokytojas, 1989 05 26.
15. Sabutienė A. Derinti su poilsiu // Tarybinis mokytojas, 1989 05 26.

16. Sirtautas P. Iš kiekvieno pagal sugebėjimus // Tarybinis mokytojas, 1989 05 26.
17. Trimakienė E. Atsižvelgti į darbo stažą // Tarybinis mokytojas, 1989 05 26.
18. Ūksas D. Ar teks gailėtis sugaišto laiko? // Tarybinis mokytojas, 1989 05 26.
19. Norkevičius J. Kad būtų įdomu ne tik amfiteatrinėje auditorijoje // Tarybinis mokytojas, 1989 12 14.
20. Vaitiekūnaitė R. Pagerbsime, prisiminsime... // Kauno diena, 1993 08 14.
21. Mašiotaitė-Kronienė B. Padėka // Lietuvos aidas, 1993 09 23.
22. Pliplys Z. Matematika – tai jo gyvenimas // Šešupė (Marijampolė), 1994 05 14.
23. Stankienė I. Apie mūsų matematikus // Bičiulis (Kelmė), 1994 05 14.
24. Liaučys F. Visiems, kas kuria matematiką // Dialogas, 1994 10 17.
25. Balčytis B. „Bendrųjų programų“ projekto matematikos programa I–IV klasėms // Lietuvos mokykla: ugdymo turinys ir būdas. Klaipėda: Klaipėdos universiteto leidykla, 1995, p. 64.
26. Bibliofilinių leidinių parodos katalogas. Kaunas: Kauno kultūros rūmų knygynas-salonas, 1995, p. 5.
27. Motuzas R. Lietuvos vidurinės mokyklos raidos 1918–1940 metais pedagoginės kryptys. Vilnius: LR švietimo ir mokslo ministerija, 1995, p. 4, 206.
28. Lazauskienė R. Skaičių teorijos elementai Antano Smetonos versuose elementariosios matematikos vadovėliuose // Matematikos didaktika ir metodika. Kaunas: Technologija, 1995.
29. Semeliūnienė D. Dovana „pradinukams“ ir matematikams // Lietuvos aidas, 1995 04 21.
30. Vilniaus pedagoginis universitetas (1935–1995 metai). Vilnius: VPU leidykla, 1995, p. 164.

31. Vilniaus technikos universitetas. Vilnius: Technika, 1996, p. 94, 211, 229, 246.
32. Česnovienė R. Knyga apie 111 matematikų // Lietuvos aidas, 1997 08 15.
33. Lapinskas J. Šaltis pedagogų nesulaikė // Panevėžio balsas, 1997 12 18.
34. Šiaučiukėnienė L. Mokymo individualizavimas ir diferencijavimas. Kaunas: Technologija, 1997, p. 68, 218.
35. Disertacijų aizstāvēšana // Zinātnes Vēstnesis, 1998 02 23.
36. Lovčikas A., Ivoncius A. Mūsų mokykla // Kalvotoji Žemaitija (Telšiai), 1998 05 09.
37. Vizgaidaitė G. Esu laiminga, kad likimas atvedė mane į Ubiškę // Pektadienio Žemaitis (Telšiai), 1998 05 22–28.
38. Šaltenytė R. Dar vienu laipteliu aukštyr // Inžinerija (VGTU), 1998 06 23.
39. Norkevičius J. Dovana sau ir mokyklai // Kalvotoji Žemaitija, 1998 07 11.
40. Habilitacinio darbo recenzija // Draugas (Chicago), 1998 08 01.
41. Variacijos amžina tema // Dialogas, 1998 10 02.
42. Gilytė N. Kasmet apie 100 leidinių // Respublika, 1998 10 20.
43. MT enciklopedija // Mokslas ir technika, 1998, Nr. 11, p. 28.
44. Prėskienis B., Gudavičius A. Nuo Šiaulių mokytojų instituto iki Šiaulių universiteto (1948–1998). Šiauliai: Šiaulių universitetas, 1998, p. 211, 218.
45. Prėskienis B. Žvilgsnis į Pedagogikos fakulteto istoriją. Šiauliai, 1998, p. 31.
46. Blažienė A. Nenuilstantis triūsas matematikos platybėse // Gedimino universitetas, 1999, Nr. 3, p. 26–27.
47. Kačianauskas R. Universiteto mokslinės veiklos aktualijos // Gedimino universitetas, 1999, Nr. 2.

48. Klimka L. Konferencija „Technikos mokslų raida Lietuvoje“ // Istorija, 1999, XL, p. 41.
49. Lietuvos matematikų draugijai 40 metų. Vilnius: Lietuvos matematikų draugija, 1999, p. 77 (nuotr.), 78 (nuotr.), 111.
50. Norkevičius J. Matematikos dėstymo aukso kruopelytės // Mokslo Lietuva, 1999 01 07.
51. (Norkevičius J.) Kontrimas J. Matematika gyvenimo vingiuose // Inžinerija, 1999 05 25.
52. (Norkevičius J.) Kontrimas J. Matematika gyvenimo vingiuose // Lietuvos aidas, 1999 05 27.
53. Viliūnas V. Aštuoni pedagogų rengimo dešimtmečiai Marijampolėje. Marijampolė: Romuva, 1999, p. 199.
54. Šaltenytė R. Nepamiršta savo „herojų“ // Inžinerija, 2000 04 04.
55. Bukantienė J. Pradinė mokykla įžengusi į 2000-sius // Klaipėdos universitetas, 2000, Nr. 2.
56. Korsakas V. Paminėjo matematiko 100-jį gimtadienį // Suvalkiečiai (Marijampolė), 2000 11 30.
57. Plioplys Z. Ūkininko sūnus – žymus matematikas // Ūkininko patarėjas, 2000 11 30.
58. Plioplys Z. Matematika – viso gyvenimo malonumas // Santaka (Vilkaviškis), 2000 12 02.
59. Kas yra kas Lietuvoje 2000. Kaunas: Neolitas, 2000, p. 56.
60. Who Is Who in Lithuania 2000. Kaunas: Neolitas, 2000, p. 47.
61. Dienos ir darbai. VGTU 1994–1997 / Sud. Zavadskas E. K. ir Lujanienė V. Vilnius: Technika, 2000, p. 222, 323, 353, 418, 480, 496.
62. Guobis R. Ten, už kalvų, Skiemonys. Utena: „Spingsulės“ knygnėlis, 2000, p. 94–95, 148, 199, 225, 227, 241.
63. Kiseliova D., Kazlauskienė A., Kiseliovas A. Ketvirtokų statistinių gebėjimo subtesto diagnostinės charakteristikos // Pedagogika, 2000, Nr. 61, p. 109.

64. Klaipėdos universitetas, 10. Sud. D. Petrauskaitė. Klaipėda: Klaipėdos universiteto leidykla, 2000, p. 188.
65. Nakas A. Inžinierius Vytautas Izbickas. Vilnius, 2000, p. 406.
66. Zavadskas E. K. Pasirinkome teisingą kelią. Vilnius: Technika, 2000, p. 53, 104.
67. Akademikas Paulius Slavėnas. Vilnius, 2001.
68. Aničas J. Petras Vileišis (1851–1926). Vilnius: Alma littera, 2001, p. 629.
69. Indrašienė V. Žaidžiamo matematiką. Vilnius: Garnelis, 2001, p. 105.
70. Makariūnienė E., Martišius J. A. Petro Vileišio vadovėliai // Vilniaus kultūrinis gyvenimas ir Petras Vileišis. Vilnius, 2001, p. 110.
71. Makariūnienė E., Klimka L. Lietuvos fizikų ir astronomų sąvadas. Vilnius: Fizikos institutas, 2001, p. 147.
72. Mokslas ir menas Šiaulių universitete 2000 m. Šiauliai, Šiaulių universiteto leidykla, 2001, p. 42, 44–45.
73. Naujos knygos // Kariūnas, 2001 12, Nr. 14, p. 11.
74. Norkevičius J. Gedulu paženklinta sukaktis // Inžinerija, 2001 06 12.
75. Vasiliauskienė A. Akmenuotas patrioto kelias. Vilnius: RE-GNUM fondas, 2001, p. 22, 24, 502.
76. Zavadskas E. K., Valiulis A. V. Universitetas plėtros ir tobulėjimo kelyje. Vilnius: Technika, 2001, p. 274.
77. Astronomas Antanas Juška. Vilnius: Teorinės fizikos ir astronomijos institutas, 2002, p. 232, 250.
78. Duoba J. Lietuviški matematikos terminai pirmuosiuose vadovėliuose // Alfa plus omega, 2002, Nr. 2, p. 42.
79. Generolo Jono Žemaičio Lietuvos karo akademija 1992–2002. Vilnius, 2002, p. 92.
80. Lietuvos istorijos bibliografija. 1997. Vilnius, 2002, p. 75–76.

81. Paaiškinimas // Rytas (Švenčionys), 2002, Nr. 5.
82. Bubelis R., Jakimenko V. Logika. T. 1. Vilnius: Lietuvos teisės universitetas, 2003, p. 166.
83. Dirbome ir dirbsime sąžiningai // Rytas (Švenčionys), 2003, Nr. 1.
84. Kas yra kas Lietuvoje 2002. Kaunas: Neolitas, 2003, p. 54.
85. Kas yra kas Vilniaus apskrityje 2003. Kaunas: Neolitas, 2003, p. 44.
86. Kiseliovas A., Kiseliova D., Mejerienė V. Differentiated teaching of mathematics in the fifth form // Teaching mathematics: retrospective and perspectives. Tallinn: TPÜ Kirjastus, 2003, p. 73.
87. Lietuvių katalikų mokslo akademijos suvažiavimo darbai. T. 2. Vilnius, 2003, p. 1264.
88. Stonkus S. Vytautas Augustauskas-Augustaitis (1904–1958) // Kaunas: Lietuvos kūno kultūros akademija, 2003, p. 9, 26, 40.
89. Who is Who in Vilnius City 2003. Kaunas, Neolitas, 2003, p. 35.
90. Aničas J., Mikelinskaitė P. Petras, Antanas ir Jonas Vileišiai. Vilnius, 2004, p. 87–88.
91. Apie V. Biržišką // Tarp knygų, 2004, spalio, p. 45.
92. Banionis J. Matematinio švietimo iškilimas atgavus lietuvišką spaudą // Mokslo ir technikos raida Lietuvoje. Vilnius: Technika, 2004, p. 32–40.
93. Česnauskienė D. Skaičių ir skaičiavimų mokymas(-is) pradinėje mokykloje. Klaipėda: Klaipėdos universiteto leidykla, 2004, p. 87.
94. Garnytė G. Arkadijaus ir Danutės Kiselių gyvenimo būdas – matematika // Šiaulių universitetas, 2004 09 22.
95. Generolo Jono Žemaičio darbuotojų mokslinių-metodinių darbų sąrašas 1992–2003 m. Vilnius, 2004, p. 4, 5, 16, 24, 25, 32, 40, 41, 53, 57–59.
96. Kiseliova D., Kiseliovas A. Matematinų gebėjimų diagnostika. T. I–II. Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla, 2004.

97. Matematika ir jos didaktika (pradžios mokykloje). Vilnius, 2004, p. 23.
98. Matematika ir jos didaktika (pradžios mokykloje) // Parengė A. Rudienė. Vilnius: Vilniaus pedagoginio universiteto leidykla, 2004, p. 23.
99. Milvydaitė R., Česnauskienė D. Matematikos integravimas su kitais mokomaisiais dalykais II klasėje // Pradinė mokykla: ugdymo turinys ir socialinė integracija. Klaipėda: Klaipėdos universiteto leidykla, 2004, p. 40, 41.
100. Pedagoginiai skaitymai, skirti karo pedagogikos pradininkų plk. lt. V. Biržiškos ir plk. K. Žuko 120-osioms gimimo metinėms // Voruta, 2004 12 15.
101. Pradinė mokykla: ugdymo turinys ir socialinė integracija. Klaipėda: Klaipėdos universiteto leidykla, 2004, p. 2, 19.
102. Profesorius Edmundas Kazimieras Zavadskas. Vilnius: Mokslo-tyros institutas, 2004, p. 561, 617, 681.
103. Urmanavičienė A. „Arti... už Atlanto“ – antroji gydytojos knyga // Dainavos žodis (Alytus), 2004 11 18.
104. Voverienė O. „Arti... už Atlanto“: Lietuva – mūsų praeitis ir ateitis // Lietuvos aidas, 2004 11 29.
105. Visuotinė lietuvių enciklopedija (toliau – VLE). T. 5. Vilnius, 2004, p. 774.
106. Žvinakevičiūtė A. Sigitos Lipovienės kūrybos gerbėjai jau laukia raudonosios knygos // Alytaus naujienos, 2004 11 16.
107. Asmenybės ir grupės psichosocialinė diagnostika / Sud. B. Puzinavičius. Vilnius: Generolo Jono Žemaičio Lietuvos karo akademija, 2005, p. 2.
108. Henrikas Jasiūnas. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2005, p. 53.
109. Kazlauskaitė-Markelienė R. Matematika lietuviškoje mokykloje (XIX a. pradžia – XX a. pabaiga) // Lietuvos aidas, 2005 07 01.

110. Kiseliova D., Kiseliovas A., Drozd V. Tekstinių uždavinių didaktika. Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla, 2005, p. 2, 7, 13, 18, 19, 42, 44, 220.
111. Kiveris A. Jie ir jų darbai – tikroji mūsų istorija // Šviesa, 2005 09 23, p. 4.
112. Krikščiūnas B. Pedagogikos pagrindai. Kaunas: Lietuvos žemės ūkio universitetas, 2005, p. 4.
113. Leonavičienė L. Žvilgsnis į Prano Naujokaičio lietuvių kalbos didaktikos palikimą // Ten pat, p. 71.
114. Lietuvos istorijos bibliografija. 1998. Vilnius, 2005, p. 101, 104, 105.
115. Lietuvos istorijos bibliografija. 1999. Vilnius, 2005, p. 76, 79.
116. Martišius J. A. Apie mokslo istorijos darbus ir aktualijas Lietuvoje (remiantis fizikos pavyzdžiais) // XIII pasaulio lietuvių mokslo ir kūrybos simpoziumas. Tezių rinkinys. Vilnius, 2005, p. 99.
117. Matematikos didaktikos apžvalga // Dialogas, 2005 06 03.
118. Matematikos didaktikos katedra // Šiaulių universitetas, 2005 10 27.
119. Nauji Akademijos leidiniai. Kronika // Kariūnas, 2005, Nr. 2, p. 38, 40.
120. Norkevičius J. Skvarbiai pasižvalgius po didaktikos klodus // Mokslas ir gyvenimas, 2005, Nr. 9, p. 46–47.
121. Ragalytė B., Paukštienė A. Matematikos programų kūrimas vidurinei ir pradinei mokyklai // Lietuvos matematikos rinkinys, 2005, Nr. 45, p. 240, 245.
122. Viliūnas V. Prano Naujokaičio gyvenimo ir veiklos bruožai. Ryšiai su Marijampolės mokytojų seminarija // Praeities pamokos ir šiandienos patirtis tobulinant ugdymo procesą. Marijampolė: Marijampolės kolegijos leidybos centras, 2005, p. 12.
123. Zajankauskienė V. Statistikos elementų mokymo problemos, galimybės ir patirtis // Ten pat, p. 111.

124. Žebrauskaitė A. Svarbiausia – ugdyti pilietį // Kariūnas, 2005, Nr. 2 (84).
125. Žebrauskaitė A. Socialinių mokslų metodologijų raida // Kariūnas, 2005, Nr. 4, p. 11.
126. Žilienė D. Mokytojas istorijos kryžkelėse. Vilnius, 2005, p. 132.
127. Banionis J. Matematinė mintis Lietuvoje. Vilnius, 2006, p. 6, 7, 82, 83, 88, 89.
128. Banionis J. Dešimtmečio po lietuviškos spaudos atgavimo aritmetikos vadovėlių panorama // Lietuvos matematikos rinkinys, 2006, Nr. 46 (spec. nr.), p. 210, 211.
129. Cibulskaitė N. Šiuolaikinė matematikos didaktika. Vilnius, 2006, p. 19, 28.
130. Enciklopedinės žinios apie kai kuriuos žymius Lietuvos edukologus // Akademinė edukologija. T. II / Lietuvos mokslas. 59 knyga. Vilnius: VĮ Mokslo tyros institutas, 2006, p. 538.
131. Juodis D. Mokslo istorikų konferencijos // Fizikų žinios, 2006, Nr. 31, p. 21.
132. Kanišauskienė M. Nusilenk savo žemei, nusilenk savo kraštui, nusilenk Lietuvai... // Šilelis (Anykščiai), 2006 07 12.
133. Лекции прочтет литовский математик // Курземес Вардс („Курземское слово“), 2006 11 30.
134. Nakas A. Vilniaus Gedimino technikos universitetas. 1956–2006. Vilnius: Technika, 2006, p. 6, 296, 488, 492.
135. Pranešimas apie skaitomą paskaitų kursą „Matematikos didaktika Baltijos valstybėse (XIX a. pr.–XX a. pab.)“ // Išziņas (Liepājas Pedagoģijas akadēmijā, 2006 11 27–12 02.
136. Surgailis G. Lietuvos karo akademija per 10 metų // Krašto apsauga, 2006 06 07–13, p. 5.
137. Šernas V. Inžinerinės edukologijos raidos kompetencijos // Mokslo ir technikos raida Lietuvoje. Vilnius: Technika, 2006, p. 48.

138. Banionis J. Prano Dovydaičio matematiniai tekstai ir jų reikšmė // *Logos*, 2007, Nr. 50, p. 157.
139. Banionis J. Lietuvių mokslo draugijos leidyba: lietuviški matematikos vadovėliai 1915–1918 m. // *Mokslo ir technikos raida Lietuvoje*. Vilnius: Technika, 2007, p. 27.
140. Karinis rengimas ir ugdymas Lietuvoje. Vilnius: Generolo Jono Žemaičio Lietuvos karo akademija, 2007, p. 67, 92.
141. Kazlauskaitė-Markelienė R., Petrauskaitė A., Žigaras F. Šiuolaikinė Lietuvos kariuomenė: kai kurie pilietinio ugdymo aspektai // *Tiltai (priedas)*, 2007, Nr. 35, p. 40, 46.
142. Nauji akademijos leidiniai // *Kariūnas*, 2007, Nr. 2, p. 36–37.
143. Norkevičius J. Universiteto gyvenimo atspindžiai žurnale // *Mokslo ir technikos raida Lietuvoje*. Vilnius: Technika, 2007, p. 273.
144. Norkevičius J. Prisiminimų žvilgsnis į mokyklą // *Voruta*, 2007 12 22.
145. Norkevičius J. Mokslo istorikai pradėjo antrą dešimtmetį // *Gedimino universitetas*, 2007, Nr. 6.
146. Pristatyta monografija // *Kariūnas*, 2007, Nr. 4, p. 34.
147. Šaduikis Č. Mano gyvenimo takas. Utena, 2007, p. 6, 171.
148. Šernas V. Gyvenimo apybraižos. Kaunas, 2007, p. 50, 131.
149. Veličkaitė L. Karo pedagogika Lietuvoje (1918–1940 m.) // *Lietuvos aidas*, 2007 12 05.
150. Voveris V. Naujos knygos // *Savanoris*, 2007 12 20.
151. Banionis J. Petras Vileišis (1851–1926) – pirmųjų lietuviškų matematikos vadovėlių autorius // *Mokslo ir technikos raida Lietuvoje*. Vilnius: Technika, 2008, p. 12, 16.
152. Banionis J. Bronislovas Ketarauskas (1905–1978) – aukštosios matematikos vadovėlio išėivijoje autorius // *Lietuvos matematikos rinkinys*, 2008, Nr. 48/49, p. 166.

153. Bruzgelevičienė R. Lietuvos švietimo kūrimas 1988–1997. Vilnius: Sapnų sala, 2008, p. 111, 149.
154. Gen. Jono Žemaičio Lietuvos karo akademijos bibliotekos naujų karinių leidinių anotacijos // Kardas, 2008, Nr. 1.
155. Genzelis B., Žigaras F., Kazlauskaitė-Markelienė R., Petrauskaitė A. Šiuolaikinės vertybinės orientacijos ir Lietuvos kariuomenė. Vilnius: Generolo Jono Žemaičio Lietuvos karo akademija, 2008, p. 90, 91.
156. Янулайтене Н. Развитие военной педагогики и новые требования к ней в современной литовской армии // Инновации в науке и образовании – 2008. Калининград: Издательство КГТУ, 2008, p. 161.
157. Kas buvo ir kas yra Martynas Jankus // Voruta, 2008 09 06.
158. Kaunas D. Kas buvo ir kas yra Martynas Jankus // Pamarys, 2008 09 23.
159. Kiseliova D., Kiseliovas A. Matematikos didaktika. Šiauliai, 2008, p. 2, 16, 220.
160. Lietuva. Enciklopedija. T. 1, p. 626, 632.
161. Lietuvos istorijos bibliografija. 2000. Vilnius, 2008, p. 64, 67.
162. Nakas A. Mokslo istorikų konferencija „Mokslo ir technikos raida Lietuvoje“ // Inžinerija, 2008 01 05.
163. Pagiriamasis žodis akademijoje išleistam vadovėliui // Studijų pasaulis (Lietuvos kūno kultūros akademija), 2008 01.
164. Profesorius Zigmąs Žemaitis. Vilnius: VU leidykla, 2008, p. 77, 81, 82.
165. Sriogytė-Vaitkienė B. Nenutilęs žingsnių aidas // Krantai, 2008, Nr. 4, p. 82.
166. Žilinskienė I., Dagienė V. Aritmetikos pradmenų mokymo metodai įvairiose šalyse // Lietuvos matematikos rinkinys, 2008, Nr. 48/49, p. 154–158.

167. Visuotinė lietuvių enciklopedija. T. 12, p. 636, 640.
168. Banionis J. Petras Vileišis (1851–1926) – lietuviškos „Aritmetikos“ kūrimo pirmeivis // Lietuvos matematikos rinkinys, 2009, Nr. 50, p. 146, 148.
169. Dudavičius A., Janulaitienė N., Tupėnienė J., Alonderis A. Integralaus ugdymo teorijos įžvalgos Vaclovo Biržiškos kūryboje ir Lietuvos kariuomenės veikloje // XX nacionalinė konferencija, Vaclovo Biržiškos skaitymai. Vilnius, 2009, p. 27.
170. Eidukienė D. Logika. Vilnius, 2009, p. 4, 10, 286.
171. Gedminienė R. Anykštėnų knygų derlius // Pasaulio anykštėnas, 2009, Nr. 11.
172. Gedminienė R. Apie karinį rengimą Lietuvos mokykloje 1929–1940 m. // Švietimo naujienos, 2009, Nr. 14, p. 35.
173. Gen. Jono Žemaičio Lietuvos karo akademijos bibliotekos naujų karinių leidinių anotacijos // Kardas, 2009, Nr. 5, p. 42.
174. Ginevičius R., Nakas A. Žurnalo „Mokslo ir technikos raida“ leidybos poreikio ir galimybių analizė // Mokslo ir technikos raida, 2009, Nr. 1, p. 16, 24.
175. Kastickaitė J., Banionis J. Diferencialinio ir integralinio skaičiavimo pradmenų mokymas Lietuvos mokykloje iki matematikos mokymo reformos // Lietuvos matematikos rinkinys, 2009, Nr. 50, p. 159.
176. Kazlauskaitė-Markelienė R. Apie loginio mąstymo ugdymą mokant matematikos // Švietimo naujienos, 2009, Nr. 2, p. 16.
177. Kazlauskaitė-Markelienė R. Algirdas Ažubalis. Bibliografija. Vilnius: Generolo Jono Žemaičio Lietuvos karo akademija, 2009, 32 p.
178. Kazlauskaitė-Markelienė R. Profesoriumi Algirdui Povilui Ažubaliui – 70 // Kariūnas, 2009, Nr. 2, p. 26.
179. Lietuviai inteligentai tautos laisvės ir pažangos kelyje. Vilnius, 2009, p. 607, 794.

180. Mėgėjiškai sodininkystei Lietuvoje – 50 metų. Vilnius, 2009, p. 194.
181. Mūsų mažoji Alma Mater // Girdžiu mūsų žingsnių aidą. Ukmergė, 2009, p. 17.
182. Nakas A., Norkevičius J. Septyniasdešimtmečio gimtadieniui – monografija // Mokslas ir gyvenimas, 2009, Nr. 6, p. 30–31.
183. Nakas A., Norkevičius J. Septintosios monografijos sutiktuvės // Mokslo Lietuva, 2009 06 11.
184. Naujos knygos. Apdovanojimai // Kariūnas, 2009, Nr. 1, p. 42, 43, III viršelyje.
185. Nauji Akademijos darbuotojų leidiniai // Kariūnas, 2009, Nr. 2, p. 28–29.
186. Norkevičius J. Universiteto gyvenimo atspindžiai žurnale // Mokslas ir gyvenimas, 2009, Nr. 10, p. 12.
187. Norkevičius J. Dominavo asmenybių indėlis mokslui // Gedimino universitetas, 2009, Nr. 6, p. 9.
188. Railienė B. Jie visi siekė saulėtų viršūnių // Mokslo Lietuva, 2009 11 05.
189. Ramaneckienė I. TIMSS rezultatai neišniro iš niekur // Dialogas, 2009 01 30.
190. Tai buvome mes // Girdžiu mūsų žingsnių aidą. Ukmergė, 2009, p. 80, 145.
191. Vardai ir datos // Pasaulio anykštėnas, 2009, Nr. 5.
192. Veličkaitė L. Profesorius Algirdas Povilas Ažubalis – jubiliejus ir veikla // Lietuvos aidas, 2009 07 22.
193. Voverienė O. Žmogus gali pasiekti viską, jei tik netinginiaus... Apie matematiką, pedagogą, habil. dr. prof. Algirdą Povilą Ažubalį // Lietuvos aidas, 2009 03 28.
194. Voverienė O. Žmogus gali pasiekti viską, jei tik netinginiaus... Apie matematiką, pedagogą, habil. dr. prof. Algirdą Povilą

- Ažubalį // *Žymieji XX a. Lietuvos mokslininkai*. Vilnius, 2009, p. 55–58.
195. Juozo Baltūso gyvenimas ir veikla // Sud. V. Peckus. Marijampolė, 2009, p. 10, 23, 29, 37.
196. Banionis J. Kai kurie matematikos mokymo ypatumai Lietuvoje 1918–1940 m. // *Pedagogika*, 2010, Nr. 98, p. 85, 89.
197. Darbai ir dienos. VGTU 2008 m. Vilnius: Technika, 2010, p. 412.
198. Gedminienė R. Anykštėnų knygų derlius // *Pasaulio anykštėnas*, 2010, Nr. 6–7.
199. Gedminienė R. Penki iš devyniasdešimt vieno // *Kalvotoji Žemaitija*, 2010 09 02.
200. Gedminienė R. Šeši iš devyniasdešimt vieno // *Ukmergės žinios*, 2010 09 03.
201. Gedminienė R. Anykštėnų knygų derlius // *Pasaulio anykštėnas*, 2010, Nr. 11–12.
202. Griškevičienė R. Nenutilęs žingsnių aidas // *Ukmergės žinios*, 2010 05 13.
203. Šaknienė M. Konferencija Palangoje // *Lietuvių godos*, 2010 09.
204. Kastickaitė J., Banionis J. Antano Juškos (1902–1985) matematikos vadovėliai // *Mokslo ir technikos raida Lietuvoje*. Vilnius: Technika, 2010, p. 35.
205. Kastickaitė J., Banionis J. Diferencialinio ir integralinio skaičiavimo pradmenų mokymas Lietuvos mokykloje po matematikos mokymo reformos (1929–1940) // *Lietuvos matematikos rinkinys*. 2010, Nr. 51, p. 202.
206. Kazlauskaitė-Markelienė R. The expression and changes of Lithuanian officers' preparation for soldiers' civic education in 1919–1940 and 1992–2009/ Lietuvos karininkų pasirengimo karių pilietiniam ugdymui 1919–1940 m. ir 1992–2009 m. raiška ir pokyčiai. Daktaro disertacijos santrauka. Vilnius: Vilniaus peda-

- goginis universitetas, 2010, p. 33, 34, 64, 65.
207. Kazlauskaitė-Markelienė R. Lietuvos karininkų pasirengimo karių pilietiniam ugdymui 1919–1940 m. ir 1992–2009 m. raiška ir pokyčiai. Daktaro disertacija. Vilnius: Vilniaus pedagoginis universitetas, 2010, p. 37, 56, 136, 137.
208. Kultūra – ugdymas – visuomenė. Culture – education – society. Kaunas: Akademija, 2010, p. 2.
209. Liekis A. Prof. Bernardas Kodatis: sugrįžusio lietuvių gyvenimas. Vilnius: Mokslo tyros institutas, 2010, p. 205.
210. Lietuva. Enciklopedija. T. 2, p. 109.
211. Pranskaitienė E. Matematikos didaktikos inovaciniai aspektai // Studentų mokslinė konferencija „Jaunasis mokslininkas 2010 m.“. Kaunas, 2010, p. 459.
212. Railienė B. Pirmasis mokslo ir technikos istorijos žurnalas // Mokslo Lietuva, 2010 03 04.
213. Sičiūnienė V. Matematikos didaktika. 1 knyga. Vilnius: Vilniaus pedagoginis universitetas, 2010, p. 5, 15, 114.
214. Vasiliauskienė A. XIII-ji mokslo istorikų konferencija // Mokslo Lietuva, 2010 01 07.
215. Veličkaitė L. Tautiško problemos dabartinėje Lietuvoje // Lietuvos aidas, 2010 0 27.
216. Banionis J. Antanas Matulevičius ir jo peterburgietiškas „Aritmetikos uždavinynas“ // Lietuvos matematikos rinkinys, 2011, Nr. 52, p. 146, 149.
217. Banionis J., Žemaitytė J. Matematikos istorija: faktai ir uždaviniai. Vilnius: Edukologija, 2011, p. 6.
218. Cibulskaitė N. Matematinio ugdymo raida: edukacinės paradigmos kaitos dimensija. Development of Mathematical education: alteration of Educational paradigm dimensijon. Mokslo darbų apžvalga. Vilnius: Edukologija, 2011, p. 8, 48.

219. Gedminienė R. Generolo Jono Žemaičio Lietuvos karo akademijos diena Telšiuose // *Krašto apsauga*, 2011 05 06–23.
220. Jablonskienė A. Ką myli kariūnės ir gerbia kariūnai // *Respublika*, 2011 03 10.
221. Jasiūnas H. Darbai ir dienos. Vilnius: Vilniaus universitetas, 2011, p. 70, 73, 83, 266.
222. Juzefovičius R. Taikomosios studijos Klaipėdoje 1934–1939: lokalinio specializavimo aspektai // *Mokslo ir technikos raida / Evolution of science and technology*, 2011, Nr. 1, p. 56, 62, 63.
223. Karmonas A. Matematikos aruodų turtintojai. Utena: Utenos Indra, 2011, p. 5, 35–44, 228, 315.
224. Karmonas A. Švietimo raidos fragmentai Švenčionijoje // *Švenčionių kraštas*, 2011 06 15.
225. Kastickaitė J. Matematinė Antano Busilo (1889–1951) veikla // *Mokslo ir technikos raida Lietuvoje*. Vilnius: Technika, 2011, p. 107, 113.
226. Kastickaitė J. Matematinė J. Stoukaus (1886–1946) veikla // *Lietuvos matematikos rinkinys*, 2011, Nr. 52, p. 165, 166.
227. Lavrinecas P. ES intelektualai: „Mes raginame imtis priemonių, kad A. Feduta ir kiti suimtieji Baltarusijos opozicijos atstovai būtų kuo skubiau paleisti į laisvę“ // *Lietuvos rytas*, 2011 01 11.
228. Nakas A., Norkevičius J. Žvilgsnis į lietuviškų terminų kūrimą // *Mokslo Lietuva*, 2011 04 07.
229. Norkevičienė R. Nesuvokiami atrankos kriterijai (edukologai Visuotinėje lietuvių enciklopedijoje) // *Mokslo Lietuva*, 2011 01 06.
230. Norkevičius J. Mokytojus 1944–1957 m. Telšiuose rengusieji // *Tautytyros metraštis*, 2011, Nr. 1, p. 115.
231. Pekarskas V. Matematika VDU 1940–1943 m. // *Lietuvos matematikos rinkinys*, 2011, Nr. 52, p. 177.

-
232. Riauba B. Amelija Mažylytė – matematikė nuo Panemunėlio // Prie Nemunėlio. 2011, Nr. 2, p. 14.
233. Rimša V. Anykštėnai pristatė naujas knygas // Mokslo Lietuva, 2011 06 02.
234. Rimša V. Pasaulio ir Vilniaus anykštėnų bendruomenės mokslinė, edukacinė ir kultūrinė veikla // Mokslo Lietuva, 2011 09 22.
235. Šalkuvienė O. Virtualiųjų mokymo(-si) objektų taikymas IV–V klasėse mokant aritmetikos veiksmų. Daktaro disertacija. Vilnius: Edukologija, 2011, p. 5, 22, 23, 24, 26, 27, 90.
236. Šalkuvienė O. Application of virtual teaching and learning objects, teaching arithmetic operations in forms 4 and 5/ Virtualiųjų mokymo(si) objektų taikymas IV–V klasėse mokant aritmetikos veiksmų. Daktaro disertacijos santrauka. Vilnius: Edukologija, 2011, p. 2, 4, 5, 19, 38, 51.
237. Šiaučiukėnienė L., Stankevičienė N., Čiužas R. Didaktikos teorija ir praktika. Kaunas: Technologija, 2011, p. 246.
238. Trebaitė K. Nevėžį išgarsinęs profesorius Steponas Kolupaila // Jie išgarsino Panevėžio kraštą. Panevėžys, 2011, p. 140.
239. Veličkaitė L. Monografija apie valstybinę kalbą Lietuvos kariuomenėje 1918–1940 metais // Lietuvos aidas, 2011 02 09.
240. Veličkaitė L. Lietuvos kariuomenės kultūrinis indėlis 1918–1940 m. // Lietuvos aidas, 2011 03 02, 2011 03 05.
241. Zemlickas G. Jonas Kuprionis – miškininkas iš Dievo malonės // Mokslo Lietuva, 2011 04 07.
242. Banionis J. Lietuvių mokslo draugijos leidiniai: lietuviški Antano Smetonos (1874–1944) matematikos vadovėliai // Mokslo ir technikos raida, 2012, Nr. 4(2), p. 83, 89.
243. Banionis J. A. Mažylytės (1900–1972) nuopelnai plėtojant matematikos istoriją Lietuvoje // Lietuvos matematikos rinkinys. LMD darbai. Serija B. 2012, Nr. 54, p. 81–86.

244. Burvytė S. Pažintis truko dešimtmetį // Didžiausias stebuklas – gyvenimas. Vilnius: Edukologija, 2012, p. 103.
245. Kas pasiekta – tobulinkime, kas nepavyko – atmeskime, ko be reikalo atsisakėme – sugrąžinkime // <http://portalas.emokykla.lt/naujienos/Puslapiai/Naujiena7257.aspx>. (Projekto „Lyderių laikas 2“ interviu)
246. Kastickaitė J. Pedagogas Kazys Klimavičius (1886–1972) ir jo matematinė veikla // Mokslo ir technikos raida Lietuvoje. Vilnius: Technika, 2012, p. 112, 117.
247. Knygnešys, leidėjas, publicistas Petras Mikolainis (1868–1934) laiškuose ir atsiminimuose. Vilnius, 2012, p. 282.
248. Kulbokas R. Generolas moksleivius mokė drausmės // Anykšta, 2012 02 18.
249. Meiželis T. Tauragėje – Lietuvos karo akademijos dėstytojai ir kariūnai // Tauragiškių balsas, 2012 05 04.
250. Norkevičius J. Telšių mokytojų seminarija: istorija, žmonės, likimai, 1922–1957. Vilnius : Gairės, 2012, p. 211.
251. Mūsų puslapis // Krašto apsauga, 2012, Nr. 5, p. 23.
252. Nacionalinių vertybių rinkimams – penkeri metai // Respublika, 2012 02 03.
253. Nacionalinių vertybių rinkimams – penkeri metai // Respublika, 2012 02 10.
254. Norkevičius J. Penki šimtai pranešimų // Mokslas ir gyvenimas, 2012, Nr. 1, p. 27.
255. Petreikis T. Vytauto Didžiojo universiteto bibliotekos direktoriaus Vaclovo Biržiškos senųjų spaudinių paieškos Žemaitijoje // Knygotyra, 2012, Nr. 58, p. 77.
256. Respublikos nacionalinių vertybių nominantai // Respublika, 2012 03 01.
257. Rimša V. Vilniaus anykštėnai: dešimt metų sambūryje // Pasaulio

- anykštėnas, 2012, Nr. 1 (3), p. 62.
258. Rimša V. Anykštėnai pradėjo naują veiklos dešimtmetį // Mokslo Lietuva, 2012 12 06.
259. Urmanavičienė A. Aukštuolių užuolai // Dainavos žodis, 2012 12 07.
260. Zailskaitė D. Įteikti „Nacionalinių vertybių 2011“ apdovanojimai // Respublika, 2012 03 17.
261. Zailskaitė D. Jubiliejiniai „Nacionalinių vertybių 2011“ apdovanojimai // Respublika, 2012 03 19.
262. Заилскайте Д. Вручены награды „Национальные ценности-2011“ // Республика, 2012 03 19.
263. Zailskaitė D. „Respublikos“ laikraščio skaitytojų išrinktieji // Respublika, 2012 03 30.
264. Aktualios Lietuvos ugdymo sistemos raidos po 1990 m. problemos ir siūlomi jų sprendimo būdai // Globalizacijos iššūkiai ugdymo procesui: visuomenė ir kariuomenė. Vilnius: Generolo Jono Žemaičio Lietuvos karo akademija, 2013, p. 4–5.
265. Išdalinti „Respublikos vertybių“ apdovanojimai // Vakarų ekspresas, 2013 06 07.
266. Gesevičienė V. IV klasės mokinių matematinės kompetencijos ugdymas(is) taikant informacines ir komunikacines technologijas. Daktaro disertacija. Vilnius: Edukologija, 2013, p. 7, 203.
267. Gesevičienė V. Development (self-development) of Mathematical competence of the IVth form students by application of information and communication technologies. Daktaro disertacijos santrauka. Vilnius: Edukologija, 2013, p. 5, 24.
268. Guobis R. „Vermės“ ekspedicija Skiemonyse // Anykšta, 2013 08 13.
269. Keturkaitė N. Lemtinga nesėkmė gyvenimo kelią pasuko šlovės link // Naujienos (Jonava), 2013 03 19.
270. Kiseliova D., Kiseliovas A., Šalkuvienė O. Aritmetinių vaizdinių

formavimas IV–V klasėse taikant virtualiuosius mokymo(si) objektus// *Žvirblių takas*, 2013, Nr. 3, p. 30.

271. Norkevičius J., Viskauskas R. Konferencija su latvišku akcentu // *Mokslo Lietuva*, 2013 01 24.
272. Rupinskienė D. Skiemonims bus skirta monografija // *Šilelis*, 2013 08 23.
273. Urmanavičienė A. Pristacyta knyga // *Dainavos žodis*, 2013 04 05.
274. Vasiliauskienė A. Mokslo istorikų konferencijoje kalbėta ir apie dvasininkus bei bažnyčias // *XXI amžius*, 2013 01 04.
275. Voverienė O. Dalia Grybauskaitė – Tautos prezidentė // *Karštas komentaras*, 2013 09 27–10 11.
276. Ministras apdovanojo // *Krašto apsauga*, 2014 05 26–07 13, p. 41.
277. Pratarinė // *Educatio, cultura, societas, Ecclesia (III)*. Respublikinės mokslinės-praktinės konferencijos pranešimų medžiaga. Marijampolė: Marijampolės kolegija, 2014, p. 5. [Kompaktinis diskas]
278. Vardai ir datos // *Pasaulio anykštėnas*, 2014, Nr. 4.
279. Žigaras F. Generolas Jonas Galvydis-Bykauskas ir pirmosios Karo mokyklos laidos // *Generolas Jonas Galvydis-Bykauskas 1864–1943*. Vilnius: Generolo Jono Žemaičio Lietuvos karo akademija, 2014, p. 105, 189.
280. Malaišiuose ir vėl spindėjo Vaižgantinių šviesa // *Utenos apskrities žinios*, 2014 09 25.
281. Kaminskienė A. Dvidešimt bendros veiklos metų // *Tremtinys*, 2014 09 26.
282. Šaknienė M. Lietuvos moterų lygos jubiliejinė konferencija // *Lietuvių godos*, 2014, Nr. 9.
283. Bagdonas V. Vaižganto atminimui skirtų rašinių autoriai sulaukė įvertinimo // *Utenis*, 2014 10 08.

GENEROLO JONO ŽEMAIČIO LIETUVOS KARO AKADEMIJA

Algirdas Ažubalis

Didaktikos baruose

Bibliografija

Atsakingoji redaktorė Rolanda Kazlauskaitė-Markelienė

Redagavo Nijolė Andriušienė

Maketuotoja ir viršelio dizainerė Laima Adlytė

2014-11-14 Tiražas 100 egz. Užsakymas GL-388

Išleido Generolo Jono Žemaičio Lietuvos karo akademija,

Šilo g. 5 A, LT-10322 Vilnius

Spausdino Lietuvos kariuomenės Karo kartografijos centras,

Muitinės g. 4, Domeikava, LT-54359 Kauno r.